

UFUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

**TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KAMU DİPLOMASİSİ: BOSNA-
HERSEK ÖRNEĞİ (2002-2014)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

FATMA MERAY ÖZDEMİR AYATA

ANKARA, 2015

UFUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

**TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KAMU DİPLOMASİSİ: BOSNA-
HERSEK ÖRNEĞİ (2002-2014)**

Fatma Meray ÖZDEMİR AYATA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

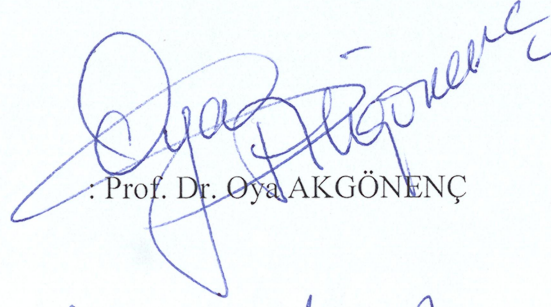
TEZ DANIŞMANI: Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK

ANKARA, 2015

KABUL VE ONAY

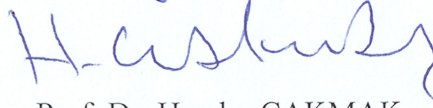
Fatma Meray ÖZDEMİR AYATA tarafından hazırlanan “Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi: Bosna-Hersek Örneği (2002-2014)” başlıklı bu çalışma, 23/06/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

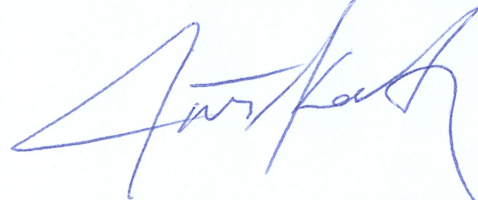
:Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ

Danışman

:Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK

ÜYE

:Yrd. Doç. Dr. Güner KOÇ AYTEKİN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimi aldığım ve tezimi hazırladığım dönem boyunca yakın ilgi, destek ve rehberliğini her anımda hissettiğim; çalışmalarımın sonuçlandırılması ve yönlendirilmesi konusunda büyük emeği geçen hocam Sayın Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ'e; vermiş olduğu destek ve göstermiş olduğu inanç sebebiyle tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK'a sonsuz şükranlarımı sunarım.

Ayrıca, 2 sene boyunca göstermiş oldukları sabır, destek ve yanımda olmaları sebebiyle başta eşim Mehmet Oğuz AYATA olmak üzere, oğlum Yiğit Efe AYATA'ya ve aileme teşekkür ederim.

BİLDİRİM

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezimin kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, ödevimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Yüksek Lisans Tezim sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Yüksek Lisans Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, seminer çalışmamın tamamı her yerden erişime açılabilir.

23 Haziran 2015

Fatma Meray ÖZDEMİR AYATA

ÖZET

ÖZDEMİR AYATA, Fatma Meray, “Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi: Bosna-Hersek Örneği (2002-2014)”. Ankara, 2015.

Dünya haritasının her dönem; en tehlikeli coğrafyalarından biri olan Ortadoğu’da yer alan Türkiye için uygulanacak dış politika ve izlenecek yeni stratejiler çok büyük önem taşımaktadır. Özellikle, 11 Eylül 2001’de Amerika Birleşik Devletlerine gerçekleştirilen terörist saldırıları sonrasında kurulmaya çalışılan “Yeni Dünya” düzeninde Türkiye’nin hem bölgesel hem de küresel menfaatleri açısından bu hususlara özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra iki büyük gücün başat rol oynadığı çift kanatlı bir parçalanma yaşanarak, dünya sürekli bir rekabet ortamı içerisine girmiştir. 1989 senesinde Berlin Duvarı’nın yıkılması ve SSCB’nin dağılması sürecinin akabinde Soğuk Savaş süreci bitmiş, tek bir gücün hâkimiyetinde yeni düzen kurulmuştur. Tam bu sürece uyum sağlanmaya çalışılırken beklenmeyen bir gelişme yaşanmış ve küresel dış politikada 11 Eylül 2001 tarihi milat olarak kabul edilmiştir. Yaşanan terör saldırıları neticesinde kargaşa, kaos ve korku ortamı yaratılabileceği endişesi ön plana çıkmıştır. Buna bağlı olarak, yeni bir küresel düzene geçilerek yeni kuralların sisteme girmesine neden olmuş ve ülkeler de dış politikadaki stratejilerini bu doğrultuda belirlemiştir. Uluslararası sistemin değişken ve çok boyutlu yapısı sebebiyle, ülkeler dış politikalarını inşa ettikleri temelleri sorgulayarak, yenilemek zorunda kalmışlardır.

Son on yılda, değişen küresel kurallar gibi, ülkemizin dış politikası da yeni bir boyuta taşınmış ve farklı kavramlar literatürümüze girmiştir. Bunların başında; diğer ülkelerin de kendilerini sorgulamalarına sebebiyet veren yumuşak güç kavramı ve politik uygulanma biçimi olan “Kamu Diplomasisi” gelmektedir.

Bu çalışmada, 2002-2014 yılları arasında Türkiye’nin dış politik uygulamaları kapsamında Kamu Diplomasisi kavramı kardeş ve dost ülke

Bosna Hersek örneği üzerinden incelenecek ve izlenen stratejiler değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Kamu Diplomasisi, Güç, Sert Güç, Yumuşak Güç, Akıllı Güç.

SUMMARY

ÖZDEMİR AYATA, Fatma Meray, "Public Diplomacy in Turkish Foreign Politics: Bosnia and Herzegovina Example (2002-2014)". Ankara, 2015.

The foreign policy and the strategies to be followed for Turkey which is a member of one of the most dangerous geographical field in the world "Middle-East" is very important. Significantly it became more important in "New World Design" ,started to be built after twin tower sand Penthagon terrorist attacks on 11st Sept.2001, for global and provincial incomes of Turkey.

After second World war, two minör World power countries started a two sides breaking down and the World was brought in to a permanant competition environment. After Berlin Wall was collapsed and the U.S.S.R was broken down in 1989 the cold war was overand a new World design under domination of one power was built. While getting used to this new environment, the World faced an unexpected event and the date 11 Sept. 2001 was recorded as a new start in World history. As a result of the terrorist attacks, the concerns about creation of disorder, caos and fear in the world had started. This caused a new global design with new rules that foreign policies of all countries had to comply with. Because of the variable and multi dimensional structure of the international system the countries started to question their foreign policies and renew them.

In last ten years, like changing global rules, our countries foreign policy gained a new dimension and different concepts were taken in toour literature. The minör concept of all is the "Public Diplomacy" which is a way of soft power's political operation that cause nations to question themselves.

In this study, Public Diplomacy in Turkey's foreign policy will be reviewed and the followed strategies throught the Bosnia and Herzegovina between 2002-2014 will be evaluated.

KeyWords: Public Diplomacy,Power, Hard Power, SoftPower, Smart Power.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	ii
TEŞEKKÜR	iii
BİLDİRİM	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vii
İÇİNDEKLER	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: DİPLOMASİ VE KAMU DİPLOMASİSİ	3
1.1. TEORİK OLARAK DİPLOMASİ	3
1.2. DİPLOMASİ KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİM	4
1.3. TÜRK TARİHİNDE DİPLOMASİ KAVRAMI	7
1.4. KAMU DİPLOMASİSİ KAVRAMI VE ORTAYA ÇIKIŞI	9
1.5. GELENEKSEL DİPLOMASİ VE KAMU DİPLOMASİSİ İLİŞKİSİ	15
1.6. KAMU DİPLOMASİSİNİN KAYNAKLARI VE ARAÇLARI	19
1.7. “KÜRESEL İLETİŞİM ÇAĞINDA” KAMU DİPLOMASİSİ VE GEREKLİLİĞİ	24
İKİNCİ BÖLÜM: GÜÇ KAVRAMI VE DÖNÜŞÜMÜ	30
2.1. GÜCÜN TANIMI	30
2.2. GÜCÜN ANALİZİ	31
2.3. YUMUŞAK GÜÇ	33
2.4. SERT GÜÇ	41
2.5. AKILLI GÜÇ	42
2.6. GÜCÜN DÖNÜŞÜMÜ	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE KAMU DİPLOMASİSİ	51
3.1. TÜRKİYE’DE KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMALARI	51
3.2. KAMU DİPLOMASİSİ ALANINDA UYGULANABİLECEK	

STRATEJİLER	58
3.3. 2002-2014 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'NİN DIŞ POLİTİKASI	64
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BOSNA HERSEK, TÜRKİYE VE TÜRKİYE'DE KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETİ YÜRÜTEN KURUM VE KURULUŞLAR	70
4.1. ORTAK TARİH: OSMANLI HÂKİMİYETİ VE SÜREGELEN TÜRK İZLERİ	70
4.2. TÜRKİYE'NİN BOSNA HERSEK'TEKİ KAMU DİPLOMASİSİ: TÜRK KÜLTÜRÜ	74
4.3. "BİLGE KRAL" ALİJA İZZETBEGOVIÇ'İN MİRASI: İKİ KARDEŞ ÜLKENİN DAYANIŞMASI	76
4.4. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI	79
4.5. KAMU DİPLOMASİSİ KOORDİNATÖRLÜĞÜ	81
4.6. T.C. BAŞBAKANLIK YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI	85
4.7. TRT	86
4.8. YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ	88
4.9. T.C.BAŞBAKANLIK TÜRKİYE İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA AJANSI (TİKA)	90
SONUÇ	92
KAYNAKÇA	93

KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

BYEGM: Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü

KDK: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü

S: Sayfa

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TİKA: T.C. Başbakanlık Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı

TRT: Türkiye Radyo ve Televizyonu

GİRİŞ

Son yıllarda sık sık Türkiye'nin uluslararası ilişkilerdeki gerçek güç potansiyelinin ne olduğu ve bu güç potansiyelinin diplomatik açıdan ne ölçüde kullanılabilir nitelikte bulunduğu ile ilgili tartışmalara şahit olmaktadır. Bu noktadaki tespitler ve yaklaşımlar iki uç arasında gidip gelmektedir. Bazen statik ve konjektürel bir analiz sonucunda, ülkemizin elde edebileceği güç potansiyeli, olabileceğinden az seviyede gösterilerek Türkiye dışında oluşmuş bulunan güç merkezlerine dayalı politikalar kabul ettirmeye çalışılmaktadır. Bazen ise, Türkiye'nin sabit ve olası güç unsurları yeni uluslararası konjonktüre göre yorumlanmaksızın ani ve ciddi bir ivme yapabileceği konusunda çok fazla gerçekçi olmayan yorumlar gerçekleştirilmektedir. "Mevcut olan durum hakkında ki gerçekler, yaşanan gelişmeler neticesinde değerlendirildiğinde doğru olan saptama hangisidir?" gibi sorulara verilebilecek cevap oyunun kurallarının daha tam olarak netleşmediği, taşların yerli yerine oturmadığı olacaktır. Dünya son derece hızlı bir değişim göstermekte ve her geçen gün yeni dengeler oluşmaktadır. Son on dört yıl içerisinde küresel çapta yaşanan gelişmeler neticesinde, ülkemizin de dış politikası tamamen farklı bir boyuta taşınmış ve önceden diplomamızda mevcut olmayan yeni kavramlar, yeni terim ve uygulamalar literatürümüze girmiştir. Türkiye gerçekleştirdiği aktif bölgesel dış politika sayesinde AB ve ABD ile ilişkilerini geliştirerek bir yandan da bölge ülkeleriyle arasında denge sağlamaya çalışmıştır. Bu durum adeta taş atılmış sudaki halkalar gibi genişleyerek, birbiri içerisine girmiş bir durum teşkil etmiştir.

Türkiye küçük çapta ulusal gündemi olan bir ülke durumundan çıkarak bölgesel ve küresel gündemi yakından takip eden ve bu duruma yön veren bir güç durumuna dönüşmeyi kuruluşundan bugüne değin hedeflemektedir. Ancak, bu süreçte de izlenmesi gereken bazı önemli stratejiler ve gerçekleştirilmesi gereken hedefler mevcuttur. Türkiye mevcut durumu, sahip olduğu bağlar ve bulunduğu coğrafya dolayısıyla, ne Ortadoğu'dan tamamen kopabilir ne de

Avrupa 'ya sırtını sonuna kadar dönebilir. Kültürel ve tarihi geçmiş ile coğrafi birliktelik bunun en önemli sebebidir. Bundan dolayı, eldeki imkanlar değerlendirilerek izlenebilecek dengeli ve akılcı bir dış politika ile Türkiye gücünü sahip olduğu kaynaklar dolayısıyla zenginleştirerek, söz sahibi olduğu alanları çeşitlendirecektir. Ancak, son on yıldır küresel politikada gözlemlendiği üzere güç kavramı farklı boyutlara taşınmış, sadece askeri gücün bu anlamda yeterli olmadığı; bunun yanında da başka güç unsurlarını da elde bulundurmanın gerekliliği ortaya çıkmıştır. Dünya coğrafyasının en istikrarsız ve hareketli bölgesinin kavşak noktasında bulunan Türkiye'nin anlık tedbirlerle ayakta kalabilmesi ve uzun vadede başarılı bir dış politika sürdürebilmesi mümkün gözükmemektedir. Güçlenerek ilerleyebilmesi ve sözü dinlenen bir aktör olabilmesi adına yeniden inşa edilmeye çalışılan düzen içinde oyunu kuralına göre oynamalı ve şahtan önce piyonlarını doğru hamlelerle oynamalıdır. Her şeyden önce artık uluslar arası ilişkiler literatüründe sıkça rastladığımız güç ayrımı neticesinde Türkiye bunları dış politikasında etkin ve etkili bir şekilde kullanmalı ve bu bilinç doğrultusunda bir vizyon oluşturmalıdır.

Bu çalışmada, kamu diplomasisi konusu, Türkiye'nin Bosna-Hersek'e karşı bu konuda uygulamış olduğu politikalar ile bu politik uygulamalarına etki eden faktörler ve bu amaç doğrultusunda izlenebilecek stratejiler ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: DİPLOMASİ VE KAMU DİPLOMASİSİ

1.1. Teorik Olarak Diplomasi

Diplomasi, hiç kuşkusuz, dil, din, ırk, gelenek ve görenekler yönünden, birbirinden çok farklı topluluklar arasında ilişki kurmaya yarayan araçların başında gelmektedir. Özellikle içinde yaşadığımız nükleer çağda, diplomasi kurumunun taşıdığı önem büyük ölçüde artmıştır. Yeryüzünün en uzak bir köşesinde beliren bir kıvılcımın bir anda tüm dünyayı sarabileceği bu dönemde, insanlar gözlerini umutla diplomasi yöntemine çevirmiştir (Tuncer, y.t.:251). Ancak, toplumların çıkış noktası olarak gördükleri bu diplomasi kavramının tam olarak ne ifade ettiği konusunda farklı tanımlamalar mevcuttur. Genel olarak “Diplomasi” kavramına; neredeyse uluslararası ilişkiler üzerine çalışan her akademisyen, düşünür ve uzmanın farklı yorumları mevcuttur. Diplomasi uluslararası politika ve dış politikanın yürütülmesidir. Uluslararası politikaların resmi yollarla uygulanmasıdır. Kimi durumlarda, kavram daha da daraltılarak hükümetlerin dışişleri bakanlığı ve diplomatlar aracılığıyla yürütülen bir uygulama süreci olduğu iddia edilmektedir. Diplomasi, siyasi kurumlarla bu kurumların idaresinde bulunanların ve ilişkilerinin barışçıl yollarla sevk ve idare edilmesidir. Esas itibarıyla, diplomasi müzakere yürütme ve yönetme sanatıdır.

Diplomasi kavramı genellikle dış politika ile eş anlamda kullanılmaktadır. Oysa, diplomasi dış politikanın içeriğinden çok bunların yürütülmesi biçimiyle ilgilidir. Başka bir deyişle, diplomasi, bir hükümetin belli konulardaki kanı ve görüşlerini doğrudan doğruya öteki devletlerin karar vericilerine iletme sürecidir. İngiliz diplomatı Sir Victor Wellesley diplomasi ve dış politika kavramları arasındaki ayrımı gayet güzel özetler: “Diplomasi politika değil politikayı uygulayan vasıta. Bu iki unsur birbirini tamamlar zira biri diğeriyle işbirliği olmadan harekete geçemez. Diplomasi dış politikadan bağımsız bir mevcudiyete sahip değildir, fakat her ikisi birlikte tek bir icra politikası oluşturur; politika stratejiyi saptar, diplomasi ise taktikleri (İpek, 2013). Bu anlamda

diplomasi, uluslar arası politikanın ve dış politikanın uygulama sürecidir. Ancak, Devletler hukukuna göre yapılan tanımlamada uluslararası ilişkilerin düzenlenmesi, yürütülmesi ve yönetilmesi sanattır. Bu bağlamda, diplomasi esas olarak müzakereye dayalı bir stratejidir. “Müzakere” kavramı ise “karşılıklı olarak dile getirme” olarak tanımlanabilir ve diplomatik ortamlarda tarafların bir konu üzerinde karşılıklı olarak görüşmesi anlamını taşır. Bu nedenle diplomasi tek taraflı bir araç değildir ve –taraflardan birinin kendi fikirlerini karşı tarafa dikte etmesi durum istisna olmak üzere- esas olarak tarafların ilgili konuda ortak bir noktada uzlaşmaları nosyonunu barındırır (Özcan, 2012). Diplomasi dünyada, uluslararası hukuk normları çerçevesinde yürütülür. Amacı, devletler arasında mevcut olan sorunların veya çatışmaların barışçıl yollarla çözülmesidir. Bunun için devletler, görevli bulunduğu ülkede kendi ülkesi ile ilgili dış ilişkilerini düzenlemek, takip etmek ve yürütmekle görevli temsilcilerini bulundurur. Teknolojik, siyasi ve ekonomik gelişmeler neticesinde globalleşen dünyada; diplomasi artık sadece siyasi nitelikli olmayıp, ekonomik, teknik, kültürel ve askeri yönleri de içine almaktadır.

1.2. Diplomasi Kavramının Tarihsel Gelişimi

Diplomasinin tarihsel süreçteki gelişimi M.Ö 2500'lere kadar dayandırılmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, bilinen modern devlet yapılanmasından çok daha önceki dönemlere uzandığı anlaşılmaktadır. 5. Yüzyılda, Yunan Şehir Devletlerinde kamuya açık olarak gelişmiş, 1436 yılında Bernard duRosier'in 1436 yılında kaleme aldığı kitap ile uluslararası ilişkiler literatürüne kazandırılmıştır.

Uluslararası ilişkiler alanında pratikte uygulanması ise modern anlamda 15.yüzyılda Avrupa'da olmuştur. Fakat, diplomasi yerkürede farklı coğrafyalarda, farklı zamanlarda ve farklı kültürlerde çeşitli gelişmeler gösteren bir konu olarak günümüzdeki şeklini almıştır. Terim olarak 1796 yılında Edmund Burke tarafından “Uluslararası İlişkileri Yürütme Sanatı” anlamında kullanılarak

disipline kazandırılması yeni olmakla birlikte; diplomasinin, kurumsal varlığı çok daha eskiye dayanmaktadır. Diplomasinin ilk örneği; M.Ö.1278 yılında yapılan ve dünya tarihinde bilinen ilk yazılı anlaşma olan Kadeş Antlaşması'dır denilebilir. Tarih öncesinde ilk kavimler aralarındaki savaş durumuna son vermek, bazı ortak sorunları tartışmak ve çözebilmek amacıyla, birbirlerine günümüzde "elçi" diye adlandıracağımız özel yetkilere sahip kişileri gönderirlerdi. Bu elçiler, "ad hoc diplomasi" olarak bilinen, tek yanlı ve geçici anlamını taşıyan, kavimler arası sınır sözleşmesi yapmak ve av alanlarının sınırlarını saptamak gibi örnekler verebileceğimiz, belirli bir amacı gerçekleştirmek için kullanılan bu yöntemi uygulamak için geçici bir süreyle yurt dışına gönderilirlerdi (Kodaman, Akçay, 2010: 77). Tarihteki ilk uygulanan diplomasi şekli olan "Ad Hoc" diplomasi de belirli bir iş için görüşmeler yürütmek isteyen bir hükümdar, genellikle devlet görevlileri içinden güvenilir kişilerden bir heyet oluşturur ve bu heyetler karşı tarafa iletilecek mesajlarla birlikte talimat ve mektuplar verir. Elçiler ilgili ülkede müzakerelerde bulduktan sonra ülkeden ayrılarak kendi ülkesine geri dönerdi. İki devlet arasındaki diplomatik ilişki, heyetin müzakerede bulunduğu saraydan ayrılmasıyla sona ererdi.

Bu sistem, İtalyan şehir devletleriyle birlikte yerini "Sürekli Diplomasi"ye bırakmıştır. Anlaşılacağı üzere, devlet olgusunun ortaya çıkmasına paralel olarak diplomaside ön plana çıkmış ve devletlerin karşılıklı olarak birbirleri ile ilişkilerini savaş dışı barışçıl yollarla inşa etmeleri hususu da dünya siyasi tarihindeki yerini almıştır. Bu amaçla; dünya tarihinde de ilk defa N.Pantromoli, 1455 yılında Milano Dükü tarafından elçi olarak Cenova'ya atanmıştır.

Eski diplomasi olarak tanımlanarak, Birinci Dünya Savaşına kadar olan süreçte uygulanan diplomasi tamamen oyun, hile, entrika düzenine dayalı ve ülkesel güç alanı yaratma ile savaşta elde edilemeyen çıkar kazanımlarının sağlanmasını amaçlayan bir uygulama alanına sahip olan ikili diplomasi tekniğiydi. Birinci Dünya Savaşından sonraki dönemde ise, dönemin ABD başkanı Woodrow Wilson'un ortaya attığı açık diplomasi kavramı işlerlik kazanmıştır. Bu kavram değişik isimlendirmelerle de anılmaktadır. Önceki dönemlerde uygulanan diplomasi türüne tepki olarak doğan bu diplomasi türüne

büyük ölçüde kamuoyuna açık olması sebebiyle açık diplomasi kimileri ise parlamenter diplomasi demektedir.

Çağımızda uygulanan diplomasi yöntemi, artık siyasi liderler ve hükümet görevlileri tarafından uygulanan doruk diplomasisidir. Konunun uzmanı kişiler ve diplomatlar önceki dönemlere göre daha sınırlı faaliyet alanlarına sahiptirler. Siyasi çekişmeler ve bireysel güç alanı oluşturma yarışında sadece yerel kamuoyunun desteğini ve hayranlığını kazanmak globalleşen dünyada eskiye nazaran çok daha az bir öneme sahiptir. İletişim ve ulaşım imkanlarının son derece geliştiği günümüzde siyasi liderler, dünya kamuoyunu etkilemek ve kendilerine manevra alanı yaratabilmek adına mevkidaş veya yetkilerle düzenlenen diplomatik toplantı ve organizasyonların pek çoğuna bizzat katılarak bunu gerçekleştirme imkanı bulmaktadırlar. Bunun yanında, Birinci Dünya Savaşı ile kurulmuş ve kuruluş amacını gerçekleştirememiş başarısız bir kuruluş olsa da Milletler Cemiyeti çoklu diplomasinin gelişmesine ve bugünkü şeklini almasına zemin hazırlamıştır. 1945 senesinde sonlanan ve insanlık tarihinin görmüş olduğu en büyük kıyımların yaşandığı savaş olan 2.Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Birleşmiş Milletler ve bunu takip eden diğer pek çok uluslararası örgüt sayesinde çoklu diplomasi ortaya çıkmıştır. Bu örgütlerde devletler atadıkları komisyon ya da delegasyonlar aracılığıyla diplomatik faaliyetlerini devam ettirirler. Bu sayede atanan görevliler sürekli olarak örgüt içerisinde yer alıp; ulusal ve uluslararası çıkarları etkileyebilecek nitelikte olan kararların alınması esnasında gerekli görüşleri beyan ederek sürecin işleyişine müdahale etme imkanı bulmaktadırlar. Bu konu hem milli menfaatlerin korunması hem de oluşabilecek tehlike ve tehditlere karşı önleyici diplomatik tedbirler alınması konusunda önem taşımaktadır.

Ancak, dikkat edilmesi gereken bir başka hususta ülkelerin tamamen milli meselelerini ilgilendiren konularda yine eski ikili diplomasi yöntemini kullandıklarıdır. Ancak küresel bağlamda ortak alınacak kararlarda ise yeni çoklu diplomasi tekniği uygulanarak bir sentez oluşturulmuştur.

1.3. Türk Tarihinde Diplomasi Kavramı

Osmanlı Devleti diplomasisi ilk olarak İslam Hukuku çerçevesinde şekillenmiştir. Osmanlı 1700'lere kadar Avrupa'yla ya da diğer devletlerle diplomatik ilişkilerini, kısa süreli olarak görevlendirilen elçiler kanalıyla devam ettirmiştir. Gerekli görüldüğü dönemlerde Avrupa devletlerinin elçileri, geçici süreli olarak kabul edilmiş ancak hiçbir zaman Osmanlı diplomatları başka ülkelerde görevlendirilmemiştir. İlk geçici elçilik ise 3.Ahmet döneminde (Lale Devri) Paris'te açılmış ve Yirmisekizinci Çelebi Mehmet görevlendirilmiştir. Elbette ki o tarihe kadar 3 kıtada hüküm süren Osmanlı İmparatorluğu Avrupalıları küçük görerek askeri, ekonomik ve siyasi üstünlüğü sebebiyle kendi memurlarını orada görevlendirme gereği hissetmemiştir. Ancak geçicide olsa kendi toprakları dışında bir elçisinin görevlendirilmesi ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu batının üstünlüğü kabul etmiştir. Osmanlı'nın daimi elçiliklere geçişi ise 1793 yılında İngiltere'ye elçi olarak Yusuf Agah Efendi'nin görevlendirilmesi ile olmuştur. Osmanlı'da daimi elçilik sistemine bu kadar geç geçilmesi konusunda yaygın olan kanı Osmanlı diplomasisinin tek taraflı ve karşılıklılık esasına dayanmamasından kaynaklanıyordu. Ancak, Avrupa'nın üstünlüğünün yavaş yavaş kabul edilmeye başlanması ile birlikte, Osmanlı İmparatorluğu yüzyıllardır süregelen fetih politikasından vazgeçerek, kendi topraklarını koruyabilmek adına savunma politikası benimsemesi gerektiği ve bunun içinde ittifaklar içinde bulunması gerektiğini anlamış ve sürekli diplomasi sisteminin kurulması sağlanmıştır. Devlet-i Aliyye Osmâniyye 19.yüzyıla birlikte siyasi varlığının yalnız askerî yetenekleri ile değil diplomasiyi doğru ve ehil bir şekilde kullanarak devam ettirebileceği bilincine geç de olsa sahip olmuştur. Bu amaçla elçilerini görevlendirilmesinin yanı sıra Osmanlı Hariciye Nazırlığı (Dışişleri Bakanlığı) 'da kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğunca Avrupa'nın üstünlüğünün kabul edilmeye başlanmasıyla birlikte, tamamen batıya dayalı bir dış politika izlenmiş ve uygulanan hükümet politikaları da buna göre belirlenmiştir. Avrupa'da eğitim görerek yurda geri dönen, dönemin aydınlarının ve yöneticilerinin bu politikanın izlenmesindeki katkıları göz ardı edilmemesi gereken önemli bir husustur. Osmanlı'nın duraklama döneminden başlayarak,

yıkılma döneminde ve hatta günümüzde de etkinliğini faal bir şekilde devam ettiren bu batı yanlısı politikanın temelleri o dönemde atılmıştır. Cumhuriyet Türkiye'sinin diplomasisi, Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi üzerine kurularak bu şekilde bir seyir izlemiştir. Ancak bu ilke yanlış anlaşılmiş ve tamamen statükoculuk gibi değerlendirilerek Türk Dış Politikası pasif bir yapıya büründürülmüştür. Daha sonraları da Türkiye tamamen mevcut durumunu koruyabilmek adına Batı yanlısı veya batı ağırlıklı politika devam ettirmiş, statükocu ve tek yanlı bir dış politika izlemiştir. 2000'li yıllarda da faal bir şekilde takip edilmektedir. Bu durum, 2002 tarihinde kurulan AK Parti hükümetleri döneminde yedi yıl danışmanlık 5 yıl ise Dışişleri Bakanlığı yapan, şu anda da başbakanlık görevinde bulunan akademisyen kökenli Prof.Dr.Ahmet Davutoğlu ile birlikte bir değişim ve çok boyutluluk kazanmıştır. Başbakanlık Dış Politika Başdanışmanlığı görevinde bulunduğu yedi yıl içerisinde Davutoğlu'nun ideolojik rehberliği altında takip edilen dış politika anlayışı ile Türkiye'nin uluslararası imajı olumlu yönde değişmiştir. 11 Eylül saldırıları sonrasında ortaya çıkan uluslararası konjonktür bu sürece olumlu katkıda bulunmuştur. Nüfusunun çoğunluğunun Müslüman olduğu ama Batı toplulukları ile kaynaşmayı kendisine hedef edinen Türkiye'nin, küresel teröre karşı verilen mücadelede kazanılması gereken bir aktör olarak belirmesi, Türkiye'nin elini rahatlatmıştır. Türkiye bu zaman diliminde, bölgesindeki sorunların çözümünde etkili roller oynayan bir ülkeye dönüşürken Batılı devletler tarafından desteklenmiştir (Oğuzlu, 2009: 50). Davutoğlu, Soğuk Savaş sonrası dönemde temelini sağlam bir temele oturtmaya çalışan Türkiye'nin dış politikasının son 12 yıl içerisindeki teorik olarak mimarı ve uygulayıcısıdır. Bizzat kendisi tarafından bir dönüşüm ve değişim hamlesi başlatılmış ve uygulanmaktadır. Güvenlik ile özgürlük arasında bir denge, komşularla sıfır sorun, çok boyutlu bir dış politika, proaktif bir bölgesel dış politika, bütün bunlarla birlikte yeni bir diplomatik tarz ve uyumlu diplomasi prensipleri üzerine Davutoğlu nükleer çağ Türkiye'sinin dış politikasını yönetmiş ve yönlendirmiştir.

1.4. Kamu Diplomasisi Kavramı ve Ortaya Çıkışı

Kamu diplomasisi kavramı, eski çağlarda da uygulanmakla birlikte terim olarak yakın dönemde kullanılmaya başlamıştır. İmaj geliştirilmesi, propaganda, ulus markalama (nation branding) gibi bugün kamu diplomasisi olarak nitelendirebileceğimiz pek çok faaliyet neredeyse diplomasinin kendisi kadar eskidir. Antik Yunan ve Roma'da, Bizans döneminde ve Rönesans İtalya'sında bu alandaki faaliyetlere oldukça sık rastlanmaktadır. 17. yüzyılda Fransızca'nın Lingua Franca (uluslararası diplomatik ve ticari dil) olması, Fransız devriminin idealleri (Hürriyet, Kardeşlik, Eşitlik) gibi kitlelerin gönül vermiş olduğu fikirler başarılı kamu diplomasisinin örnekleri arasında sayılabilir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında enformasyonun öneminin artması, özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında radyonun etkili bir şekilde kullanılması, Soğuk Savaş boyunca hem ABD, hem de Sovyetler Birliği'nin, Batı ve Doğu Bloklarının lideri iki ülke olarak ideolojilerini yaymak amacıyla kamu diplomasisinin araçlarını kullanmaları siyasi tarihin önemli olaylarıdır. Özellikle Soğuk Savaş döneminde sineması (Hollywood), müziği (Rock'n Roll) ve yarattığı markalar (Blue Jeans, Coca Cola) ile ABD'nin, Sovyetler Birliği yıkılmadan çok daha önce demir perdenin gerisindeki halklara ulaşmış olduğu bilinmektedir (Oktay, 2012: 128).

Soğuk Savaş'ın sona ermesi sonucunda iki farklı kutubun birbirlerine karşı olan keskinliğini yitirmesi sonucunda, uluslararası ilişkilerde kullanılan iletişim teknikleri de yenilenmiş ve o güne kadar kullanılan propagandanın yerine daha ılımlı ve etkileşime açık olan kamu diplomasisi kavramı almıştır. Çok hızlı gelişen teknoloji ve kitle iletişim araçları, dünyanın küresel bir köye dönüşmesi süreci; 90 öncesi soğuk savaş döneminden farklı bir uluslararası sistem meydana getirmiştir.

Kamu Diplomasisi kavramı, Tuft Üniversitesi'nin bünyesinde faaliyetlerini sürdüren Edward Murrow Merkezi'nin başkanı Edmund Gullion tarafından 1965 yılında literatüre kazandırılmış ve Edward Murrow Kamu Diplomasisi Merkezi tarafından da şu şekilde tanımlanmıştır: Kamu diplomasisi, dış politikaların düzenlenmesi ve yürütülmesi üzerinde kamu tutularının etkilenmesini ele

almaktadır. Geleneksel diplomasinin ötesindeki uluslararası ilişkiler boyutlarını, hükümetlerin diğer devletlerdeki kamuoyunu oluşturmalarını, özel grupların etkileşimini ve bir devletin ve bunların birbiriyle olan ilgi alanlarını, Dışişleri raporlarını ve bunların politikaya etkisini, işi iletişim olanlarla, diplomatlarla ve dış temsilciler arasındaki iletişimi ve de kültürler arası iletişim sürecini kapsamaktadır (Kavoğlu, 2013: 118).

Kamu Diplomasisi 'propaganda' kelimesinin kötü ünü nedeni ile Amerikan hükümetinin uluslararası alanda gerçekleştirdiği bilgi, kültürel ilişkiler ve yayın faaliyetlerini tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Kamu diplomasisi propaganda yerine diğer ülke kamuoyu iletişim yöntemi olmuştur. ABD, kamu diplomasisi alanında en gelişmiş ülkedir. Toplumların örgütsel olarak kamu diplomasisine yaklaşımları farklıdır. Avrupalılar, tanıtım ve kültür bakanlıkları kurmaya daha yatkınken, Amerikalılar ise Soğuk Savaş döneminin küçük vasıtalarından oluşturdukları sistemlerden sonra pek çok aktörün bir araya geldiği geniş bir ağ kurdular. Diğer ülkelere göre Amerikan kamu diplomasisinin uzun bir tarihi vardır. Gerçekte kamu diplomasisi faaliyetlerinin modern geçmişi ABD'nin bu alanda özellikle Soğuk Savaş döneminde yarattığı vasıta ve uygulamalar olarak da görülebilir.

Soğuk Savaş döneminde, uluslararası politika ile iç politika arasında daha belirgin bir ayrılık mevcut idi. Dış politika; o dönemde daha çok güvenlik, askeri tedbirler, enerji kaynaklarına ulaşım, devletlerarası çatışmalar, ideolojik rekabet ve ekonomik kalkınma planları gibi yüksek politika konularından oluşuyordu. Bu nedenle, dış politika planlaması, devlet içinde aktif durumda olan, ama devlet dışı konuma sahip bulunan aktörlerin (medya, sivil toplum kuruluşları, kamuoyu, çıkar grupları gibi) etkisinden uzak bir şekilde gerçekleştiriliyordu. Böylece karar vericiler, sadece diğer devletin resmi aktörlerini ikna etme gayreti içerisindeydi (Efegil). Soğuk Savaş'ın bitmesinin hemen akabinde kurulan tek kutuplu "Yeni Dünya Düzeninde" ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda olduğu gibi dış politika alanında da köklü değişiklikler meydana gelmiş ve uluslararası ilişkiler alanında da yeni oyuncular, yeni kurallar, yeni ittifaklar kurulmuştur. Gerek teknolojik, gerek askeri, gerekse kültürel gelişmeler ve buna paralel olarak da dünyanın liberal bir köye

dönüşmesi sonucunda oluşan yeni dünya düzeninde, eski düzenin kalıpları, kuralları, alışkanlıkları, dili ve yöntemleriyle başarı elde etmek mümkün değildir. Berlin Duvarı'nın yıkılması ve eski Sovyet Bloğu'nun dağılması ile birlikte iki kutuplu düzenin tek kanadını oluşturan komünist sistem kapitalist sistem karşısında fiilen mağlup olup, neticesinde de yeni bir dünya düzeni kurulmuştur. Her geçen gün globalleşerek tek bir liberal gök altında birleşen dünyada, bu yeni gerekliliklere uyum sağlayabilen, öz hikayelerini kitlelere doğru anlatarak sempati kazanabilen, ayrıcalıklarını ve üstünlüklerini ortaya koyabilen, uygun şart ve imkanları değerlendirerek doğru siyaset izleyebilen ülkeler ön plana çıkıp, açık piyasa rekabetinde üstünlük kazanabilmektedirler. Bu hedefleri gerçekleştirebilmek için ülkelerin sahip olmaları gereken strateji "Kamu Diplomasisi" ve bu alanda uygulayabilecekleri stratejilerdir. Ancak bu denli bir stratejik bir güç olan ve uluslararası manevra alanı yaratan Kamu Diplomasisi nedir? Fiilen kullanılması çok eski olmakla birlikte, son dönemlerde literatüre girerek, uygulanmasına hız verilen "Kamu Diplomasisi" terimi; yumuşak gücün politik kulvardaki kullanım alanıdır. Diktatörlüklerin yerlerini demokratik rejimlere bıraktığı bu günlerde, yabancı liderler ile dost olursa ve kontrol alanı kurulmaya çalışılsa da, halkın ve meclisin nezdinde olumsuz bir izlenim bıraktığı anda liderler üzerindeki etki alanı da daralacaktır. İktidarlar bu amaç doğrultusunda, milli siyasetlerini, kanaat ve hedeflerini, kurumları ve kültürlerini, güncel politikalarını başka toplumlara doğru şekilde anlatmayı amaçlamaktadırlar. Elbette ki, her ülkenin kendisine ait bir hikayesi, birikimi ve izlediği politikalar vardır. Ancak iç ve dış politikaların bu kadar iç içe geçtiği günümüzde bir ülkenin kendi hikayesini başkalarına daha etkili ve inandırıcı olarak anlatabilmesi için; demokrasi, insan hakları ve uluslararası hukuk kurallarına uygun değerler benimsemesi ve bunları fiilen kullanarak meşruiyetini göstermesi gerekmektedir. Örneğin, kendi toprakları içinde insan özgürlüğü konusunda yeterli olmayan bir ülkenin, sınırları ötesinde insan haklarını savunduğunu söylemesi tutarsızlığının olarak kabul edilmektedir. Böylesine bir çelişkiyi uluslararası kamuoyuna anlatmak ve de savunmak mümkün değildir. Zaten, bu stratejiyi uygulayan ülkelerin hangi özelliklerini ön plana çıkartıp vurgulayacakları ve hedeflerindeki ülkeleri kendi yörüngelerine nasıl çekeceklerini öncelikli olarak

belirlenmesi gereken konudur. Zira, bir ülkenin kamu diplomasisi kaynakları; o ülkenin kültürü, siyasi değerleri dış politikası, ekonomisi, eğitim düzeyi, medya, tanıtım ve tanıtma faaliyetleridir. Başarılı bir kamu diplomasisi yürütebilmek; kültürün başka ülkeler üzerinde oluşturduğu çekiciliğe, siyasi değerlerin iç ve dış politikadaki uyumuna, dış politikanın meşru ve ahlaki oluşuna, gelişmiş ekonomi ile yaygın markaların ve çok uluslu şirketlerin etkinliğine, eğitim kalitesinin cazibesine, medyanın stratejik kullanımına, tanıma ve tanıtma faaliyetleri ile doğru bilgi kaynaklarına ulaşabilmesine ve dünya kamuoyuna kendiniz hakkında doğru karar vermeye sevk edebilmenize bağlıdır (Aydoğan, 2011).

Kamu diplomasisinin amacı tamamen gerçek veriler arkasında, doğru ve ülkesel çıkarların ön plana alınıp hazırlandığı stratejik bir iletişim penceresi açarak halkların beğenisi ve ilgisinin kazanılıp, bu sayede diğer devlet veya hükümetlerin kamuoyları kanalıyla kontrol edilmesi ve etki altında bırakılmasıdır. Kamu Diplomasisi ve klasik diplomasi faaliyetlerini birbirinden ayıran en önemli özellik devletten devlete değil de, devletten halka ya da halktan halka yapılarak çok daha geniş bir alanı kapsamasıdır. Klasik Diplomaside etkin faktör olan hükümet ve hükümet üyeleri resmi araçları kullanarak sadece kendi mevkidaş ve ya meslektaşlarını etki altında bırakmaya çalışırken, kamu diplomasisinde ise devlet veya halk unsurunun karşısına halk çıkararak hedefe ulaşma konusunda etki altına almaya çalışmaktadırlar. Burada da en önemli görev iç siyaseti yönlendirmede de fazlasıyla söz hakkına sahip olan STK'lar, araştırma merkezleri, kamuoyu araştırma şirketleri, medya, üniversite ve enstitüler, dernek ve vakıflar'a düşmektedir.

21. yüzyıl'da ülkeler, küreselleşme ve yaşanan gelişmelere paralel olarak dünya siyasetinde çok daha fazla göz önündedirler. Öyle ki günümüzde kendisini dışarıya kapatmış ülke sayısı çok azdır. Mevcut işleyiş içerisinde en çok üyeye sahip örgüt olan Birleşmiş Milletler'in 192 üyesi bulunmakta ve bunların hepsinin farklı kimlikleri, kültürleri bulunmasına rağmen birbirleri ile etkileşim içerisinde bulunmaktadırlar. Ülkelerin pek çoğu artık başka ülkelerle işbirliği içerisinde girerek, teknoloji ve bilgi alışverişini yükseltmek, ticaret hacimlerini artırıp halkın refah seviyesini mümkün olan en üst seviyeye taşımak ve karşılıklı kültürel ilişkileri çoğaltmak adına sürekli iletişim ve işbirliği

halindedir. Teknolojik gelişmelerle elde edilen tek tuşla pek çok bilgiye saniyeler içerisinde sahip olabilme imkanı sayesinde artık ülkeler birbirine çok daha yakındır. Sınırlar siyasi haritalarda kalkmamış olsa bile insanların zihinlerinde kalkarak bunun neticesinde yerleştirilmeye çalışılan global kültür her haneye girmiş ve yediden yetmişe herkesi etkisi altına almıştır. Elbette ki bu süreç, kimi ülkeler adına olumlu kimileri için ise olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Yaratılmaya çalışılan ülke imajı ve markası konularının en önemli temel ayaklarından birisini teşkil eden kültür gün geçtikçe yerellikten sıyrılarak globalleşmekte ve bunun yanında ülkeler için bir ikilem oluşturmaktadır. Kendi ülkemiz için bahsetmek gerekirse; Türkiye bölgesel bir unsur olmaktan çıkıp, uluslararası bir marka olacaksa, ağırlıklı olarak sahnede sergilemesi gereken unsur ne olmalıdır? Batılı kimlik mi, yoksa yerel unsurlar mı? “Modernlik sadece Batılılık mıdır?” Bu soru batılı olmayan pek çok ülke tarafından kendi kendine yöneltilen bir soru olmakla birlikte bu konu cumhuriyetimizin kuruluşundan beri gündemimizde olan ve hala cevabını tam net olarak bulamamış, ülkemizin dış politik kimliğini belirleyen sorudur. Türkiye’nin kendi hikayesini dünyaya en doğru ve gerçekçi anlatma süreci içerisinde, özellikle de uygulanmaya çalışılan kamu diplomasisi ayağında karşımıza çıkarak en belirgin cevaplanması gereken; ortaya koyulan sonuç itibarıyla de gerekli stratejilerin belirlenerek uygulanması önemli bir konudur. 16. Yüzyıl’dan itibaren Osmanlılar ve Türkiye Cumhuriyeti Batılılaşma konusuna çok önem vermiştir. Bu bağlamda, Türkiye dini ve kültürel birlik içinde olduğu Doğudan çok, neden batıya dönmüştür? Bu durumu Oran, şu gerekçelere dayandırmaktadır:

1-Tarihsel Boyut: Anadolu’nun coğrafi, dinsel, vb. yapısı daha İmparatorluk kurulmadan Türkleri hep batıya yürümeye zorlamış, İslam’ın gaza geleneği de aynı işlevi görmüştür.

2- İdeolojik Boyut: Türkiye’nin yakın tarihine damgasını en güçlü biçimde vurmuş siyasal kuruluş olan İttihat ve Terakki, milliyetçi ve batıcıdır. Türkiye Cumhuriyeti’nin de temelde İttihatçılar tarafından kurulmuş olduğu ve esas olarak aynı Batıcılık uygulamasını devam ettirdiği bir gerçektir.

3- Toplumsal Boyut: Gerek sınıfsal yapısı gerekse seçtiği kalkınma modeli Türkiye'yi batıya doğru götürmüştür.

4- Kültürel Boyut: Batı'nın kültürel etkisi Türkiye'de büyüktür. Devlet katının yanı sıra Türk insanı da, büyük ölçüde, doğru değil batılı olarak anılmak ister.

5- Yukarıda da belirtildiği gibi, statükoculuğu Osmanlı'dan bu yana temel strateji olarak uygulayan, üstelik bir Orta Büyüklükte Devlet olarak statükoya büyük önem veren Türkiye için batıcılık statükoculukla özdeştir.

6- Türkiye temel çizgileri açısından bir az gelişmiş ülkedir. Kemalizm, 1950'lerde gelişen az gelişmiş ülke milliyetçiliğinin 1930'larda ortaya çıkmış ilk örneği, hatta prototipidir. Az gelişmiş ülke milliyetçiliğinde, milliyetçilik ile batıcılık özdeştir (Kurt, 2013).

Tüm bu boyutlara rağmen, Batıya yüzünü dönmüş bir ülke olan Türkiye için Batılı sıfatını kullanmak; Doğulu tarafını göz ardı ederek tamamen Batıya entegre olmak anlamına gelmektedir. Bu bakımdan, Türkiye'nin batının ve doğunun bir sentezi olduğunu ve bunun kültürel diplomasi alanında büyük bir zenginlik olduğunu belirtmekte fayda vardır. Küreselleşme ile birlikte, Türkiye'nin sahip olduğu eşsiz özelliklerini ön plana çıkartacak olan en önemli unsurlardan biri kültürel çeşitliliği ve kültürel mirasıdır. Elde edilen bu kültürel çeşitlilik doğru kullanıldığı takdirde; hedef ülkelerin tesir altında bırakılmasına ve uluslararası politikalarda söz sahibi olan oyun kurucu ülkelere bir tanesi olunmasına ön ayak olacaktır.

Öncedeki dönemlerde; ekonomi, teknoloji, nüfus ögelerine sahip olmanın güçlü dış politika sürdürmek için yeterli kavramlar olduğu düşünülmekteydi. Ancak günümüzde bunların yanı sıra pek çok birleşeni bir araya getirmek gerekmektedir. Aksi takdirde, başarılı ve çok yönlü bir dış politika yerine çok daha yüzeysel, kısa vadeli ve kısmi sonuçlar elde edilir. Ancak, eldeki mevcut kaynakların doğru ve akılcı stratejiler dahilinde kullanılması sonucunda ise uzun vadede mutlak başarı kaçınılmaz olmaktadır. ABD bugüne kadar uyguladığı "power projection capability" sayesinde, askeri gücüne bağlı olan politikalar

yürütmüş ve bunun sonucunda da pek çok alanda başarısız olmuştur. 2.Dünya Savaşı'ndan sonra kazanmış olduğu tek güç olma yarışı neticesinde halkların gözünde yaratmış olduğu sempatiyi kaybetmiştir. Şu anda ABD'nin kendi içerisinde dahi uygulamış olduğu politikalara karşı ciddi muhalefet bulunmakta ve bu durum diğer toplumlar tarafından da kabul edilebilir bulunmamaktadır. Bu askeri ve ekonomik gücün tek başına yeterli olmadığına en güzel kanıtıdır. Yönettiği popüler kültür, dünya markaları, sinema ve müzik sektörüne rağmen dış politikasında sert gücü ön plana çıkartması ABD dış politikası önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır. Bu manada, her ülke için ciddi sıkıntılı bir konu olan güç kavramı ile gücün etkin ve ehil bir şekilde kullanılması sorunsalında kamu diplomasisi tanımı ve işlevi itibariyle bu boşluğu doldurmaktır. Hedef ülke ya da ülkelerin sadece üst düzey bürokrat kitesini değil; devletten halka ya da halktan halka karşılıklı iletişim sürecinin diplomasi, akademik çevre, sanat, eğitim ve medya camiasının olanaklarını kullanarak kendi politikalarını hakkında bilgilendirme ve fikirlerinizi çekici hale getirme sürecini kamu diplomasisini ifade etmektedir. Kamu diplomasisinin bir diğer özelliği ise sadece kriz dönemlerinde ya da belli bir sürece ve olaya bağlı kalmadan uzun vadeli bir çalışma ile ortaya çıkmasıdır. Ayrıca, herhangi bir ülkenin bu yolla kendi politikalarını kabul ettirmesinin, politikaları üzerinden karşı devletin kamuoyunu cezabetmesinin muhakkak ki uzun vadeli olumlu sonuçları zuhur edecektir. Yani insanların hayallerini ele geçirme ve takdirlerini toplama ayrı bir güç türü olarak düşünülmektedir. (Şimşek, 2011)

1.5. Geleneksel Diplomasi ve Kamu Diplomasisi İlişkisi

Diplomasi genel olarak bakıldığında tamamen ikna ve analiz etmeye dayalı bir disiplindir. Bu sebeptendir ki, konuyu sadece tek bir çerçeveden değil dolaylı veya doğrudan etkileşim içerisinde bulunduğu diğer disiplinler dahilinde de incelemek gerekmektedir. Uluslararası ilişkileri anlayabilmek ve sistematüğını çözebilmek için her şeyden önce tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, hukuk gibi bilim dallarını da iyi kavramak gerekmektedir. Bu elbette ki çok daha

kısıtlı ve resmi bir pencereden bakmamıza sebebiyet veren klasik diplomasi için böyledir. Kimilerinin sürat çağı kimilerinin ise teknoloji çağı dediği 21.yüzyılda; her tür değişim, gelişim ve paylaşımda bulunan insanlara ve toplumlara çok kısa süre içerisinde erişim imkanı kazanılmıştır. Bu sebeple iletişim, pazarlama, halkla ilişkiler, gazetecilik, markalaşma ve marka yönetimi gibi bilimlerde geleneksel diplomasi anlayışına lehimlenmiş ve sonuç olarak kamu diplomasisi oluşmuştur. Öyle ki dünyanın her hangi bir yerinde yaşanan herhangi bir olay sebebi ve neticeleri ile birlikte gerek kendi sınırları içerisinde gerekirse de sınır aşırı bölgelerde çok büyük kitlelere ulaşabilmektedir. Bu imkan isabetli ve doğru stratejiler ile yönetildiği takdirde iletişimde önemli bir avantaj sağlayabilmesinin yanı sıra yanlış uygulamalar ve hatalı tespitler sonucu ciddi sıkıntılar yaratabilir. Bilginin tüm dünyaya kolaylıkla ulaşabilmesi ve bu paylaşımları iletme maliyetlerinin minimuma indiği günümüzde, bu ağları kolayca yönetip, sahip olanları uluslararası rekabet ortamında güçlü kalmaktadır. Ancak insanların ve toplumların sonsuz bilgi iletimi esnasında ilgilerini hedeflenen konuya çekmek ve bu alanda canlı tutarak hedeflenen amaca ulaşmak başka bir dikkat edilmesi gereken husustur. Bu karışıklık ortamında önemli bilgileri ayıklayarak ilgimizi doğru kanallara aktarılmasını sağlayabilenler bu güç kaynağını ellerinde bulundurabileceklerdir. Klasik diplomasinin her geçen gün yeterliliğini yitirdiği günümüzde uluslararası camiada sadece devletler değil kamuoyu da başat bir role sahiptir. Devletler yerli ve yabancı kamuoyu karşısında imaj kaygısı taşıyarak; içte ve dışta buna paralel politikalar gütmektedirler. Klasik diplomasi olgusunun terk edilmeye başladığı ve her etkileşim ile değişimin tabandan başladığı bilinci ile, kapalı kapılar ardında, hükümetler tarafından atanmış memurlar aracılığıyla sürdürülen diplomasinin yerine halkında içine katıldığı yepyeni oluşumlar meydana gelmiştir. Gündem konularının ve gelişmelerin sürekli bir değişim kaydettiği yaşadığımız dönemde, hükümetler dış politika konusundaki amaçlarını yerli ve yabancı kamuoylarını etkilenmesi konusuna paralel tutmaya başlamışlardır. A.B.D’de gerçekleştirilen son başkanlık seçimleri esnasında Barack Hussein Obama’nın gerek Amerikan halkını gerekse de diğer ülke vatandaşlarının sempatisini kazanabilmek adına bir önceki başkan George W.Bush’un Afganistan ve Irak’taki işgal ve askeri taarruzunu bir anti tezle

beraber kullanması bunun en güzel örneklerinden bir tanesidir. Ulusal ve uluslararası arenada prestij kaybeden ve haksız bir saldırıyı makul sebepler perdesi arkasında kamufle etmeye çalışan Bush yönetiminin aksine, Obama daha kabul edilebilir açıklamalarda bulunarak ve işgalci görüntüsünde buldukları toprakları aşamalı da olsa terk edeceklerini söyleyerek halkların sempatisini kazanmıştır. Bu sayede, iç politikadaki muhalefete paralel olarak tüm dünyada hızla yayılmaya başlayan Anti-Amerikancı söylemlerinde önüne geçilmeye çalışılmıştır. 200 yıllık tarihi boyunca hem iç hem de dış politikasını güç unsurunu ön plana çıkararak sürdüren A.B.D.'de Obama'nın 2009 yılındaki seçimlerden sonra 20 Ocak'ta George Bush'tan görevi devralarak iktidara gelmesi değişen şartlara uyum sağlayarak uygulamakta olduğu kamu diplomasisinin bir başka somut örneğini teşkil etmektedir. Beyaz saraya ilk defa "siyah kral" gelerek sadece A.B.D. tarihindeki değil aynı zamanda modern batı tarihindeki bütün tabuları da yıkmıştır (Türkiye, 2008). Modern Batı kültüründe bugüne değin hiçbir siyahi lider yoktur. Bu anlamda bir yenilik meydana getirmekte ve bütün inanışları alt üst ederek bir devrim yaratmaktadır. Bu ve bunun gibi pek çok sebepten ötürü A.B.D içinde ve dışında kendisinin milyonlarca hayranı olduğu gibi kendisine uzun zamandan sonra bu kadar umut bağlanan ilk A.B.D. başkanı olmuştur. Bu yönleriyle bakıldığında Obama sadece Amerikalıların değil tüm dünya halklarının da lideri ve sembolü durumundadır. İlk defa WASP (White-Anglo Sakson-Protestan) olmayan, bunun yanında da 11 Eylül saldırıları sonrasında yaşanan gelişmeler neticesinde Müslüman dünyasının tepkisinin çekilmesiyle sebebiyle babası Müslüman olan, yıllarca kendi toprakları içerisinde köle olarak çalıştırılan ve sonucunda da ikinci sınıf vatandaş muamelesi gören siyahi ırka mensup Kenya kökenli, Dünya'daki en büyük kapital üssü olan ve ülkesel olarak mevcudiyetini tamamen güç ve güce dayanan unsurlarla ilişkilendiren bir hipergüce rağmen hayatı çok zorluklarla geçen bir başkan seçilmesi bunun kanıtıdır. 11 Eylül saldırıları sonrasında A.B.D'nin peşi sıra gerçekleştirdiği Afganistan ve Irak harekatları, teröre karşı gerçekleştirilen savaşın aslında İslam ülkelerine karşı açılan bir savaş olduğu algısıyla ülkeyi karşı karşıya bırakmıştır. Bush doktrini olarak tarihe geçen pre-emptive strike tezi altında yapılan askeri müdahaleler Amerikan düşmanlığını

beslemiş ve Ortadoğu'da aktif bir rol oynamak isteyen ABD'yi dar boğaza sokmuştur. Ancak, seçim dönemindeki söylemlerinin aksine; Bush döneminden kalma siyaseti devam ettirerek ve ilk günlerde sahip olduğu olağanüstü yüksek popülaritesini bir nebze olsun kaybetse de, Obama başlangıçta herkes için bir umut kaynağı olmuştur. Hatta 1979 yılındaki yaşadığı devrimden sona A.B.D. ile tamamen iplerini koparan İran'da bile Obama'ya sempati ile bakılmaktadır. "Molla Meclisî adlı bir âlimin 17. Yüzyılda kaleme aldığı ve Şii din adamlarının başucu kitabı olarak kabul edilen 132 ciltlik Nurlar Denizi (Bahr el Envar) adlı kitapta, Hz. Ali'nin şöyle bir cümlesine yer veriliyor: "Kıyametten hemen önce, uzun boylu siyah bir adam batıda iktidarı ele geçirecek. Dünyanın en büyük ordusuna komuta edecek. Üçüncü imam olan Hz. Hüseyin'den işaretler taşıyacak. Onun bizimle birlikte olduğuna şüphe etmeyiniz." (Erhan, y.t.: 80). Bu cümle Forbes dergisinin internet sitesindeki bir okuyucu yorumundan alınmış ve kitlesel haberleşme araçlarının ne kadar etkili olduğunu kanıtlamıştır. Öyle ki haber çok kısa süre içerisinde tüm dünyaya yayılmış ve yıllardır süregelen bir inancı yerle bir ederek ideolojik olarak karşı cephede kabul edilen bir ülkeye daha sempati ile bakılmasına sebebiyet vermiştir. Daha seçim kampanyası döneminden başlayarak Ortadoğu ve genel olarak İslam alemiyle ilgili dostça mesajlar vererek ve kendisinden önceki Başkan Bush'tan farklı olarak "askeri güce" değil "akıllı güce" vurgu yapıp buna paralel bir siyaset izlemiştir. Ustaca yürütülen bu kamu diplomasisi sayesinde Amerikan başkanının politikalarını tasvip eden Avrupalıların sayısı, Amerikalılardan fazladır. Örneklerden de anlaşıldığı üzere kamu diplomasisi konuya vakıf, öngörümlemeyi bilen uzman stratejistler tarafından uygulanması gereken bir konudur.

Joseph Nye ve David A. Welch, dünya politikasını geleneksel ve uluslar ötesi politika şeklinde ikiye ayırmıştır. Geleneksel politikada hükümet ile toplum ve hükümet ile bir başka hükümet arasında yaşanan ilişki, bu iki ülkenin toplumu arasında yaşanmaz, bir toplum, başka bir toplum ya da hükümet ile kurmak istediği ilişkiyi ancak kendi hükümetine baskı yaparak gerçekleştirebilir. Uluslar ötesi politikada (kamu diplomasisi) ise bir toplumdaki insanlar farklı bir hükümete ya da o hükümetin toplumuna doğrudan baskı yapabilirler. Geleneksel politikanın devleti tek aktör kabul eden yapısı, uluslararası

bağlantılar, bireyler, STK'lar ya da hükümetler ötesi şeklinde tanımlanan; hükümetlerin alt birimleri arasında giderek çeşitlenen ve önem kazanan doğrudan bağlantılar ile çok boyutlu bir hale gelmiştir. Uluslararası politikanın karmaşık yapısı tüm aktörlere ulaşmak ve nüfuz edebilmek için çok yönlü diplomasi algısını gündeme getirmiş, bu ilişkilerin başarıyla yürütülmesi ise diplomasi anlayışının kaynaklarını, boyutlarını ve yöntemlerini büyük ölçüde değiştirmiştir (Aydoğan, Aydın, 2011).

Kamu Diplomasisinde iletişim iki yönlü simetrik olarak ilerlemektedir. Gerçekleştirilen iletişim sonunda geri bildirim alınabilmekte bu da kaynağın davranışında ki değişimin gözlemlenebilmesine imkan sağlamaktadır.. Klasik diplomaside ise iletişim hükümetler arası yürütülmektedir. Dışişleri uzmanları kanalıyla yürütülen resmi, itinalı ve zaman zaman akademik kaynaklara dayalı bir ilişki söz konusudur. Klasik diplomatik ilişkiler söz konusu olduğunda kamu edilgen bir kitle konumundadır ve tek taraflı bir iletişimle sadece süreç hakkında bilgilendirilir. Bu iki yönlü asimetrik iletişim sonucunda hedefte ki halkın; kanaat, tutum ve davranışlarında herhangi bir değişiklik gerçekleşmemektedir .

1.6.Kamu Diplomasisinin Kaynakları ve Araçları

Kamu diplomasisinin yapılış nedeni olan kamunun desteğinin sağlanması amacı "kamuyu" bu sürecin kalbine yerleştirmektedir. Bu sebeptendir ki, kamu diplomasisinin öncelikli kaynakları medya grupları, üniversiteler, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları, yazarlar, yayıncılar, gazeteciler, siyasi partiler, politikacılar, sanatçılar, sanatsal aktiviteler, müzik kanalları, spor müsabakaları, sporcular, popüler kültür, finans ve iş dünyasıdır.

Ekonomik güç denildiğinde herkesin aklına sert güç unsuru gelse de, küresel liberal düzende tüketim kültürüne paralel olarak büyük şirketler ve mamulleri bağlı buldukları ülkelerin yumuşak gücüne önemli katkılarda bulunmaktadır. Bir ülkede var olmuş, piyasada tutulmuş ve uluslararası pazarda da kendisine yer edinmiş bir markayı alıp, tüketmek de kimi zaman

markanın menşei olan ülkeye sempati duyulmasını kolaylaştırabilir. Elbette ki, Lacoste'un ürününü kullanan bir teröristin Fransa'ya saldırıda bulunmayacağını beklemek gereksiz bir düşünce tarzı olacaktır, ancak tamamen Fransız kültürünü de yadsıdığını söylemek mümkün değildir. Saldırıda bulunduğu ülke ve kültürünün etkisi altında kalmıştır. Bunun yanı sıra ekonomik olarak gücü elinde bulunduran ülkeler, tesir altında bırakmak istedikleri ülkelere ekonomik büyüme ve kalkınmayı teşvik etmek amaçlı iktisadi yardımlarda bulunabilirler. Bu sayede, uzun süreli ilişkiler sağlanmış, aynı zamanda hem ülkenin ana arterlerinden bir tanesi kontrol altına alınmış, hem de ülke ve vatandaşlarında kolaylıkla elde edilemeyecek olan bir minnet duygusu kazanılmış olur. Bunun en güzel örneklerinden bir tanesi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD tarafından uygulanan Marshall Planı'dır. ABD bu plan dahilinde savaştan ağır tahribat ile çıkan 16 Avrupa ülkesine yardımda bulunma adı altında uzun soluklu kamu diplomasisi süreci başlatmıştır. Ekonomik olarak verdiği yardımlar uzun süreli olarak kendisine geri dönmüş bunun yanı sıra ülkenin ihracatı ve üretimi artmıştır. Diğer bir yandan sağlanmış olan yardımlar sayesinde, örneğin Türkiye'de ki radyolarda yoğun Amerikan propagandaları yapılmaya başlanmış ve Amerikan hayranlığının tohumları serpilmeye başlanmıştır.

Medyanın gündem belirleme, kamuoyu oluşturma, kamuoyu desteği üretme gibi görevlerinin yanında kitlesel iletişim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler medya– siyaset ilişkisini dönüştürerek diplomasiinin de geçmişe nazaran daha açık bir şekilde yapılmasını sağlamıştır. Örneğin; futbol, basketbol gibi popüler sporlarda iletilmek istenen değerlerde ve benimsetilmek istenen kültürde etkili olabilmektedir. ABD'deki NBA basketbol maçları, dünyada 42 dilde ve 212 ülkedeki 750 milyon kişi tarafından izlenmektedir. Spor müsabakalarının kamu diplomasisi faaliyetlerinde kullanılmasının diğer önemli bir örneği de; olimpiyat müsabakalarıdır. 4 yılda bir yapılan bu müsabakalar ev sahibi olan ülkenin kendisini, imkanları ve potansiyeli ile beraber kültürünü de tanıtmaya için çok önemli bir fırsattır. Bu sebeple, ülkeler spor turizmi ve elde edilecek gelirlere ilave olarak; esas kendi hikayelerini dünya kamuoyuna anlatma ve tanıtmaya imkanı kazanacaklardır. Bu sebeple, bu şansı kazanabilmek

ve ülkeleri adına imaj çalışmasında bulunarak prestij kazanabilmek için evsahibi ülke olabilmek yarışında kıyasıya mücadele etmektedirler.

Kültürel ve dilsel alışveriş ile bilimsel ve akademik değişim programları, öğrenci bursları hedeflenen amaca ulaşmaya yarayan en önemli kamu diplomasisi araçları arasında gösterilebilir. Tüm dünyada pek çok kişi tarafından bilinen Fullbrigt bursları dışında, Birleşik Krallık tarafından dağıtılan Chevening bursları, Almanya’da DAAD bursları, AB tarafından verilen Erasmus bursları üniversite veya üzeri eğitim alan öğrencilere verilen burslar kapsamında değerlendirilebilir. Bir ülkenin kültürünün yaşayan en önemli unsurlarından bir tanesi olan “dil” konusunda çalışmalar yapan enstitüler arasında ise en yaygın olanları Amerikan Kültür Derneği, Fransız Kültür Merkezi, Alman Goethe Enstitüsü, İngilizlerin İngiliz Kültür Merkezi (British Council), İspanyolların Cervantes Enstitüsüdür. Popüler müzikte kullanılan bazı şarkı sözlerinin bile siyasi etkisi olabilmektedir. Popüler mesajlar, spor takımlarının veya ünlülerin davranışları ya da televizyon veya sinemanın gösterdiği çeşitli görüntüler yoluyla da iletilebilir. Çoğu zaman, görüntüler, değerleri kelimelerden daha güçlü iletir. İş Dünyası kamu diplomasisi alanında kullanılan kaynaklardan sadece biridir. Bu kaynağın kullanımı, şahsi temaslar, ziyaretler veya karşılıklı olarak yürütülen alışverişler yoluyla da olabilir. Amerika’nın, her yıl Amerikan üniversitelerinden okuyan ve ülkelere dönen yarım milyondan fazla yabancı öğrencinin veya Silikon Vadisi’nin başarılı olduktan sonra ülkelere dönen Asyalı müteşebbislerin zihinlerinde ihraç ettiği fikirler ve değerler, güç yoluyla seçkin sınıfa ulaşır (Demir, y.t.:5).

Yukarıda da belirtildiği üzere kamu diplomasisinin temel kaynakları medya, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, finans ve iş dünyasıdır. Ülkeler sahip oldukları bu kaynakları aracı olarak kullanarak cazibe merkezi olmayı hedeflemektedirler. Türkiye’de sivil toplum kuruluşları, Türk modernitesinin demokratik dönüşümüne önemli ivmeler yaptırma potansiyeline sahip olan yapılardır. Sivil toplum kuruluşları (STK), resmi kurumlar dışında ve bunlardan bağımsız olarak çalışan politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda ikna ve eylemlerle çalışan, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kâr amacı gütmeyen ve gelirlerini bağışlar veya üyelik ödemeleri

ile elde eden kuruluşlardır. Bu anlamda kurulmuş pek çok vakıf, dernek, sendika ve meslek kuruluşları mevcuttur. Bunlar çalışmalarını devletten bağımsız ve ayrı olarak, ancak devletin eksik kalan yönlerini kapatmak amacıyla faaliyet gösterirler. Dünya'daki gelişmelere paralel olarak etkin bir iletişim ve etkileşim içindedirler ve artık oyunda söz söyleme konusunda finans kurumları, çok uluslu şirketler ve medya kuruluşları kadar etkilidirler. TÜSİAD gibi meslek kuruluşları, uygulanmakta olan hükümet politikalarını muhalefet partisi gibi eleştirebilmektedir. STK'ların gerek dış politikada gereksede iç politikada etkileri göz ardı edilemez. ABD'de, Avrupa'da, Japonya'da çok sayıda dernek, vakıf, birlik, meslek kuruluşu, kooperatif, sendika, belirli bir düzeye getirdikleri fonlarıyla toplumsal sorunların çözümünde, ülke yönetiminde, ekonomisinde önemli rol oynamaktadırlar. Her ne kadar yukarıdaki ülkelerdeki kadar olmasa da ülkemizde de paralel gelişmeler yaşanmakta; eğitim, sağlık, ekonomi, yönetim gibi konularda çok sayıda STK, ülkemizin makro kronik sorunlarına ya da çeşitli toplulukların yaşadığı sorunlara çözüm üretme çabası içerisindedirler(Şahin, Öztürk, y.t.: 26).Son dönemdeki hükümet politikalarına baktığımızda yurtdışına gerçekleştirilen hemen hemen bütün ziyaret ve görüşmeler kapsamında iş dünyasından önde gelen temsilcilerde bulundurulmakta ve bu sayede ziyaret edilen ülke ile siyasi birliktelik kadar ekonomik birliktelikte sağlam hedeflenmektedir.

Yine başka bir pencereden bakmak gerekirse, ülkelerin iç ve dış hükümet politikaları da kamu diplomasisinin kaynaklarından bir tanesini teşkil etmektedir. Ancak, uygulanmakta olan hükümet politikaları bir ülkenin kamu diplomasisi alanında elini güçlendirebilir ya da tamamen zayıflatabilir. Diğerlerine göre ikiyüzlü, kibirli veya kayıtsız olan ya da milli menfaatler konusunda dar görüşlü bir yaklaşım üzerine kurulan mahalli ve yabancı politikalar, uygulanmakta olan kamu diplomasisi konusunu sekteye uğratabilir. Mesela 2003'te Irak Savaşı'ndan sonra yapılan anketlerde, ABD'nin cazibesinin hızla azaldığı gözlemlenmiştir. Çoğunlukla olumsuz görüşleri olan insanlar, tepkilerini genel olarak ABD'ye karşı değil, Bush yönetimine karşı olduğunu belirtmiş; Amerika'nın teknolojisine, müziğine, sinemasına ve televizyonuna hayranlık duymaya devam etmiş; ancak, pek çok ülkede ki halkın büyük bir kısmı,

Amerika'nın ülkeleri üzerinde artan nüfuzundan hoşlanmadıklarını belirtmişlerdir.

Bunun yanı sıra ülkelerinin politikalarına yön veren bir diğer başlıca unsur olan baskı grupları da devlet dışı yapılanmalar olarak hükümetleri uygulayacakları politikalar konusunda iktidar amacı gütmeksizin elde etmeye çalışmaktadırlar. Bu gruplar içinde değerlendirilebilecek olan sendikalar, konfederasyonlar, ticaret ve sanayi odaları, büyük şirket, holdingler ve dernekler gibi pek çok yapılanma mevcuttur. Bu organizasyonlar yerel hükümetleri baskı altında tutabildikleri gibi, diğer ülkelerin hükümetlerini de alacakları kararlar konusunda etki altına almak konusunda çalışabilmektedirler. Gerçekleştirdikleri bu çalışmalar neticesinde de "kamu diplomasisi" alanında orijin ülke hükümetine katkı sağlamaktadırlar. Bu konuda 2006 senesinde Fransa'da, sözde Ermeni soykırımını ile ilgili onaylanan yasa tasarısından önce dönemin Ankara Sanayi Odası Başkanı Zafer Çağlayan'ın 3 bin 200 üyesinin tamamına mektup göndererek Paris Ticaret ve Sanayi Odası'na kınama mektubu göndermelerini istemeleri bu alanda verilebilecek en güzel örneklerden bir tanesidir.

Dünya kamuoyunca, kendisine gerçekleştirilen terör saldırısı ve sonrasında teröre karşı kendi güvenliğini savunma adına giriştiği mücadelede acımasız ve agresif bir şekilde askeri gücünü kullanması nedeniyle prestijini kaybeden ve öne sürdüğü değerler sürekli sorgulanır hale gelen ABD'nin 11 Eylül 2001'den bu yana, üst düzey diplomatları kamu diplomasisi alanında daha görünür ve müdahil hale gelmişlerdir. Örneğin; 2009 senesinde Pakistan ziyareti sırasında dönemin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın geleneksel diplomatik faaliyetlerin ötesinde kamu diplomasisi uygulamalarıyla adeta bir boy gösterisine dönüşen ziyaretinde esnasında, Pakistan'ın resmi görevlilerini bırakarak basın yayın temsilcileri, gençler, meclis üyeleri, iş adamları ve sivil toplum örgütlerinin yetkilileri ile bir araya gelmesi ABD tarafından bu politikaların en üst düzeyde uyguladığının en gözle görülür örneklerinden biridir. Ülkemizin Güneydoğu Anadolu Bölgesine ziyaretler gerçekleştiren ABD veya Avrupalı diplomatların görüşmeleri esnasında da aynı uygulamalara rastlanmaktadır .

İnsan olmanın beraberinde getirmiş olduğu erdemle birlikte, demokrasi, özgürlükler ve insan haklarına saygı gibi konular da, toplumların gözünde çekicilik yaratan kavramlardır. Devletlerin bu değerleri uyguladıklarını sadece sözel ifade etmeleri yeterli değildir. Bunun yanında; bu değerlerin kamu diplomasisini uygulamak isteyen ülkede de eksiksiz ve doğru olarak icra edilmesi gerekliliği, hedef ülkenin uluslararası kamuoyu nezdinde inandırıcı ve ikna edici olabilmesi adına önemli bir araç olduğu değerlendirilmektedir. Aksi takdirde, kendi ulusal sınırları içerisinde bunu gerçekleştirememiş bir ülkenin uluslararası kulvarda cazibe merkezi olarak hayranlık uyandırabilmesi ve kendisine çekim alanı oluşturabilmesi mümkün gözükmemektedir. Böylesi ideallerin beşiği olduğunu iddia eden ABD'nin Ebu Garip ve Guantanamo hapisanesinde mahkumlara davranışı yaşanan bu çelişkinin en önemli örneklerinden bir tanesidir. Dünya kamuoyunu karşısında saldırganlığını meşrulaştırma sebebi olarak gösterdiği ideallerinin aslında kendisi tarafından yok edilmesi inanırılığının ortadan kaldırmıştır.

1.7. “Küresel İletişim Çağında” Kamu Diplomasisi Ve Gerekliliği

İnsanlık tarihinin çok büyük bir bölümünde gerçekleşen “Birinci Dalga” savaşlar toprak elde etmek için yapılmıştır.19.yüzyıl yüzyıl savaşlarının ancak yüzyılın sonuna denk düşenleri ve 20. Yüzyıl savaşları “İkinci Dalga” savaşlarıdır ve amaçları, ekonomik kapasiteleri kontroldür. 20. yüzyılın sonu ve 21. Yüzyılın başında gelmekte olan “Üçüncü Dalga” savaşta ise amaç bilginin kontrolüne yöneliktir. Bilgi üzerine hâkimiyet için verilen savaşa ise “enformasyon savaşı” denilmektedir. Bu anlamda George Stein'in, enformasyon savaşı, düşünce ve epistemoloji ile ilgilidir, yani insanların düşünce şekilleri ve karar alma biçimlerini denetim altına almak için yapılan savaştır” şeklindeki tanımı özlü bir izahtır (Özdağ, y.t.2014: s.185).Yaşanan gelişme ve değişimlere paralel olarak enformasyon, çağımızın denetim altına alınması gereken kaynaklarının başında gelmektedir. Artık toplumlar enformasyon akışı ve kontrolü sayesinde kolaylıkla tesir altında bırakılarak hedefe varmak konusunda

önemli birer vasıta olarak kullanılabilir. Eski çağların top yekûn meydan savaşlarının geride kaldığı ve teknolojik gelişmelerin baş döndürücü bir hıza ulaştığı çağımızda, artık yumuşak gücünü uzun vadeli ve planlı stratejiler sayesinde belirleyen ülkeler, hedef ülkeyi en etkili silahlardan bile tesirli olan iletişim araçları sayesinde kontrol altında tutacak ve kendi cephesinde bir müttefik kazanacaktır. Bireylerin duygu ve düşüncelerinin kontrolü doğru şekilde kullanıldığı takdirde, minimum maliyetiyle en etkin sonuçları alarak, yıkıcı ve yok edici silahları bile gölgede bırakacağı düşünülmektedir. Bir saniyede milyonlarca bilgi ve belgenin sınırlar ötesi paylaşımına olanak sağlayan günümüz gelişmeleri sayesinde bunu başararak dost ve müttefik kazanmak veya bunu başaramayıp düşman ülke listesine bir yenisini eklemek son derece kolay olmuştur. “Her zehrin panzehri kendi içerisinde olur” sloganından hareketle; bilgi doğru ve amaca uygun şekilde yönlendirildiği takdirde oluşturulmuş kötü imaj kitlesel iletişim araçlarının dünyanın herhangi bir noktasına dahi saniyeler içerisinde ulaşması sayesinde bertaraf edilebilmektedir.

Küreselleşme ile birlikte, ülke kimliklerinin ön plana çıkmaya başlamasına paralel olarak, ülkeler kendilerini aynen bir birey gibi diğerlerine ifade etme ve çekim alanı yaratma ihtiyacı ile hareket etmektedirler. İç politikada yaşanan en ufak bir gelişmenin dahi dış basında büyük çapta ses getirerek ve kamu diplomasisi aracı olarak kullanılabilmesine ve farklı toplumlar tarafından yakından takip edildiğine dair en güzel örneklerden bir tanesi 10 Ağustos 2014 akşamı dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçilmesi üzerine yaptığı balkon konuşmasıdır. Halk tarafından seçilmiş ilk cumhurbaşkanı ve “Kurucu Lider” iddiasıyla gerçekleştirilen ilk halka teşekkür ve önümüzdeki süreçte izlenecek yol haritasının üstü kapalı bir açıklaması niteliğinde olan konuşması iç ve dış basında yer almıştır. Sarf ettiği sözlerin içeriği kadar uygulanan görsel teknikler de basın ve kamuoyları tarafından takip edilmiştir. Liderler ve ulusal aktörlerin yabancı medyayı tesir altında bırakmaları kamu diplomasisi alanında izlenebilecek politikaların ilk ve en önemli adımını oluşturur. Bu alanda verilen örnekte de görüldüğü üzere, Türkiye'nin bu alanda ufak çapta adımlar atmaya başladığı anlaşılmaktadır.

Yazılı ve görsel basının, yabancı kamuoylarının inançlarını ve değerlerini hesaba katmadan yaptıkları bir hata ülke adına ciddi zararlara sebebiyet verebilmektedir. 2005 yılında Danimarka’da bir gazetede Hz. Muhammed’i tasvir eden bir karikatürün yayınlanması Müslüman ülkelerle uzun süreli krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Pek çok Müslüman ülkede Danimarka ürünleri boykot edilmiş, ülke bayrakları yakılmış ve çeşitli protestolar gerçekleştirilmiştir. 11 Eylül saldırıları sonrasında, başta ABD ve Avrupa ülkeleri olmak üzere baş gösteren İslamofobia neticesinde Soğuk Savaş döneminin komünist-liberal çatışmasının yerini Müslüman—hristiyan kutuplaşması almış ve bu gibi olaylarla birlikte gizliden gizliye tahrik edilmiştir. Bu konu ile ilgili başka bir örnekse, 11 Eylül saldırıları sırasında görevde bulunan ABD eski başkanı Bush’un Irak, İran ve Kuzey Kore için “şer eksenini benzetmesi” gösterilebilir. Hedef tahtasına oturtulan bu üç ülkenin iki tanesi Müslüman dünyasına aittir ve bu tarz açıklamalarla kutuplaşma artırılmaktadır.

1950 yılında ABD Başkanı Truman, “Hakikat Kampanyası” olarak da anılan bir kampanya sırasında komünizm ile mücadelede batı düşüncesi ve fikirlerini yaymayı amaçlayan konuşmasında; özgürlüğün “emperyal komünizm” tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu, bu mücadelenin insanlığın akli için önemli olduğunu ve komünist propagandaya karşı zafer kazanmanın yolunun da tüm dünyada duyulur hale gelerek gerçekleri ortaya çıkarmaktan geçtiğini dile getirmiştir. Truman’ın 1950 yılında yapmış olduğu açıklamada, kamu diplomasisinin ve tüm dünya tarafından doğru ve etkin bir şekilde tanınmanın gerekliliğinin 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde dahi liderler tarafından fark edilerek uygulandığının bir başka örneğidir.

Soğuk Savaş’ın ABD lehine sonuçlanmasının en büyük mimarlarından birisi olarak SSCB’yi dağıtan lider ünvanıyla 1981-1989 yılları arasında ABD ‘nin 40. Başkanlığı görevini yürüten Ronald Reagan 15-16 Eylül 1987 tarihinde ABD’de danışma komisyonunun konferansında gerçekleştirdiği konferansında: “ Bu bilgi çağında, kitle iletişimi ve mikroçip çağında, telekomünikasyon uyduları ve yeraltındaki fiber optik kablolar ile bu yeni çağda tek başına klasik diplomasi yeterli değildir. Birleşik devletler, toplayabildiğimiz tüm beceri ve kaynaklar ile kamu diplomasisine eğilerek, sadece yabancı hükümetlere değil, onların

halklarına da hitap edebilmelidir İnanıyorum ki ülkemizin Kamu Diplomasisi büyük bir güç, Dünya tarihine şekil verebilecek olan, elimizdeki en büyük güçtür...” diye belirtmiştir. Yukarıda örnek olarak verilen, ABD siyasi tarihinde önemli yer tutan iki başkanın yapmış oldukları açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Amerikan dış politikasında çok önceki tarihlerden başlayan kamu diplomasisi konusunun öneminin farkındalığı mevcuttur. 2004’de Facebook, 2005’de Youtube, 2006’da Twitter ve en son olarak da 2007 senesinde akıllı telefonların icat edilip hayatımızda ki yerlerini almalarından sonra her birey kendi düşünce ve inancını dünyanın bambaşka yerindeki bir bireyle paylaşma ve haberleşme imkanını elde etmiştir. Daha önceki dönemlerde devletleri tarafından atanmış olan diplomatların yerine herkesin kendisi ve ülkesi adına diplomat olduğu sanal bir dünya yaratılmıştır. Özellikle akıllı telefonların icadıyla birlikte internet ve telefonun birlikteliği sayesinde sabit bir yere çakılı kalmaktan kurtularak, insanların artık istedikleri herhangi bir anda herhangi bir yerde istedikleri bilgi, belge, kişi veya kuruluşlara ulaşabilmeleri sayesinde diplomasi cebimize dahi sığar bir boyuta indirgenmiştir. Pek çok dilde yayınlanan Wikipedia sayfaları, SMS mesajları, Facebook, Foursquare, blog’lar ve çeşitli internet sağlayıcıları eskinin radyolarının hayal edemeyeceği fırsatlar sundu. Radyolar da facebook sayfaları ya da kurdukları şebekeler vasıtasıyla kullanıcılar ile temasa geçtiler. Şimdi facebook ile birlikte “düşünce laboratuvarları” kurma düşüncesi bulunmaktadır. Amaç online toplumlar oluşturmak ve onlarla aktif angajmanı sürdürmektir. Bunun ABD uluslararası yayıncılığı için yeni bir paradigma olması bekleniyor. Yani sadece haberler yayınlanmayacak aynı zamanda paylaşılacak, haber-bilgi-fikir için karşılıklı sohbet edilecektir. Bu sohbetler için kadın haklarından genetik yapısı değiştirilen ürünlere kadar sayısız konu seçilmektedir. (Yılmaz, 2012: 208)

Basılı ve görsel yayın gibi kalıplaşmış iletişim araçlarının yanı sıra, Web 2.0 uygulamaları olarak tanımlanan sosyal medya araçları da toplumlar tarafından etkin bir şekilde kullanılmaya başlamıştır. Radyo ve televizyon iletişim araçlarının olarak hala geniş kitleler tarafından kullanılmasının dışında, özellikle internet ağının gelişmiş olduğu Batılı ülkelerde haber alma ve duyurma alanında en çok başvurulan kaynak internet haberciliği olmuştur. Bilişim

sektörünün bu denli ön plana çıkmasıyla, sosyal medya uygulamaları da dünya genelinde karşılıklı etkileşim ve iletişimde bulunmak adına önem kazanmıştır. Artık, dünyanın herhangi bir noktasında ki bireylere avuç içerisinde sığacak büyüklükteki telefonlar vasıtasıyla hiçbir ücret ödemedi erişerek çevrimiçi (online) görüş alışverişinde bulunmak mümkün olmaktadır. 140 karakter sınırlamasıyla Twitter diplomatik kullanım için pek uygun değil ama doğrudan kuvvetli bir etki yaratabiliyor. Popüler sosyal medya sitesi hükümetlere vatandaşlarına siyasetlerini aktarma, diyaloga girme, tartışma ve tavsiye verme imkanı tanıyor. İnternet kullanımının etkin yönetilip yönlendirilmesi sayesinde ülkelerin düzenlerinde köklü değişiklikler yapılabileceği en açık ifade ile Arap Baharı sürecinde görülmüştür. Ortadoğu'daki ayaklanma hareketlerinin kendiliğinden oluştuğu iddialarına verilecek cevap liderlerinin ve başarı hikâyesi olan hemen herkesin Facebook'tan seçilmiş olduğu ve Silikon Vadisi'nin bu devrimlerdeki aslan payıdır. Kurulan ağın önemli parçalarının hepsi çeşitli konferanslara ve atölye çalışmalarına tabi tutulmuşlardır. Örneğin, Eylül 2010'da Google, Ortadoğu'dan bir düzine blogcuyu Budapeşte'de "ifade özgürlüğü" konferansı için topladı. Tweet'ler gönderilmiş ve diktatörler devrilmiş, böylece internet=demokrasi olmuştur. Bu formül Ortadoğu'daki ayaklanmalara internetin katkısını anlatmaktadır. Bir odadan facebook ile yönetilen yarım milyon kişi Mısır'da devrim yaptığı belirtilmektedir. Tunus ve Mısır'ın blogcularının, teknik elemanlarının ve aktivistlerin Mayıs 2009'da Kahire'de atölye çalışmalarında bir araya gelerek halka angaje olarak fikirleri nasıl savunacakları, sansürü nasıl aşacakları konusunda eğitildiği söylenmektedir. Bu faaliyetlerin hepsi ABD hükümeti ve Soros'un Açık Toplum Enstitüsü tarafından fonlanmıştır. Bu çalışmalar Beyrut ve Dubai gibi şehirlerde de yapıldı ama katılanların güvenliği için basına yansıtılmamıştır. Bu işler için seçilen kişiler online olarak tesadüfi işler yapmak üzere organize edilmiştir. Bu şebeke tamamen sanal ve kendiliğinden olmalı idi ki arkasındaki Batılı hükümet, vakıf ve şirketlerin desteği anlaşılmalıdır (Yılmaz, 2012: 210).

Günümüzde bilgiyi temin eden en güçlü araç internettir. Hiçbir devlet, internete tamamen hakim olarak kendi tekeli altına alamaz. Küresel çapta bir dijital ortamın oluşturulması, bilginin, düşüncelerin, hizmetlerin ve malların

değişiminin önünü açarak, müşterek çıkarlarla birbirine bağlanmış farklı gruplar meydana getirmiştir. Elektronik gelişmeler ve ortak değerler ile ortak hedefleri olan topluluk ve grupların dijital medya ortamında oluşmasını mümkün kılmıştır. İnsanların kanaatlerini, iletişim ve davranış biçimlerini değiştirmek suretiyle, yeni elektronik teknolojiler, yeni kimlikleri oluşturmaktadırlar.

Ülkelerin kalkınma durumları, ekonomik planları, insan hakları ve özgürlükler konuları milli sınırların çok daha ötesinde medya ve sanal dünya ile yakından takip edilebilmektedir. Hedefe oturtulan yabancı toplumlar için gerçekleştirilecek olan faaliyetlerin medyanın ilgisini çeker nitelikte olması ve o toplumun gözünde olumlu bir imaj çizilmesi önem taşımaktadır. Avrupa'nın orta yerinde 1992-1995 yılları arasında 2. Dünya Savaşından sonra görülen en kanlı savaş olan Bosna Savaşı sırasında dönemin başbakanı Tansu Çiller ve Pakistan başbakanı Benazir Butto'nun 1994 yılında mermilerin uçtuğu savaş meydanına çelik yelek ile yaptıkları ziyaret sayesinde, savaşın durdurulması adına uluslararası yardımın gerekliliği konusuna dikkat çekilmiştir. İki ülke lideri kadının, hem Müslüman siyasi aktör, hem eş, hem de anne kimlikleriyle yaşanan zulme karşı çıkmaları bütün dünya tarafından yaşananların duyulmasına sebep olmuştur. Tarih boyunca da devam eden Türk-Boşnak dayanışması ve dostluğu katliamlara karşı verilen destek sayesinde daha çok pekişmiştir.

Sosyal medyanın sonsuz erişime sahip olmasının ve gelişmesinin yanı sıra klasik medya araçları da önemini korumaya devam etmektedir. Türkiye'de bugün yaklaşık 6.800 ulusal ve bölgesel düzeyde yayın yapan gazete ve dergi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra 24'ü ulusal, 15'i bölgesel, 209'u yerel, 78'si kablolu, 154'ü uydu olmak üzere toplam 263 televizyon ve 1.058 radyo kanalıyla çok canlı ve dinamik bir medya ortamı bulunmaktadır. (Karakaya, y.t.2013, s:5)

İKİNCİ BÖLÜM: GÜÇ KAVRAMI VE DÖNÜŞÜMÜ

2.1. Gücün Tanımı

Fiziksel olarak güç, mevcut kuvvetlerin kullanılması ile elde edilen verimliliktir. Davranışsal bir tanımlama ile güç, istenilen sonuçları elde etmek için başkalarının davranışlarını değiştirme yeteneğidir. Uluslararası ilişkilerde güç ise, bir devletin başka bir devlete karşı uyguladığı ve normal şartlar altında o devletin yapmak istemeyeceği bir şeyi yapmasını sağlamaya yönelik etkidir. Uluslararası ilişkiler ve analizlerinde en çok karşımıza çıkan ve açıklanmaya çalışılan kavramlardan bir tanesi hiç şüphesiz ki “güç” olmuştur. Ancak ülkeler arası politikaları anlatma konusunda sürekli kullandığımız güç terimi öylesine kaypak ve farklı yorumlara açık bir konudur ki kavramı belli kalıplar altında ölçmek ve formülüle etmek mümkün değildir. Çünkü kimin için hangi unsurun güç hangi unsurun zayıflık belirlediği ve totalinin ortaya çıkardığı sonucunda nasıl kültürden kültüre farklılık gösterdiği gibi kişiden kişiye de farklılık göstermektedir. Nye’a göre güç hava durumu gibidir; yani herkesin hakkında konuştuğu ancak çok az insanın işleyiş mantığını anladığı bir kavramdır. (Tezkan, 2005: 137)

İtalya Rönesans hareketinin en önemli figürlerinden bir tanesi olan Niccolo Machiavelli uluslararası ilişkilerde güç kavramını ilk kez kullanan düşünürlerdendir. Uluslararası politika alanındaki teorilerin en önemlisi olan Realizme göre güç, insanlığın ve devletlerin doğal amacıdır. Ülkelerin egemen ve söz sahibi olmak adına uluslararası ilişkilerde ki gücü elde etmenin nihai amacı doğrultusunda tüm her şeyin çalıştığı düşünülebilir, ekonomik gelişme, askeri gelişme, kültürel yayılma vb. konular hep bu konuya yardımcı olmaktadır. 1945’ten sonra Realist çevrenin, 1990larla birlikte de çağdaş yazarların yaptığı güç tanımları olmuştur. Realistler gücün temel unsurunu askeri güç olarak görürlerken, çağdaş anlamdaki güç, maddi güç unsurlarının ön planda olduğu şeklindedir. Teknoloji, ekonomi gibi unsurlar belirleyici olmaktadır(Bozkır,

2012).Küreselleşen dünyada ülkelerin güçlerinin bile artık elde ettikleri örneğin GSYİH ile ölçülebilmesi elbette ki ekonomik kıstasların ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Tarih boyunca güç kavramı ve hükmetme hırsı devletlerin en birincil konularından biri olmuştur. Bu kavram zaman zaman insanların en zayıf noktası olan manevi değerlerden en önde geleni olan dini konularla perçinlenmiş ancak ana noktada her zaman güç ve onu elde etme çabası olmuştur. İslamiyet'in esas yayılmasının Hz. Muhammed'in vefatından sonra gerçekleşmesi, ortaçağda papalığın önderliğinde ve Hristiyan bayrağı altında gerçekleştirilen Haçlı istilaları, İstanbul'u fethedecek fatihi Hz. Muhammed'in övmesi ve Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmesinin kimilerince sebebi olarak verilebilir.

Gündelik hayatımızda çeşitli şekillerde ve sıklıkla kullandığımız ya da karşılaştığımız güç kavramı uluslararası ilişkiler disiplinin de en temel kavramlarından bir tanesi hatta belki de en temel kavramıdır. Ortaçağdan itibaren, gerek imparatorluklar çağında gerekse ulus devletler sisteminde, dünya politikasını "Büyük Güçler" belirlemiş ve bu nedenle dünya tarihine böylesi farklı bir bakış açısı sağlayarak aktörlerin durum ve konumlarını belirleyebilen "güç" kavramı üzerinde uluslararası ilişkiler disiplini çalışanları dikkatle durmuşlardır. (Çakmak, 2014, s:61)

2.2. Gücün Analizi

Güç kavramından bahsedildiğinde hemen herkesin aklında beliren ilk şey şiddet veya zora başvurma yoludur. Bu açıdan baktığımızda, kendi çıkarları doğrultusunda gerekli görüldüğü takdirde şiddete başvurarak dilediğini yaptırma yetisine sahip olmak, güçlü olmayı ifade eder. Tarihte "Güneş Batmayan İmparatorluk" adıyla anılan ve çok güçlü olan donanması sayesinde bir zamanların hipergücü olan Birleşik Krallık elbette ki bu ünvanını sadece askeri gücü değil bu sayede elde ettiği sömürgeleri ve buna paralel olarak kazandığı emperyal ekonomik imparatorluğu dolayısıyla kazanmıştır. Askeri güç ile

ekonomik güç birbirlerinden ayrı olarak bir anlam ifade etmemektedirler. Birbirlerini tamamlayan bu iki kavrama elbette ki en az onlar kadar etkili diplomatik gücü de eklemek gerekmektedir. Gücün yalnızca şiddete ya da zorlamaya dayalı bir kavram olmadığını vurgulamak amacıyla Hans Morgenthau askeri güçle siyasal güç arasında bir ayrım yaparak siyasal gücü, insanın diğer insanların düşünce ve davranışları üzerindeki kontrolü olarak tanımlamakta ve onun psikolojik bir ilişki türü olduğunu belirtmektedir. Sahip olunan psikolojik etki nedeniyle taraflardan biri diğerine istediklerini yaptırabilmektedir. Gücü yansıtan psikolojik ilişkide taraflardan birinin diğerinin isteklerini yerine getirmesini sağlayan üç unsur olabilir: fayda beklentisi, dezavantaj (zarar) korkusu ve kişi veya kuruma duyulan saygı veya sevgi. Bu psikolojik etki eğer yaratılabilmiş ve bu tür bir ilişki kurulabilmişse burada bir güç ilişkisinden söz edilebilir. Bu ilişkide istenen sonuçlar, emirler, tehditler, karizma veya bunların bir bileşeni kullanılarak elde edilebilir. Şiddete başvurulması ise bu psikolojik ilişkiye son verir ve istenenler zor yoluyla yaptırılmaya çalışılır. Ancak gücün etkin kullanımı, fiilen şiddete gerek kalmadan fakat şiddet uygulama olasılığını da içeren bir psikolojik etki yoluyla mümkündür (Özdemir, : s.118).

Uluslararası ilişkiler sisteminde bir aktör diğerinin davranışlarında değişikliğe yol açabilir. Bir diğer aktörü sırf bu değişikliği zorlayabilmiş olmak o aktörün diğeri üzerinde daha güçlü olduğunu göstermez. Güçten söz edebilmek için başkalarının davranışlarını yalnızca değiştirip bırakmak değil, amaçlanan şekilde bir değişikliğe dönüştürmek gereklidir. Bu amaçla, bir aktöre daha fazla uluslararası manevra alanı yaratan ilişki, yapılanma, kurum, düşünce ve uygulamalar onun gücünü oluşturur. Oluşturulacak bu yapılar olmaksızın gücün unsurlarının elde bulundurulması veya kontrol edilmesinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Örneğin, sanayileşme ile birlikte önemini iyiden iyiye artıran petrolü elinde bulunduran Arap dünyası, sisteme içerisinde söz sahibi ve etkin güçler değillerdir. Ancak, diğer bir pencereden baktığımızda, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD, satranç tahtası üzerindeki bütün taşlarını doğru oynamış ve bir dizi icraatta bulunmuştur. Ekonomik alanda; IMF ve Dünya Bankası ile birlikte Bretton Woods sistemini kurmuş, politik olarak Birleşmiş Milletler sistemini faaliyete sokmuştur. Yine 1949 yılında Washington Antlaşması

ile kurulan ve kollektif savunma örgütü olarak bilinen NATO'da da diğer uygulamalarda olduğu gibi kendisini işleyişin merkezine yerleştirmiştir. Bu anlamda ABD'nin elinde bulundurduğu gücü, sadece yönettiği askeri veya ekonomik kaynaklardan değil, mimarı olduğu uluslararası kurum ve bunların işleyişlerinden yani sistemden de kaynaklanmaktadır.

2.3. Yumuşak Güç

Soğuk Savaş döneminde askeri güç ve yetenekler, en etkin güçken, günümüz bilgi çağında bu etkinlik kamuoyuna yön verebilme, ikna edebilme ve pazarlık yapabilme yeteneğine dönüşmüştür. Bu kavrama ilk defa, 1990 yılında ABD'li Prof. Dr. Joseph S. Nye tarafından yayımlanan "Bound to Lead: The Changing Nature of American Power" adlı kitabında yer verilmiş; daha sonra 2004 yılında, yine Prof.Dr. Joseph S. Nye tarafından yayımlanan "Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu" adlı kitapta ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Prof. Dr..Nye, eski ABD Başkanı Clinton döneminde Ulusal Danışma Konseyi Başkanı ve Savunma Bakanı Yardımcısı görevlerinde bulunmuş olup, halen Harvard Üniversitesinde "Kennedy School of Government" dekanıdır.

Yumuşak güce göre, eğer istediğiniz şeyin karşı taraf tarafından da istenilmesini sağlayabilirsiniz, bunu zorlama ya da baskya gerek duymadan yaptırabilirsiniz. Bu anlamda da, zorbalık yerine işbirliğini, sert güç yerine yumuşak güç ve uygulaması niteliğinde olan kamu diplomasisi ön plana çıkmaktadır. Dünya sisteminin oluşturulan yeni ve çok kutuplu yapısı, uluslararası örgüt, sivil toplum ve medyanın artan etkisi sonucu askeri yeteneklerin geri planda kalması sonucunda çağımızda "sert gücün önemi azalmıştır.

Daha eski dönemlerde adı konulmamış olsa da, yumuşak güç uygulamalarının başlaması çok daha gerilere dayanmaktadır. Bu kapsamda, yumuşak güç daha çok işgal edilecek ülke vatandaşlarının direncini kırmak için

propaganda faaliyetleri ya da işgal edilen yerlerde sadakati ve istikrarı sağlamak için politik, ekonomik ve kültürel düzenlemeler ile halkın huzur ve sükunetini temin ederek hüküm sürmenin temel şartı olarak kabul edilmiştir. 2.Dünya Savaşı sonrası dönemdeki uygulamalara baktığımızda da ABD'nin bu politikayı belirgin bir şekilde kullandığını görmekteyiz. Örneğin, Marshall planı olarak bildiğimiz yardımlar sayesinde Rusya'nın komünizmi yayması engellenmiş ve Türkiye dahil 16 ülke bu plan uyarınca ekonomik kalkınma yardımları alarak savaşın ağır tahribatının ardından kendisini yenilemeye girişmiş, bu sayede de ABD'ye karşı minnettarlık duygusuyla beraber hayranlık duyulmaya başlanmıştır. Yine bu kapsamda İkinci Dünya Savaşından sonra gerek ABD vatandaşlarına yurtdışında okumaları için gerekse de yabancı ülke vatandaşlarına ABD'de okumaları için verilen Fulbright bursları yumuşak gücün en güzel örneklerinden bir tanesidir. Bu bursun içeriğini açıklamak gerekirse; 1946 yılında, İkinci Dünya Savaşı sonrası, Senatör J. William Fulbright'in eğitim ve kültürel değişim yoluyla, ülkeler arasında ortak bir anlayış geliştirmek amacıyla Amerikan Kongresi'ne sunduğu bir kanun teklifiyle başlatılmıştır. Bu yasanın fikir babası olan Senatör J. William Fulbright, Fulbright Programı'nı dünyamızdaki silahlı çatışma potansiyeline karşı atılan bir adım olarak görmüştür. Bu program sayesinde, Amerikalı öğrenciler ve sanatçılar dünyanın birçok yerinde eğitim ve araştırma imkânlarından yararlanmakta, dünyanın dört bir tarafından gelen öğrenci, öğretmen ve akademisyenler ise Amerika'da araştırma yapmakta ve eğitim alabilmektedirler. Fulbright Programı, ülkelerin giderek birbirine daha da bağımlı hale geldiği bir dünyada kişilere kendilerini uluslararası alanda geliştirme fırsatını sunmaktadır (Fulbright). Bu programın dışında farklı burslar da bulunmaktadır. Fulbright, Rockefeller, Eisenhower, Ford vakfı burslarıyla 'eğitilenler' dünyayı uzun yıllar yönetmişlerdir. Bu sayede ABD kendi kültürü ile eğitim sistemini benimsemiş kanaat önderleri yetiştirme imkanı bulmuş aynı zamanda da ABD zihinleri ve kalpleri kazanma imkanını elde etmiştir. Benimsetilen bu kültür sayesinde bu bursiyerlerin ABD yanlısı politikalar izleyebilecekleri ihtimaller arasındadır. Bir dönem dünya siyasetine damgasını vuran ve yakın tarihte Birleşik Krallık'ı en çok etkileyen kişilerden olan "Demir Lady, Margaret Thatcher" Fulbright bursiyerlerindedir. Bunun yanı sıra Fransa

eski cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy, İsrail eski başbakanı Ehud Olmert, Afganistan devlet eski başkanı Hamid Karzai gibi dünya siyasetine yön vermiş kişiler sayılabilir.

2010 senesinde Remi Gazete’de yayınlanan kuruluş genelgesi ile faaliyetlerine başlayan ve Başbakanlık bünyesinde çalışmalarına devam eden Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nde koordinatörlük yapmış olan Doç.Dr. İbrahim Kalın’a göre; “Yumuşak gücün kullanımında birçok unsur karşımıza çıkmaktadır. Bunlar asker sayısından yahut ekonomik yaptırım gücünden çok bir ülkenin kültürü, sanatı, sineması, mimarisi, müziği, insan kalitesi ve sosyal sermayesi, tarih birikimi, kültürel zenginliği, bilim ve teknoloji altyapısı, inovasyon kalitesi, diplomatik becerisini ve kendini anlatabilme yeteneğini toplamıdır. Bu unsurları bir araya getiren ülke, bir cazibe merkezi haline gelir. Takip edilen, konuşulan,” hikayesine kulak kabartılan” bir ülke haline gelmiştir.(Kalın, 2010)

Ülkelerinde, yumuşak güç kullanımı için işletme biliminden tanıdığımız kendi SWOT analizlerini çok iyi ve tarafsız bir gözle yapmaları ve bu doğrultuda stratejiler belirlemeleri gerekmektedir. Bu analize göre yapılması gereken; S: Strength(Organizasyonun güçlü/üstün olduğu yönler), W :Weakness (Organizasyonun güçsüz/zayıf olduğu yönler), O :Opportunity (Organizasyonun sahip olduğu fırsatlar) ve T :Threat (Organizasyonun karşı karşıya bulunduğu tehdit ve tehlikeler) tespit edilmelidir. Ancak bu sayede modern şirket yönetimleri stratejik olarak kendi durumlarını ölçebilir ve kurumun kendi içindeki faktörleri dışarıdan gelen faktörlerle sistemli bir şekilde karşılaştırabilirler. Ülkelerde bazı yönlerden büyük çapta şirketlere benzetilebilirler. Bu anlamda, öncelikli hedef ülkenin güçlü ve zayıf yönlerinin, global veya bölgesel çapta fırsat ve tehditler dahilinde değerlendirilerek buna uygun stratejiler geliştirilmesidir. Örneğin, Türkiye’nin üstünlükler kategorisine yerleştirebileceğimiz “ Avrupa’nın enerji koridoru ve terminali olma” (Bakü-Tiflis-Ceyhan,Nabucco, Tanap) özelliği sayesinde Türkiye gerek enerji üretici olan ülkeler, gerekse de enerji tüketicisi durumunda ki ülkeler için kilit ülke durumundadır. Sanayileşmiş veya sanayileşme yolundaki her ülke için vazgeçilmez bir ihtiyaç olan enerji konusu hayati bir önem taşımaktadır. Elbette ki, Türkiye’nin Asya ile Avrupa’yı birbirine

bağlayarak köprü görevi gördüğü düşünülürse, enerji intikali konusunda coğrafyası sayesinde elinde bulundurduğu yadsınamaz üstünlüğü her anlamda kullanması ve buna uygun diplomatik ve politik faaliyetler sürdürmesi gerekmektedir.

Kendi tarihimizde yumuşak güç kullanımının en güzel örneklerini görmekteyiz. Bu anlamda, Osmanlı dünya siyasi sahnesindeki esas gücünü savaşlar neticesinde kazanmış olmasına rağmen fethettiği ülkelerde baskı ve zorbalık yerine hoşgörü ve adalet kavramlarını benimsemiştir. Neticesinde de hakimiyetini sağlaması diğer imparatorluklara göre daha kolay ve etkili olmuştur. Yumuşak güç kavramı son dönemde literatüre girmesine rağmen Osmanlı fethettiği topraklarda ki politikasında ana uygulama esası olmuştur. Günümüzde de Balkanlarda özellikle de Bosna- Hersek'te Osmanlı'ya duyulan özlemin esas sebebi budur. Uygulanan bu yumuşak güç beraberinde kendiliğinden elde edilen ve en az masraflı sert gücün ayaklarından bir tanesi olan askeri gücüde getirir. Öyle ki yurt savunmasında orduları bir yerden bir yere nakletmek ve idamesini sağlamak oldukça zor ve hazineye yük getirecek bir meseledir. Hele ki Osmanlı gibi asker bir millet, sınırları genişledikçe daha fazla savaşlar ve fetihler yapınca bu beraberinde de ülke ekonomisi için ek külfetle getirmiştir. Ancak uygulanan yumuşak güç sayesinde devletin yanına yerel halklar çekilmiş ve izlenen politikalar sayesinde kendisine bağlanmıştır. Böylece yerel halk da işbirliği içerisinde çekilerek ülke savunmasında doğal bir avantaja dönüşmüştür.

Yumuşak güç unsurları sert gücü teşkil eden askeri ve ekonomik güce göre daha karmaşık bir yapı sergilemektedir. Bir ülkenin kültürü, mimarisi, sanatı, sineması, müziği, özgürlükleri, demokrasisi, insan haklarına verdiği değer, insan kalitesi ve yaşam kalitesi, bilim ve teknoloji altyapısı, inovasyon kapasitesi, diplomatik kabiliyeti, kendini ve yetkinliklerini anlatabilme kapasitesinin toplamı yumuşak güç unsurunu oluşturur.

Yumuşak güç kullanımının askeri güç kullanımına göre kimi zaman uzun vadede daha etkili ve daha kabul edilebilir sonuçlar elde ettiği pek çok kez ülkeler arası ilişkilerde görülmüştür. Öyle ki bu konuda örnek vermek gerekirse: Rusya ve Çin, güçlerini sergilemek konusunda çok farklı yöntemler

peşindeydiler. Çin, dünyayı olimpiyatlarda aldığı madalya sayısıyla etkilemeye çalışırken, Rusya askeri üstünlük gösterileri yapmaktaydı. Çin'in yumuşak gücü, Rusya'nın sert gücüne karşı! Bazı uzmanlara göre Rusya'nın Gürcistan'ı işgali sert gücün, yumuşak güç karşısındaki tartışılmaz üstünlüğünün kanıtıdır. Ne var ki uzun vadede ortaya çıkan sonuçla, her iki ülke için de beklenenden çok farklı bir biçimde tecelli etti. Rusya'nın sert güç kullanımı, haklılığını gölgeledi, dünyaya korku ve güvensizlik tohumları arttı, Avrupalı komşularının kuşkularını yükseltti. Bunun sonucunda da Polonya, kendi topraklarına Amerikan anti-balistik füzeleri yerleştirilmesi konusunda gösterdiği dirençten vaz geçti ve gereken izni verdi. Rusya, uluslararası alana yaymak için kurduğu Konfüçyüs Enstitüleri ile, cezp ettiği yabancı öğrenci sayısındaki müthiş artış ile, Güneydoğu Asya'daki komşularına karşı uyguladığı uzlaşmacı diplomasi ile "yumuşak güç" kavramına büyük yatırımlar yaptı ve karşılığında uluslar arası saygınlığını yükseltti. Sert gücünü artırmanın yanında cazip bir yumuşak güç söylemi sayesinde Çin, barışçıl bir yükseliş sergilemekte ve dünya güç dengesi terazisine bu yönüyle ağırlık koymaktadır(Nye).

Başka bir örnek daha vermek gerekirse; Stalin, Papalığın gücünü aşağılamak amacıyla, kaç tümene sahip olduğunu sorgulayarak onun gücünü bertaraf etmeye çalışmıştı. Bu meydan okumanın üzerinden geçen elli yıla rağmen, kurum olarak Papalık yaşamaya devam ediyor ama Stalin'in imparatorluğu tarihe karıştı. Verilen örnekte de açıkça görüldüğü üzere askeri güç kimi durumlarda etkisiz kalabilmektedir. Rusya gibi tarih boyunca çok büyük askeri güce sahip olan bir ülke bile gelişmelere paralel olarak yok olabilmektedir.

Günümüzde, Avrupa ülkeleri de yumuşak güç kaynakları açısından dünyada önemli bir konumdadır. Soğuk Savaş sonrası Türkiye'nin ve eski Demir Perde ülkelerinin Avrupa Birliği'ne katılmak istemesi, Avrupa Birliği'nin yumuşak gücünün bir göstergesidir. Diğer taraftan, başta Japonya olmak üzere Çin, Hindistan ve Güney Kore gibi Asya ülkelerinin ekonomik alanda ve teknolojiye elde ettikleri başarılar tüm dünya ülkeleri tarafından hayranlıkla izlenmektedir (Yılmaz, 2007).

İletişim araçlarının yaygınlaşması sonucu, günümüzde medya yoluyla yapılan savaşlar önem ve öncelik kazanmıştır. Bu, zihin harbiyle gerçekleştirilen bir faaliyettir. Pentagon'da "zihin harbi" kavramını geliştiren Aquino'ya göre, zihin harbi, dost ve düşman bütün halklara karşı verilen stratejik, psikolojik harbin sürekli bir halidir. Aquino, bu konuda özellikle görsel medyaya dikkat çekmekte ve "Yabancı kültürleri kendi ahlâk yapımızla yönlendiremezsek, o ahlâk sahipleri ile daha acımasız bir şiddette savaşmak zorunda kalırız. Bu durumla karşılaşmamak için zihin harbiyle milletleri şekillendirmeliyiz." demektedir. Bu anlamda Hollywood, dünyanın en büyük tanıtımcısı ve görsel simgeler ihracatçısıdır (Yılmaz, 2007). Hollywood filmlerinin başlangıç sahnesinde görmeye alışık olduğumuz "Özgürlük Anıtı" şeklindeki logo bile ABD yumuşak gücünün sembol imgelerinden bir tanesidir. Bu filmlerden alışkın olduğumuz ABD'nin yenilmez güç olması, imgesel sembollerinin ayakta kalması, bütün gelişmelere ve hatta gezegenler arası yaşanan savaşlara rağmen eninde sonunda ABD'nin kazanan taraf olması sahneleridir. Kendi kültürlerinin ürünü olan çok sayıda kahraman yaratmış ve bunu imaj çalışmaları olarak kullanmışlardır. Sinema ve televizyon sektörünün dünyadaki lideri konumunda bulunan Amerika bunu yumuşak güç unsuru olarak dost ve düşman ülkelere karşı etkin bir biçimde kullanmaktadırlar.

Zihin harbi yöntemi sayesinde, hedef alınan toplumların davranış, düşünce ve duyguları kontrol altına alınarak yönlendirilmektedir. Bu harp yöntemiyle, bazı ülkelerde hükümetler kurulmakta veya hükümetler düşürülmektedir. Toplumlar yönlendirildiğinin farkına varmadan kendi iradeleriyle karar verdiklerine inanmaktadır. Dünyanın en eski strateji kuramlarının bir arada toplandığı Savaş Sanatı kitabın yazarı Çinli general, savaş stratejistiyeni ve düşünür Sun Tzu'nun belirttiği gibi; "Savaş Sanatı'nın en pratik kavramı, düşman ülkesini tümüyle, zarara uğratmadan ele geçirme fikridir. Yakıp yıkmamanın kimseye faydası olmaz. Aynı şekilde, bir orduyu da tümüyle ele geçirmenin nimetleri sınırsızdır. Bu nedenle, savaşların tümünde savaşarak zaptetmek en üstün başarı demek değildir. Üstün başarı düşmanın direncini savaşmadan kırmaktır (Sun-Tzu, 2008: s.47). Elbette ki, İkinci dünya Savaşı'nın akabinde yaşanan Soğuk Savaş döneminin nihayete ermesinde de yumuşak

güç ve kullanımının önemi ortaya çıkmıştır. Konu ile ilgili olarak bir Rus uzman tarafından, askeri araştırmalar dergisinde yapılan şu açıklama oldukça dikat çekicidir. “SSCB hiçbir savaşı kaybetmediği halde yenilmiştir. Çünkü politik ve askeri önderliği savaşın gerçek doğasını anlamamış, savaşı çok dar bir anlamda yorumlamış ve bunun neticesinde yaşamsal bir alan, Sovyet halkının psikolojisi güvence altına alınmamıştır. Bu hata SSCB’nin dağılmasına neden olmuştur.” Rus bilim insanının tespiti yanlış değildir. SSCB’nin çökme sürecine dev bir mekanizma olan Amerikan psikolojik savaş makinesi çok boyutlu saldırıları ile büyük ölçüde katkıda bulunmuş ve Sovyet sisteminin çökme sürecini hızlandırmıştır.(Özdağ, 2014: s.69). Günümüzde dahi etkileri devam etmekte olan ve bir dönem dünyanın iki bloğa ayrılmasına sebebiyet veren bu mücadele tek bir kurşun dahi atılmadan ABD’nin lehine sonuçlanmıştır. Bu konudaki en büyük başarı ABD’nin SSCB’ye senelerce uygulamış olduğu yumuşak gücüne aittir.

Geun Lee’ye göre genel olarak her ülke tarafından başvurulan yumuşak güç stratejileri şunlardır:

* Güvenlik ortamının genişlemesi için ülkelerin kendi imajlarını yaratması veya manipüle etmesi. Örneğin Japonya ve Almanya’nın ikinci dünya savaşından sonra yayılcı ve vahşi görünümlü imajlarını düzeltmek için daha barışçıl politikalar sergilemeleridir. Almanya’nın diğer Avrupa ülkeleriyle bütünleşmesi ve Japonya’nın Asya bölgesinde tehdit oluşturmamak için askerileşme harcamalarının azaltılması ve kendi kendini kısıtlaması gibi...

* Başkalarının imajını zedeleme yoluyla alıcı ülkelere destek sağlama. Örneğin; ABD’nin Sovyet Rusya’sını ‘düşman imparatorluğu’, İran, Irak ve Kuzey Kore’yi ise ‘şeytan üçgeni’ olarak adlandırması...

* Ağ etkisi stratejisi olarak adlandırdığı strateji ise, bir ülkenin alıcı (hedef) ülkelerin de alışkın olduğu, başka bir deyişle kabul ettiği normlar, hareket davranışları yaymaktır. Örneğin ABD’nin İngilizce dilini evrenselleştirmesi, ülkelerin neoliberal, demokrasi unsurlarını kullanmaları...

* Kahraman ve ünlülerin kullanılması stratejisi: Dünyaca tanınmış bu ünlülerin hükümetleriyle işbirliği içerisinde evrensel değerlere uygun modeller oluşturmaları, yorumlar yapmaları ve örneğin yardımda bulunmaları (Çavuş, y.t.: 27)

Kahramanların kullanılması stratejisi dahilinde ABD tarafından yaratılan “Kaptan Amerika” örneği verilebilir. İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması ve Amerika'nın savaşa girmesiyle, çizgi roman endüstrisi tam anlamıyla bir propaganda makinesine dönüşmüş ve halkı etkilemek amacıyla etkin bir şekilde kullanılmıştı. 1941'de gelen Japon saldırısı (PearlHarbor) sonrası ABD, II. Dünya Savaşına dahil olmuş; Marvel'de, 1941 Mart ayında savaşa girmeden aylar önce Kaptan Amerika adlı çizgi romanı yayınlamaya başlamıştı. ABD henüz savaşa dahil değildi ancak çizgi romanda Naziler Amerika'nın baş düşmanıymış ve onunla çetin bir savaştaymış gibi anlatılıyordu. Bu esnada yaşlı kıta Avrupa'da hüküm süren Nazi tehlikesine karşı, Amerika'nın askeri güce ihtiyacı vardı. Çizgi romanın yayın zamanı ve içeriği bu açıdan incelendiğinde gençleri orduya teşvik etmek amaçlı bir propaganda olduğu ve diğer toplumlara karşı da bir yumuşak güç unsuru olarak kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde, yumuşak güç uygulaması içerisinde hayranlık uyandıracak bir figür ve ünlü kullanımı konusunda en başarılı uygulama Birleşik Krallık ve kurum olarak da kraliyet gelmektedir. Soğuk ve mesafeli duruşuyla halkın her zaman tepkisini çeken Kraliçe ve kraliyet kurumu Lady Diana'nın ölümü ve ardından yapılan filmlerle bu antipatiyi perçinlemiştir. Lady Diana'ya gerek İngilizlerin gerekse de tüm dünya kamuoyunun duyduğu sonsuz sevgi kraliçeye kimi çevrelerce düşmanlık dahi beslenmesine neden olmuştu. Fakat, Lady Diana'nın yadigarı kabul edilen Prens William'ın eşi Kate Middleton sarsılan kraliyet imajını tekrardan düzelterek İngiltere'de ve dünya kamuoyunda kraliyet mensuplarının yeni vitrinini oluşturmaktadır. İngiltere ve kraliyet bunun bilinci ile artık dış ilişkiler imajı olarak onu her alanda ön plana çıkarmaya başlamışlardır.

2.4.Sert Güç

Sert güç kavramı; bir aktörün ekonomik ve askeri olanaklarını kullanarak başka bir aktör veya aktörlerin davranışları üzerinde değişiklik yapabilme veya nüfuz sağlayabilme becerisidir. Bunu yapabilmesi için de kandırmalara (havuç) veya tehditlere (sopa) ihtiyacı vardır (Nye, 2005:14).

Sert Güç kavramı baskı, dayatma ve yaptırıma bağlı olan gücü açıklar. Eski çağların aksine askeri güç sadece sert gücü açıklamak için yeterli değildir. Ülkelerin devamlılığını sağlamaları salt güvenlik olgusu temelli olmayıp artık ekonomik bağımsızlıklar da ve bağımlılıklar da devreye girmiştir. Ekonomik güç zaman zaman askeri güçten çok daha çetin ve etkili bir dayatma gücüne sahiptir. Örneğin; son dönemdeki gelişmeler neticesinde ABD karşısında en güçlü rakibi olarak Çin'i görmeye başlamasına rağmen, elindeki mevcut imkanlar dahilinde herhangi bir şey yapamamaktadır. Çünkü, Çin'in elinde 2,5 trilyon dolarlık muazzam bir döviz rezervi bulunmakta ve büyük bir bölümü ABD hazine bonolarına bağlıdır. Çin'in elinde bulundurduğu bu dolarların satışı halinde Amerika'nın dizleri üzerine çökeceği söylenmekle birlikte, düşen dolar fiyatları Çin'in rezervlerinin değerini de düşüreceği bilinmektedir. Bunun yanında, ABD ucuz Çin mallarını almak konusunda eskisi kadar istekli davranmaz ve malını satamayan Çin'in işsizlik sorunları çıkar, bu da ülke içinde siyasi istikrarsızlığa sebebiyet verir. Özetle ABD dizleri üzerine çökebilir ama bunun sonucunda da Çin perişan olur. Görüldüğü gibi, gelişen ve dönüşen dünyada en büyük askeri güce sahip olmak yeterli olmamaktadır. Sert güç kavramının içinde askeri güçle birlikte yer alan ekonomik gücün yaptırımları da fazlasıyla ağır olmaktadır. Çünkü uluslararası arenada diğer ülkelerin vatandaşlarının gözünde cazibe merkezi olabilmek ülkenin kalkınmışlık ve birey başına düşen gelir düzeyine de bağlıdır.

2.5. Akıllı Güç

Akıllı güç kavramı 2006 yılında ABD'nin önde gelen düşünce üretim merkezi olan CSIS' nin (Center for Strategic and International Studies) bünyesinde oluşturulan Akıllı Güç Komisyonu'nun hazırladığı "Daha Akıllı, Daha Güvenli Amerika" (A Smarter More Secure America) başlıklı raporda ABD'nin sadece askeri güç'ten teşekkül olmadığını ortaya koyulması ile bu gücü ikinci plana iten, sert güç ile birlikte yumuşak gücün de önemini ortaya koyan bir sentez olarak ortaya çıkmıştır.

Akıllı güç ne sert ne de yumuşak güçtür. Her ikisinin de sentezlenmesinden oluşur. Hem sert hem de yumuşak güçlerin birleşmesi ile meydana gelen bir stratejidir. Askeri anlamda güce sahip olmak belirli bir noktadan sonra ihtiyaçlara cevap vermemekte ve toplumları başkaca şekillerde; düşman olarak karşına almak değil müttefik olarak yanına çekerek kontrol etmek gerekmektedir. Yapılan her hamlenin meşruiyet, insan hakları ve özgürlükleri, uluslararası hukuk ve milletlerarası ittifaklarla işbirlikleri ön plan çıkmaktadır. Düşman birliklerinde öldürülen kişi sayısından daha fazla legal yöntemler altında tahakküm altına alınan ve kontrol edilen kişiler önem arz etmektedir. 11 Eylül saldırılarından sonra küresel çapta sürdürülen terörle mücadele ve dünya hegemonyasını sürdürme kapsamında birbiri ardına yaşanan başarısızlar ve dünya liderliğini sürdürme iddiaları A.B.D'yi bambaşka arayışlara yönlendirmiştir. Akıllı güç kavramı da yumuşak güç kavramını literatüre kazandıran Joseph S.Nye tarafından tasarlanmıştır.2008 senesinde bir dizi askeri alandaki başarısızlıklarının ardından A.B.D'de gerçekleştirilen başkanlık seçimlerinde George Bush yönetiminde iktidarda olan cumhuriyetçilere karşı demokratlar muhalefette iken bu söylem ile ellerini güçlendirip iktidara başkan Obama ile geldiler. Yıllardır Irak'da işgalci pozisyonunda bulunan savaşın sonuçlarından A.B.D vatandaşları fazlasıyla bıkmış ve dünyada da Birleşik Devletler gün geçtikçe sempatizanlarını kaybetmişlerdi. Bu sebeple Amerikan hedeflerine ulaşmada ve ideolojilerini yaymak konusunda askeri gücün yetersiz, kaldığı düşüncesi ile geliştirilen bu

kavram, askeri güç ile yumuşak gücü ayırılmadan bir bütün halinde uygulamayı öngörür. Ancak, bu stratejinin uygulanabilmesi adına her şeyden önce sağlam bir askeri güce ihtiyaç vardır ki bu hem düşmanlarınıza gözdağı versin hem de yanınızda yer almaya zorlasın. Bu kavramın önemine yaşadığı tecrübeler ve dünya lideri olarak kalmak arzusu dolayısıyla A.B.D. diğer tüm devletlerden önce varmıştır. Amerikan Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, 2009 yılında yaptığı konuşmada şöyle bir tespit yapmıştır: “ ABD, acil sorunları tek başına çözemez ama geri kalan ülkeler de bunları ABD olmadan çözemez. Bu yüzden ‘akıllı güç’ diye tanımlanmış gücü kullanmalı, elimizde bulunan güç türlerinin tümünü devreye sokmalıyız”. Öncesinde ise Savunma Bakanı Robert Gates, Amerikan hükümetine, diplomasi, ekonomik yardımlar ve iletişim gibi “yumuşak güç” unsurlarının kullanımı için daha fazla ödenek ayrılması konusunda çağrıda bulunmuştu. Gates, tek başına askerî gücün, ABD çıkarlarının dünya ölçeğinde savunulmasına yetmeyeceği görüşündedir. Yıllık yarım trilyon doları aşan askerî harcamalara karşın, Dışişleri Bakanlığının bütçesinin sadece 36 milyar dolar olduğuna dikkat çekerek görevinin, “ ‘yumuşak güç’ kullanma kapasitesini artırarak bunun, ‘sert güç’ kapasitesi ile daha uyumlu bir biçimde çalışmasını sağlamak” olduğunu da ifade etmişti (Nye).

Küresel güç A.B.D. kendi iç ve dış politikasında 2000’li yıllar boyunca yaşanan gelişmeler neticesinde görmüştür ki askeri anlamda güçlü olmak etkili olmak konusunda yeterli değildir. Elbette ki bu demek değildir ki yumuşak güç veya sert güç tek başına yeterlidir. Her ikisini de gerektiği yerde ve gerektiği zamanda kullanarak, müttefiklerini yanında düşmanlarını da kontrol altında tutmak önemlidir. “Uluslararası ilişkilerde ebedi dostluklar veya ebedi düşmanlıklar yoktur, ulusal menfaatler vardır” cümlesinden hareketle uygulanabilecek yegane kural doğru hamleyi doğru zamanda uygulamaktır. Bu amaçla sert güç ve yumuşak güç kaynakları ortaya çıkarılıp bunun neticesinde de her ikisinin sentezi olan akıllı gücü stratejik planlamalarla uygulamak gerekmektedir.

Pek çok düşünürün kabul ettiği gibi yumuşak ve sert güç arasında kullanması gereken optimal bir denge vardır. Sert gücün şu anda ABD'nin

yaptığı gibi aşırı kullanılması, yumuşak gücün kullanılma şansını da yok edebilir. Diğer bir deyişle yüksek askeri güç sizi kaba kuvvet kullanmaya sevk ettiği ölçüde, gerçek toplumsal imkânları seferber etmek zorlaşmaktadır. Sert ve yumuşak gücü birleştirme becerisi 'akıllı güç'tür. Sovyetler Birliği Soğuk Savaş'ta Macaristan ve Çekoslovakya'yı işgal ettiğinde, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da oluşturduğu yumuşak gücünün altını oymuştu. İsrail'in 2006 yılında Lübnan'ı bombaladığında öyle çok sivil ölüme neden oldu ki, Mısır, Ürdün ve Suudi Arabistan'ın Hizbullah'a yönelttiği eleştirilerin değeri kalmadı. Zerkavi de 2005 yılında Amman'da sivilleri öldürdüğünde kendi yumuşak güç desteğini kaybetti (Yılmaz, y.t.: 4).

Bunun yanında Rusya Devlet Başkanı ve onun Rusya için oluşturduğu çekim alanı akıllı güç için güzel bir örnek teşkil etmektedir. Rus milleti tarih boyunca güçlü devletler kurmuş ve bunları uzun seneler boyunca devam ettirmiştir. Türk milletiyle güçlü askeri sistemi ve bunu ön plana çıkarması bakımından benzeşmektedir. S.S.C.B'nin yıkılmasının ardından ekonomik istikrarını sağlayamayan Rusya sert güç unsurlarından sadece askeri gücünü ön plana çıkartmaktaydı ancak yumuşak güç unsurlarını da 1999 senesinden beri ülkenin yönetiminde söz sahibi olan Devlet Başkanı Vladimir Putin etkin bir şekilde kullanmaktadır. Rus devlet başkanı bu amaç doğrultusunda iç ve dış basında görüntüler vermekte ve açıklamalarda bulunmaktadır. Dış politikasında verdiği güç odaklı konuşmaları bir yandan oluşturulan imaj çalışmalarıyla desteklemektedir. Hiçbir liderin kullanmadığı şekilde medya ve iletişim sektörünü etkin bir şekilde kullanarak dış basında markalaşmış güçlü Rusya ve Putin imajı oluşturmuştur. Bu anlamda gerek sert gücün bir unsurunu oluşturan askeri gücünü gerekse de dünya vatandaşlarının gözünde cazibe merkezi oluşturmaya yarayan yumuşak gücünü fazlasıyla efektif bir şekilde kullanmaktadır.

2.6. Gücün Dönüşümü

On dokuzuncu yüzyılda diplomatik güç ve onur kazanmanın yolu savaş meydanından geçmekte idi. Savaş meydanında başarılı olan ordular uluslararası alanda kendilerine sağlam bir yer edinerek hüküm sürmeye devam etmekteydiler. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarih boyunca savaş ve askerlik konusunda kazanmış olduğu zaferler 600 yıllık ömrü boyunca haklı bir nam salmasına ve mevcudiyetini devam ettirmesine yardımcı olmuştur. Ancak, içinde bulunduğumuz çağda insanlık tarihinin görmüş olduğu en kanlı savaşlar geride kalmış yerlerini ise barışa ve onun tesisinin kazandığı uluslararası bir işleyişe bırakmıştır. İttifaklar, anlaşmalar, birlikler ön plana çıkmış ve uluslararası etkinlikleri önceki dönemlere göre fazlasıyla artmıştır. Ekonomik, teknolojik ve diplomatik güç askeri gücün önüne adeta bir set teşkil etmiştir. Ülkelerin kendilerine yakın hissettikleri, ortak bir paydada buluşabildiği, örnek alabildiği ülkeler ön plana çıkmış ve uluslararası ilişkiler alanında başarılı olmuştur. Bunun en güzel örneklerinden biri Afganistan- Türkiye arasında Ekim 2008'den beri yaşanmaktadır. 11 Eylül 2001'de ABD'de gerçekleştirilen terör saldırılarından sonra, başkan Bush yönetimi "terörle mücadele politikası" kapsamında Usame Bin Ladin'in yakalanması ve aynı zamanda Taliban ile Taliban yandaşı diğer güçlerin ortadan kaldırılması için Afganistan'a karşı 07Ekim 2001 günü savaş başlatmıştı. Önce Amerikan ve İngiliz askerleri daha sonrasında takviye güçler ve nihayetinde de NATO güçleri Afganistan'a asker sevk etmişlerdi. Ancak asker gönderen hiçbir ülkenin askerleri Türkiye'den barışı tesis etmek için orada gönderilen Mehmetçik gibi karşılanmamıştır. Bunda 2006'dan beri pek çok operasyona katılan ISAF kuvvetlerine rağmen, Türk askerinin hiçbir çatışmaya girmemesi kadar; Mustafa Kemal Atatürk döneminde iki ülkenin karşılıklı olarak imzaladıkları Türkiye- Afganistan İttifak Anlaşması ve 1923 yılında kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti devletini diplomatik anlamda ilk resmen tanıyan ülke olmasından dolayı oluşan tarihi dostluk etkilidir. Öyle ki bölge halkının Türk kuvvetlerine yaklaşımı başka hiçbir ülke askerlerine olmadığı şekilde dostane ve misafirperver olmuştur. Ülkenin başkenti Kabil'in ve aynı zamanda Vardak'ın korunması görevinin Türk Kuvvetlerine verilme

sebeplerinden birini de bu durum teşkil etmektedir. Görüldüğü üzere, askeri güç konusu belli bir noktadan sonra ülkelerin diplomatik alandaki üstünlüğü konusunu yeterince sağlayamamaktadır. Şu anda askeri anlamda, global olarak üstünlüğü elinde bulunduran ABD'nin Afganistan'da öyle ve ya böyle Türkiye ve Türk askerine olan ihtiyacı göz ardı edilemez. Bu başarı, Türkiye hükümetleri tarafından geçmişten günümüze kadar Afganistan'a karşı uygulanan Kamu Diplomasisi sayesinde. Bu sebeple, zamanın şartlarına göre değişime uğrayan dünyada ve uluslararası ilişkilerde elde edilecek mutlak başarı için artık tek başına askeri ve/veya ekonomik güç yeterli olmamaktadır. Kısa vadeli ve tehdit ve zorlamaya dayalı bir başarı getirecek olan bu iki unsurdan dolayı uzun vadede bir başarı beklemek bir hayalden öteye gitmemektedir. Bugüne değin ABD'nin uygulamış olduğu Maslow'un çekiç-çivi kuramı Afganistan ve Irak'da geçerliliğini tamamen yitirmiştir. Bu kurama göre, "elinde çekiç olan her şeyi çivi olarak görüyor". Bütün varoluş sebeplerini güvenlik temasına yerleştirdikleri için, her tür yaklaşımı ve/veya tepkiyi bir güvenlik tehdidi olarak algılayarak, kuralsızca yok etmeye çalışıyorlar. Bu yok ediş esnasında da sadece sert güç unsurlarından askeri gücünü kontrolsüzce kullanarak bir "koru imparatorluğu" yaratma uğraşısı içerisine giriyorlar. Ancak, Afganistan ve Irak çıkartmalarının yapıldığı tarihten günümüze değin geçen sürede görüldüğü üzere alınan sonuç tamamen başarısızlık üzerinedir. Bu süreç esnasında ve öncesinde de ABD ile güçlü güvenlik bağları bulunan müttefikleri arasında önemli görüş ayrılıkları oluşmuştur. Yaşanmış olan terörist saldırıları sonucunda haklılığını koruyamayan ABD, iktidarda bulunan Başkan Bush ve "Neo-Con" ların uygulamış olduğu müttefiklerle istişarenin terkedilerek, tek taraflı alınan kararlar neticesinde uyguladığı saldırgan ve agresif politikalar ve belirlenen önleyici savaş doktrini sebebiyle haksız duruma düşmüştür. Toplumlar tarafından protesto edilerek, dünya genelinde sahip olduğu Anti-Amerikanizm söylemlerini pekiştirmiştir. Soğuk Savaş'tan sonra elde ettiği rakipsiz ve yegane güç olmak düşüncesini terk etme zorunluluğuyla, farklı politikalar benimseyerek yaşanan konjonktüre bağlı yeni süper güç olan dünya kamuoyunu etki altında bırakabilecek stratejiler belirlemek yoluna gitmiştir. Bu yeni süper güç, ülkelerin imzalamış oldukları uluslararası anlaşmalara dahi tesir edebilme yetisine

sahiptir. Bunu en güzel örneklerinden bir tanesi, 1966 yılında Fransa Devlet Başkanı Charles de Gaulle'ün ülkenin iç siyasetinden kaynaklanan sebeplerle, ülkesini NATO'nun askeri kanadından çıkarması olmuştur. Bunun yanı sıra, Hollanda'da NATO birliklerinde görevli askerlerini Afganistan topraklarından çekme konusunda kamuoyundan gelen ciddi tepkiler sonucu 2010 yılında hükümet düşmüş ve Hollanda askerlerini operasyondan geri çekmek zorunda kalmıştır. Görüldüğü üzere, kamuoyları artık sadece iç siyasete değil, devletlerin karşılıklı olarak imzaladıkları ve yürürlükte olan anlaşmalara bile karşı konulamaz şekilde tesir edebilmektedir. Sivil toplumun ve halkların sesi her zamankinden daha gür çıkabilmekte; savaş ve barışa karar verebilmektedir.

Günümüzde askeri gücün maliyeti giderek artmakta, ekonomik güç uygulaması ise her zaman beklenen sonucu vermeyebilmektedir. Ayrıca, askeri ve ekonomik güç uygulamalarının maliyetinin yüksek oluşu milletlerin refahını da olumsuz etkilemektedir (Yılmaz, 2007). Söz konusu bu iki unsuru kullanan devletler sadece uluslararası politikada değil milli sınırlar içerisinde de yaratılan külfetten dolayı kamuoyu gözünde değerlerini yitirmekte ve bunun yanında toplumu dar boğaza sokmaktadırlar. Bu anlamda, değişen zamana uyum sağlayarak, ülkelerin iç ve dış meşruiyetlerinin ispatı için askeri ve ekonomik güç yetersiz kalarak, önlerinde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Devletler, tehlikelere karşı koymak, becerilerini ve şanslarını kullanarak uygun bir zamanda istedikleri sonuçları elde etmek için askeri güçlerini ön plana çıkartırlar. Ekonomik gücü kullanmak da, çoğu zaman aynı şekilde basit bir iştir. Devletler, bir gece içinde yabancı banka hesaplarını dondurabilir ve çok hızlı bir biçimde rüşvet veya yardım dağıtabilmektedirler (fakat ekonomik yaptırımlar ve istenilen sonuçlara ulaşmak uzun zaman alabilir). Yumuşak gücü kullanmak ise zordur; çünkü önemli yumuşak güç kaynaklarının çoğu devletlerin kontrolü dışındadır ve etkileri büyük ölçüde alıcı izleyicilerin kabul etmesine bağlıdır. Dahası, yumuşak güç kaynakları, çoğu zaman, politikalar için ortam hazırlayarak dolaylı yoldan işler ve bazen istenilen sonuçları elde etmek yıllar alır (Aydoğan, Aydın, 2011).

Yaşadığımız çağda güç ve güce sahip olma kavramları geçmiş dönemlere göre bir hayli değişiklik göstermiştir. Artık gücü elinde tutanlar, en

büyük ve en donanımlı orduya sahip olanlar değil aynı zamanda, bilgi teknolojilerini amaca yönelik olarak en etkin biçimde kullananlar olmuştur. Günümüzde, devletlerden ziyade devlet dışı sivil aktörler bilgi paylaşımının artması sonucu ön plana çıkmaya başlamış ve bunun neticesinde de gücü ellerinde bulundurmaya başlamışlardır. Eski çağların aksine, ülkeler için meydan savaşları devri bitmiş ve yepyeni savaşlar ve stratejiler belirleyerek sürekliliğini devam ettirme devri başlamıştır. Güç kavramı artık sadece devletler arasındaki ilişkilerden kaynaklanan sebeplerden dolayı aralarında el değiştirmekle kalmamakta, bunun yanında devlet dışı oluşumlar tarafına da geçebilmektedir. İnternet ortamında elde edilmek istenen bilgi ve belgelere kolayca ulaşabilme imkanı sağlanması sayesinde önceki dönemlere oranla ulaşılmak istenen hedeflere çok daha kolayca varılabilmektedir. Siber suçlar ve suçlular şirketleri, bankaları olduğu kadar ülkeleri ve ülkelerin güvenlik sistemlerini de tehdit ederek büyük zararlar yaşamalarına neden olabilmektedirler. Artık güç kavramı devlet dışında farklı denetim mekanizmaları tarafından da kontrol edilebilen, hatta elinde tutulabilen bir kavram olmuştur. Salgın hastalıklar, biyolojik silahlar, terör saldırıları; savaşlarda hayatını kaybedenlerden çok daha fazladır ve buna karşı devletlerin tek başlarına yapabilecekleri herhangi bir şey bulunmamaktadır. Küreselleşen ve gün geçtikçe sınırların ortadan kalktığı dünyada ülkeler kendi çıkarları doğrultusunda birlik içerisinde olarak güvenliklerini sağlamak ve kalkınmalarını gerçekleştirmek durumundadırlar.

Günümüzde sert güç ve yumuşak güç kavramları tamamen sorgulanmaya başlanmış ve iki kavram arasındaki farkları tamamen belirleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Sert güç korku salarak itmek, yumuşak güç ise cazibe yaratarak kendine çekmektir. Yumuşak güç, gündemin belirlenmesi esnasında, başkalarının işbirliğinden faydalanıp onları etkileme yeteneğidir. İkna etmek, çekim alanı oluşturarak hedeflenen sonuca ulaşmaktır.

Para ve zor kullanımı gibi somut yöntemler sert güç ile ilintilidir. Buna karşın kanaatler, düşünceler, değerler gibi soyut kavramlar ise yumuşak güç öğeleridir ama savaşı kazanma yolunda sert gücü desteklerler.

2. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan ve hiçbir zaman birebir çatışma ortamı yaratmamış olan ancak tamamen karşılıklı stratejilerle şekillenen Soğuk Savaş, yumuşak ve sert gücün bileşimiyle kazanılmıştır. ABD'nin, askeri ve ekonomik sert gücünün yanında yumuşak gücünü de kullanması, Sovyet rejimini sistemli bir şekilde yıpratmıştır. Soğuk Savaş sırasında, kültürel, akademik ve bilimsel alışverişler ile karşılıklı ziyaretler sonucunda birçok Sovyet vatandaşı, insan hakları, temel hak ve özgürlükler ve liberalizmin başlıca savunucuları haline gelmişlerdir. Elit gruplar arasında yaşanan bu etkileşimden doğan çekicilik ve yumuşak güç, ABD'nin politik hedeflerini sağlama ve liberalizm bayrağını zirveye taşıma konusunda fayda sağlamıştır.

Sert güçle yumuşak güç birbirini bütünleyen kavramlardır. Birinin başkalarının davranışlarını tesir altında bırakarak hedefe ulaşmasının iki farklı şeklidirler. Aradaki fark kullanılan yöntem ve kaynakların farklılığıdır. Sert güç için askeri ve ekonomik güç kullanılırken, yumuşak güç için cazibe yaratıcı uygulamalar kullanılmaktadır. Fakat kimi şartlar altında güçlü, aynı zamanda bir cazibe kaynağı da olabilir. Bu durum söz konusu ülkeye, şartlara ve içinde bulunulan duruma göre değişiklik gösterebilir.

Gücün niteliği zaman içerisinde değişebilmektedir. Örneğin tarih boyunca Sanayi Devrimine kadar ulusal gücün en belirleyici unsuru askeri güç olmuştur. Bunun en iyi örneğini kendi tarihimizde görebiliriz. Türk milletinin tarih boyunca kurduğu devletlerin güçlü olmasının sebebi asker bir millete sahip olmasıdır. Türklerin çok iyi yetişmiş askerleri ve doğal bir savaş kabiliyetleri mevcuttur. Devletin en önemli ve söz sahibi kurumunu ordu ve askerler oluşturmaktaydı. Padişahları bile tahta çıkarma ya da tahtan indirmeleri mümkündü. Avrupa'da yaşanan pek çok olayın fitilini ateşleyen Fransız Devrimine kadar askeri gücün belirleyiciliği askerlerinin yetişmişlik düzeyi ve savaşabilme yetenekleri ile doğru orantılıydı. Bu dönemlerde iyi yetişmiş az sayıda askerden oluşan profesyonel ordular askeri gücün belkemiğini oluşturuyordu. Bu askerlerin savaşlarda kaybedilmesi sayılarının azlığı nedeniyle önemli sonuçlar doğurabilirdi. Fransız İhtilali ile birlikte daha az yetişmiş ama sayıca fazla askerlerden oluşan ordularla savaş meydanlarına çıkıldı. Bu sayede gözden çıkarılabilecek olanların sayısı fazlalaşarak hiç

değilse daha kolay çatışmalara girilebilmesine imkan sağlandı. Bunun neticesinde ise artık yetişmiş ordular değil elde ki mevcut asker sayısı gücün eşdeğerliği oldu. Sanayi Devrimi'nin yaşanması ile birlikte endüstriyellemenin ve yeni teknolojileri üreterek onlara ayak uydurma kapasitesinin daha önemli hale geldiği görülmektedir. Endüstriyel üretim kapasitesi, aynı zamanda büyük ordulara sahip olunabilmesini ve kaybedilen araç ve teçhizatın kısa sürede tekrar üretim yoluyla yerine konulmasını sağlıyordu. Bugün ise uluslararası iletişimin artışıyla birlikte bilgi çağı olarak nitelenen dönemde ulusal gücün asıl dayanağı olarak askeri ya da ekonomik kapasitelerden daha çok bilginin kontrolü ve kamuoyunu yönlendirme yeteneği gösterilebilir. Soğuk Savaş boyunca ve daha öncesinde uluslararası politikada güç kavramı askeri ve siyasal otoriteyi ve onun sahip olduğu kaynakları çağrıştırıyordu. Askeri yetenekler veya güç dengelerinde merkezi ya da önemli sayılabilecek bir konumda olmak gücün temel ölçütüydü. Günümüz bilgi çağında ise en etkin güç kamuoyunu yönlendirebilme, ikna ve pazarlık yeteneği olarak görünmektedir. “Yumuşak güç” olarak adlandırılan uygulamalar ön plana çıkarken askeri gücün kullanılabilirliğinin azaldığı görülmektedir. Bunun iki nedeni olabilir: (1) uluslararası örgütler, hukuk kuralları ve uluslararası politikada dünya kamuoyunun artan rolü nedeniyle askeri gücün istenen sonuçları elde etme konusunda giderek etkisizleşmesi ve (2) asimetrik yöntemlerin klasik orduların etkinliğini ve caydırıcılığını azaltması. Ancak bu gelişmelerin etkilerini abartmamak gerekir. Çağımızda sert/kaba gücün (“hard power”) kullanımı giderek zorlaşsa ve yumuşak güç kullanımı daha mantıklı görünse de anarşik uluslararası ortamda kaba güçle özdeşleşen askeri yeteneklerin önemi ortadan kalkmamıştır (Nye, 1990: 156).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE KAMU DİPLOMASİSİ

3.1. Türkiye’de Kamu Diplomasisi Uygulamaları

Thomas Bailey’e göre, düşünceler dayanıklıdır, silahlarla veya bombalarla yok edilemez. Uluslararası sınırları ve okyanusları aşan düşüncelerle başa çıkmak, daha iyi düşünceler üretmeyi gerektirir.

Global dünyada; büyük ve güçlü askeri orduların yerini üniversiteler, dünya barışına katkı sağlayan, evrensel değerlere saygılı uluslararası çalıştay, seminer, konferans ve toplantılarda milli hak ve hukuku koruyan, yurdunu ve milletini ürettiği bilimsel ve akademik projelerle dünyaya tanıtan eğitim ordusu aldı. Bu eğitim ordusu dahilinde üniversiteler, akademisyenler, yazarlar, entelektüel düşünceye sahip aydınlar ve kanaat önderleri yer almaktadır. Türkiye, son yıllarda birbiri ardına elde ettiği ekonomik ve diplomatik başarılarına ülkemiz coğrafyasını akademi merkezi haline getirerek daha da ivme kazandırmalıdır..

Evrim geçiren bir ortamı anlayabilme ve eğilimlerden faydalanma becerisi olarak tanımlayabileceğimiz “Bağlamsal Zeka (Contextual Intelligence) ” liderlerin ellerindeki gücü başarılı stratejilere dönüştürmesinde vazgeçilmez bir rol oynayacaktır. Bu anlamda, çağımızın gerekliliklerine uygun olarak ülkesel çıkarlarımız doğrultusunda belirleyeceğimiz yeni stratejilerle ve iyi bir liderlikle hedefe ulaşma noktasında başarılı olup, gerekli olan gücü elimizde bulundurabiliriz. Her şeyden önce Türkiye elindeki imkan ve kabiliyetlerle birlikte zayıflık ve eksiklikleri de belirleyip, bu doğrultuda stratejiler belirlemelidir. Ancak bu şekilde, karşısında bulunan ülkeyi etki altına alıp, adeta bir oyun hamuru gibi istediği şekilde yoğurup şekillendirebilir. Çünkü güç gibi zayıflıkta kimi zaman karşı tarafta bulunan unsur için bir tehdit aracı olabilir. Burada önemli olan onu doğru yerde, doğru zamanda ve önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda uygun hamlelerle etkin bir şekilde kullanmaktır. Kuzey Kore

lideri Kim Jong-İl ülkesinin paramparça ekonomisi ile, koskoca Çin'i korkudan titretmektedir. Çin bilmektedir ki komşusuna yaptığı yardımları kesecek olsa, milyonlarca mülteciyi kapısında bulacaktır. 21.yy'ın devi konumundaki ABD'nin tahvil piyasalarını elinde bulunduran ve önümüzde ki yıllarda ABD'yi bu tahtından sallayacağı son dönemdeki popüler tartışma konuları içerisinde yer alan Çin'i bile kendi zayıflığının farkında olarak avantaja çevirebilmek elbette ki çok iyi yönetilen bir stratejinin ürünüdür. Sahip olduğu zayıflıkların farkında olarak buna göre doğru taktikler belirleyebilmek uluslararası ilişkiler disiplininde başarıyı da beraberinde getirmektedir. Hangi kartın, hangi şartlar altında ve karşısındaki elindeki kartları da öngörerek en doğru zamanda oynanması beraberinde de mutlak başarıyı getirecektir(Nye).

Amerikan emperyalizminin en büyük simgelerinden biri olan McDonalds ürünlerinden tüketip Levi's kot giymek teröristleri eylemlerini gerçekleştirmekten alıkoymuyorsa da, bilinçaltında bir Amerikan kültürüne ve değerlerine hayranlık duyulması ve benimsenmesinin de önünü açtığı söylenebilir. Asıl olan bu gizli hayranlığı doğru olarak ve maksimum fayda ile kontrol altında tutabilmektir.

Yıllardır dış politika gündemimizin ana konularından birini oluşturan Türkiye'nin ait olduğu kültür ve coğrafya neresidir sorusuna öncelikli olarak kendi içimizde karar vermemiz gerekmektedir. "Doğuya göre Batılı, Batıya göre Doğulu olan Türkiye aslında kendi içerisinde kendisini nerede ve nereye ait görmektedir. Dünya'daki başka hiçbir ülkeye benzemeyen bir coğrafyaya, tarihe ve kültüre sahip olduğumuzun bilinci ile ön plana çıkan ve farklılık yaratan özelliklerimize vurgu yaparak uygulanacak bir bölgesel ve global strateji Türkiye'ye uluslararası arenada fark yaratacaktır. Ancak her şey önce bunun için gerekli olan kendi içimizde karar vermektir. Huntington'a göre; Türkiye "karasız ülkeler" kategorisindedir. "Türkiye gerçekten Avrupa ile Asya, İslam ile laiklik, vs, arasında bölünmüş bir ülke. Bu bakımdan kimi liderlerinizin de işaret ettikleri gibi uygarlıklar arasında bir köprü olabilir. Ancak İslam dünyasında düzene ihtiyaç var... İslam dünyasında liderlik rolü oynayabilecek ülkeler var. Ancak Türkiye, ekonomik gelişme seviyesi, stratejik konumu, kendine güvenen bürokrasisi, ordusu, Batı ve İslam karışımı kültürü ile İslam alemine önderlik bakımından eşsiz bir yere sahip. Tarihte Osmanlılar da bunu yapmadı mı? Eğer

Türkiye, bir batılı ülke olma ısrarından biraz vazgeçer; modernleşme ve demokrasinin bir İslam ülkesinde de mümkün olduğunu göstermeye daha çok ağırlık verirse, bütün dünyaya ve İslam' a büyük bir model olur" (Alpay, 1996). ABD Savunma Bakanlığında danışmanlık ve Harvard üniversitesi gibi dünyanın önde gelen öğretim kurumlarından birinde öğretim görevlisi olan bir siyaset bilimci ve aynı zamanda ABD'nin dış politikalarına ışık tutan bir kişinin vermiş olduğu röportajda sarf ettiği cümleler AK Parti'nin liderlik iddialarıyla ve Neo-Osmanlılık teziyle tamamen örtüşmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi tarihiyle yaşıt olan yüzünü Batıya dönme ve Batılı kimliği ön plana çıkarma politikası mı ya da eksen kayması tartışmalarıyla birlikte tekrardan alevlenen Doğulu kimliğini ön plana çıkartılmalıdır. Yoksa bu ikileme hiç girmeden iki kültür arasında bir köprü olduğu vurgusunda mı bulunmalıdır. Prof.Dr. Ahmet Davutoğlu, başbakanlık görevine gelmeden önce yürüttüğü Dışişleri bakanlığı görevi sırasında da önceliklerinden bir tanesini "kamu diplomasisine daha fazla ağırlık verilmek suretiyle Türkiye'nin yeni imajının dünyaya tanıtılması" olarak belirlemiştir. Bakanlık yaptığı süre zarfında Dışişlerinde bir müsteşar yardımcısı Kamu Diplomasisinden konusunda görevlendirilmiş, Enformasyon ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) daire başkanlıkları revizyona tabi tutulmuş ve bu sayede kamu diplomasisi alanında daha etkin ve verimli olabilmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Başbakan olduktan sonraki önümüzdeki süreçte Davutoğlu'nun kamu diplomasisi alanında ki yaklaşımı hakkında şu anda bir tahminde bulunmak oldukça güçtür. Özellikle Başbakan Ahmet Davutoğlu tarafından hemen her konuşmasında vurgulanan yeni düzen ve buna Türkiye'nin nasıl adapte edilebileceği sorunsalına verilen cevap sahip olunan kültür ve medeniyet birikimiyle Doğu-Batı arasında bir sentez olunabileceği üzerinedir. Davutoğlu 9 Ocak 2014 tarihinde Mardin'de yapmış olduğu konuşmada; "Sahip olduğumuz o kadim zenginlik bizi Doğu'nun bütün kültürleriyle buluşturuyor. O kültürlerin hepsinden bir şey almışız ama aynı zamanda siyasi kültür anlamında Batı'nın merkezinde bulunuyoruz. Avrupa Birliği üyeliği, Asya'daki irtibatlarımız, Ortadoğu'daki bağlarımız bu anlamda birbirine zıt değil, tam bir bütünlük oluşturuyor. Onun için bunları ne kadar içselleştirebilirsek, etkinleştirebilirsek Türkiye için evrensel düzen arayışında o

kadar etkin bir rol söz konusu olacak. Şundan emin olunuz! Bu ilke açısından bakıldığında dünyada hiçbir ülke Türkiye kadar insanlık birikimini temsil edici bir niteliğe sahip değil. Biz bundan eminiz ve bu özgüven içinde dış politikamızı yürütüyoruz.” demiştir (Davutoğlu, 2010). İşte kendisi de bir uluslararası ilişkiler profesörü olan başbakan Ahmet Davutoğlu tarafından da belirtildiği üzere Türkiye'nin dış politikasında herhangi bir ülke veya bölgeyi soyutlamadan tamamen birleştirici ve bütünleştirici politikalarla sarıp ülke dışındaki siyasetini yönetmesi gerekmektedir. Kendisine özellikle 11 Eylül saldırıları ve Arap Baharı sonrasında yüklenilen misyon budur. Soğuk Savaş sonrasında kurulan yeni dünya düzeninin yaşayamayacağı zaten 11 Eylül saldırıları neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu sebeple yeniden kurulmaya çalışılan yeni dünya düzeninde ülkemizin aktif rol alması gerekmektedir. Sahip olduğu değerlere ve birikime paralel olarak belirlenecek stratejilerle birlikte çok boyutluluk beraberinde yadsınamaz bir başarıyı sağlayacaktır. Bu konu ile alakalı olarak da Davutoğlu aynı konuşması sırasında şu şekilde açıklamada bulunmuştur; “Tek boyutlu, tek renkli düzenler yaşayamaz. Zaten düzen dediğiniz şey, birçok rengi bir araya getirdiğinizde bir anlam ifade eder. Öyle bir resim düşünün ki bir tek renkten ibaret olsun. Ya da öyle bir mimari düşünün ki ikinci bir unsur barındırmasın. Düzen dediğimiz şeyde mutlaka farklılıklar olacak. Tekdüze olan her şey bir müddet sonra bir çatışma sebebi olabilir. Bizim hedefimiz, insanlığın birçok birikimini bir araya getiren, onları bir sentez, bir harman halinde gören yeni bir felsefi yaklaşımın sözcüsü olmak ve bu felsefi yaklaşımı, dış politika alanına yansıtmak” (Davutoğlu, 2010). Sahip olduğumuz bu kültürel sentezin bilinci ile hareket etmek uluslararası arenadaki milli saygınlığımızı pekiştirecek ve içsel dinamiklerimizi de daha kolay yönetip yönlendirmemizi sağlayacaktır. Ancak, bunun için yapılması gereken bir dizi yenileme ve iyileştirme çalışmalarına başlanmalıdır. Elbette ki ülke içinden çalışmalara başlamak en akıllıca ve doğru taktik olacaktır. Mayıs 2003'de Tahran'da gerçekleştirilen İslam Konferansı Teşkilatı Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda, Abdullah Gül konuya ilişkin açıklamalarda bulunmuş ve şöyle demiştir: “Taze ve yeni bir vizyonla hareket etmeliyiz. Bu vizyon iyi yönetimin, saydamlığın ve hesap sorulabilirliğin hüküm süreceği, temel haklar ve özgürlüklerle kadın- erkek eşitliğinin üstün tutulacağı

ve kaba retorik ve sloganların yerinin olmayacağı bir vizyon olmalıdır. Kısacası önce kendi içişlerimize çeki düzen vermeliyiz” (Zengin, 2014). İşte bu sebeptir ki ülkemiz belirleyeceği yeni bir vizyonla hareket temeli ancak iç ve dış politikası kesinlikle birbiri ile çelişmemelidir. Eğer ki kadın cinayetlerinin en fazla yaşandığı ülkelerin başında geliniyor ve dış politikada da kadın hakları savunuluyorsa bu durum kendi içerisinde bir tezat oluşturup, ülkenin inandırıcılığı noktasında değerini kaybetmektedir. Bu anlamda ülkenin öncelikli hedefinin kendi iç sorunlarının halledilmesi daha sonrasında ise dış politika içinde bir cazibe merkezi yaratma en akıllıca taktik olacaktır. Gerek uluslararası örgütlerde aktif rol alarak gerekirse de yeni düzende bölgesel ve global olarak daha fazla söz sahibi olarak bu üstlenilen bu misyondaki başarı ikiye katlanacaktır. Ancak bunun için yürütülmesi gereken strateji her şeyden önce çok boyutlu olmak ve tek bir kıstasa bağlı kalmamaktır. Türkiye son dönemde ki gerçekleştirmiş olduğu hamlelerle bunları gerçekleştirme çabası içindedir. Ancak bunun için her alanda fazlasıyla koordineli çalışmalar gerekmektedir. Her şeyden önce belirlenen yeni stratejiler eşliğinde bu konunun dünya kamuoyuna doğru, tutarlı ve açık bir şekilde anlatılması gerekmektedir. Akıllarda tutulması gereken ana konu güveni elde edebilmek için uygulanacak kamu diplomasisinin inanılır olmasıdır. Çünkü hedefteki ülkeyi kendi politikalarına ikna edebilmek için her şeyden önce inanılır olmak gerekmektedir.

Bizzat dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın emriyle ve 30 Ocak 2010 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan Başbakanlık Genelgesi'nde “Kamu Diplomasisi yöntemleriyle ülkemizin uluslararası kamuoyu nezdinde saygınlığının artırılmasına yönelik stratejilerin geliştirilerek, ülkemizin dış tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin görevler, ilgili mevzuatla çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına verilmiştir. Ancak, ülkesel ve bölgesel sorunların kolayca küresel bir boyut kazandığı günümüzde, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, uluslararası alanda ortaya çıkan fırsatlar ve tehditler, kamu diplomasisi konusunda görevli kurumlar arasında daha etkin bir koordinasyonu, yakın işbirliğini ve hızlı karar alma süreçlerini zorunlu hale getirmiştir. Bu itibarla, kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri

arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, bir Başbakan Baş müşavirinin uhdesinde Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün oluşturulması uygun görülmüştür. Ancak geçen 4 yıllık süre zarfında bu kurum, idari yapılanmasında önemli bir yol kat edemediği düşünülmektedir. İvedilikle konuya vakıf uzmanlar tarafından teşkil edilen bir kadro tarafından hayati öneme haiz kamu diplomasisi konusunun ele alınıp, milli menfaatler doğrultusunda incelenmesi ve çalışmalara başlanması gerektiği öngörülmektedir. Atama usulü ile görevlerini icra eden bir memur heyetinin yerine bu işte uzmanlaşmış uluslararası ilişkiler uzmanları tarafından, konuya verilmesi gereken ehemmiyet verilerek aktif bir strateji izlenmeli ve genelgede belirtildiği üzere tüm devlet birimleri arasında koordinasyonun sağlanması gerekli görülmektedir. Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Kamu Diplomasisinden sorumlu olarak atanan Müsteşar ile Başbakanlık Kamu Diplomasisi'nden sorumlu Baş müşavir'in tek bir şemsiye altına girerek konuya tek elden yaklaşımları ve buna uygun stratejiler gerçekleştirmelerinin çok daha faydalı olacağı kanaati mevcuttur. Son dönemde ortaya atılan Neo-Osmanlıcılık ve eksen kayması gibi eleştiriler sebebiyle profesyonel bir takım tarafından yönlendirilen bir kamu diplomasisine ihtiyaç duyulmaktadır. Uluslararası alanda yaratılacak olan marka ve milli imajımız için buna gereksinim vardır. Bölgesel güç olan ülkemizin global bir güç haline dönüşerek her alanda karar verici otoriteye dönüşmesi buna bağlıdır.

Türkiye'nin de uluslararası alanda hak ettiği yere ulaşması için etkide bulunabileceği ve Türkiye'yi sürekli bir cazibe merkezi haline getirecek fazlasıyla yumuşak güç kaynakları mevcuttur. Bir yandan ecdadından devraldığı tarihi birikim bir yandan üzerinde varlığını sürdürdüğü vatan topraklarının doğu ile batı kültürleri arasında köprü görevi sayesinde edindiği kültürel sentez, bölge ülkelerinin aksine sahip olduğu laik Müslüman ülke kimliği ile Türkiye pek çok alanda sembol ve örnek ülkedir. Ancak elinde bulundurduğu bu kaynakları iyi yönetmeyi ve dışarıya karşı iyi tanıtılabildiği sürece bu durum kendi avantajına dönebilecektir.

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da yaşanan "halk ayaklanmaları" ve yönetim değişimleri, yarım yüzyıldır muhalefette olan siyasal hareketlerin; post-kolonyal dönemin etkisiyle, yaşadıkları dönem için bir model üretmekte zorlanmalarına

ve daha çok kendi profillerine yakın ülkelerin yaşadıkları tecrübelerle yönelmelerine sebep olacaktır. Geçiş sürecine başlayan ya da bunu emarelerini gösteren bu ülkeler için Türkiye'nin "model" veya "mimar" olması fikri gündemde yer alırken; diğer bir noktayı da, bu süreçte Türkiye'nin izleyeceği dış politikanın parametrelerini kendi dinamiklerinden tayin edebilmesi oluşturmaktadır (Aydoğan, Aydın, 2011). Ülkelerin geçirdikleri ayaklanma, savaş ve çatışma dönemlerinden sonra yeniden inşa sürecinde yürütülecek akıllı stratejiler sayesinde etki altına alınmaları uygulanabilecek en kolay kamu diplomasisi faaliyetlerindedir. Türkiye'nin, Mısır'da Hüsnü Mübarek döneminin bitmesinin ardından söz konusu ülkeye karşı yürüttüğü diplomatik faaliyetler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından gerçekleştirilen ziyaret esnasında Mısır halkının kendisine gösterdiği sevgi, meydan ve sokaklarda kendisinin posterlerinin asılması ve taşınan pankartlarda iletilen mesajlar Türkiye'nin geçirilen süreç neticesinde bölgesinde lider ülke kimliğini pekiştirerek "yumuşak güç" avantajı elde etmesine imkan sağlamıştır.

Türkiye'nin dış politikasında uygulamaya çalıştığı yumuşak gücünün temelinde Osmanlı etkisinden daha fazla 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk'ün etkisi mevcuttur. Her tür yokluk, direniş ve zor şartlara rağmen, yoktan var edilen bir Cumhuriyet ve esaretten kurtuluş efsanesi diğer devletler ve halklar üzerinde hayranlık ifade etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun 3 kıtada 400 yıl boyunca hakimiyeti altında yaşayan toplumlar, günümüzde bile muhatap oldukları hoşgörü ve adaletli yönetimi her fırsatta dile getirmektedirler. Büyük bir imparatorluğun küllerinden, bütün olumsuzluklara rağmen kendisini daha da modernleştirerek ve batılı anlamda demokratik bir yapıyla doğan Türkiye Cumhuriyeti, gerçekleştirilen bu başarı hikayesinin üzerinden 83 yıl geçmesine rağmen, örnek olduğu mazlum halklar tarafından hala saygıyla ve yüce bir hayranlıkla anılmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk sayesinde emperyal güçlere karşı Türkiye'nin kazanmış olduğu haklı bir imaj mevcuttur. Aynı zamanda, Türkiye Cumhuriyeti'nin sahip olduğu nitelikler itibarıyla; demokratik, laik, sosyal ve hukuk devleti olma kriterlerini bünyesinde barındırması çağımızda bile pek çok ülkenin erişmek istediği bir noktayı işaret etmektedir. Devletlerin hedeflediği ve ulaşmak istediği medeniyet noktasında bulunmak

Türkiye'nin en yıkılmaz yumuşak gücüdür. Ancak bunun etkin ve doğru stratejilerle kullanılması ve ülkenin ilgi odağı haline dönüştürülmesi gerekmektedir.

3.2. Kamu Diplomasisi Alanında Uygulanabilecek Stratejiler

Dünya dengeleri değişmeye devam etmektedir. İdeolojik kalıplardan arındırılmış, iktisadi ve sosyo-kültürel üstünlüğe dayalı yeni bir güç mücadelesinin kuralları oluşmaktadır. Bu hassas dönemde atılacak her türlü akıllı adım, gelecek yıllardaki küresel tabloda Türkiye'nin yerinin sağlamlaşmasına o kadar hizmet edecektir. (Erhan, 2010, s:204-205) Değişen koşullara paralel olarak Türkiye'nin de kendini uyarlaması ve değişim sürecine geç kalmadan girmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu nokta da karşımıza güç dönüşümleri ve uygulama alanları çıkmaktadır. Yumuşak güç ve kamu diplomasisi uygulamalarının uluslararası alanda ağırlığını hissettirdiği günümüzde Türkiye'nin öncelikli hedefinin elindeki imkan ve kabiliyetlerin bir an evvel değerlendirmesinin yapılarak bu konuda çalışmalara hız verilmesi olduğu düşünülmektedir.

Küreselleşen Dünya'da, Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarının kullanılmasında uygulanması gereken stratejiler şu şekilde değerlendirilmektedir:

1) Anayasamızda belirtilen ve doğuştan sahip olduğumuz temel hak ve özgürlükler hedeflenen ve arzulanan düzeye çıkartılmalı ve bu anlamda gerekli düzenlemeler bütün devlet birimleri ile koordineli olarak zirve noktaya çıkartılmalıdır. Bu konuda sadece devlet birimleri arasında yürütülecek çalışmalarla kalınmamalı aynı zamanda halk da bu konuda bilgilendirilmeli ve çalışmalara bu doğrultuda devam edilmelidir. Yurdun en ücra köyünde veya beldesinde dahi halk sahip olduğu demokratik haklar ve özgürlükler konusunda bilinçlendirilmelidir. Küresel iletişim çağının yaşandığı günümüzde icra edilen bütün bu faaliyetler bizzat devlet tarafından tüm dış basını ve diğer ülke

vatandaşlarını da haberdar edecek şekilde durulumlar ve aktif siyaset malzemesi olarak kullanılmalıdır. Dış basında, insan hak ve özgürlüklerinin ihlali konuları yerine çağın gerekliliği olan bireysel özgürlük konularıyla gündeme gelmelidir.

2) Ülke gündemini en yakından takip eden basın ve yayın konularında önemli iyileştirmeler yapılmalı ve konuda işin uzmanı ehil kişilerce basın mensuplarıyla görüşmelerle, yürütülen siyaset hakkında bilgilendirmeler sağlanmalıdır. Gerek iç basında gerekse de dış basında Türkiye'nin yurt dışındaki kulağı ve sesi olan gazetecilerle bir araya gelerek imaj düzeltme ve iyileştirme toplantıları yapılmalıdır. Oluşturulacak olan yeni marka ve imaj konuya vakıf bir gazeteci ve kamu diplomasisi uzmanlarından oluşan bir grup tarafından dünyaya anlatılmalıdır. Bunun için farklı ülkelerde uygulanan doğru stratejiler yakından incelenmeli ve ülkemizde uygulanabilirliği araştırılmalıdır. Bugüne değin yapılan hatalar ve alınabilecek önlemler birer birer masaya yatırılmalıdır.

3) Ülkemizin dışa bağımlı ekonomik istikrarı yerine, ticari ve ekonomik ilişkilerde son sözü söyleme kabiliyeti olduğu bir noktaya getirilmesine çalışılmalı, Türk Lirasının değerinin artırılmasına çalışılmalıdır. Şu anda askeri güç kadar önemi savunulan ekonomik gücün de iyileştirilmesi ve kişi başına düşen gayri safi milli hasıla'nın düzeltilerek refah seviyesinin yükseltilmesi gerekmektedir. Dünya vatandaşları için oluşturulabilecek cazibe merkezi için bu en önde gelen unsurlardan bir tanesini oluşturmaktadır. Bunun için yapılabilecek ek önlemlerden teki, çok genç bir nüfusu sahip olmasına rağmen Türkiye'nin bir türlü önünü alamadığı işsizlik sorununa çözüm bulunmasıdır. Gençler yaratılacak olan istihdam olanakları sayesinde çalışmaya sevk edilmeli ve bu sayede ülkenin refah seviyesinde ivme yapması sağlanmalıdır. Bu sayede sahip olunan fakir ülke imajı yok edilerek müreffeh bir ülke kimliğiyle çekim merkezi haline dönüştürülmesi sağlanmalıdır.

4) Akademisyen, düşünür, bilim adamı ve kanaat önderlerine mümkün olabilen en iyi imkanlar sağlanarak beyin göçünün önüne geçilmeye çalışılmalıdır. Bu sayede yetişmiş beyinler ülkenin gelişim sürecine katkıda

bulunabilecek ve kalkınma sürecinin hızlanmasına fayda sağlayacaklarıdır. Yıllardır Türkiye'nin önünde ki en büyük engel olan Beyin Göçü konusunda devletin ciddi adımlar atarak bu konuya engel olması gerekmektedir. Cesaretlendirici nitelikte sağlanacak olan teşvik, ödül iyi ve kabul edilebilir bir yaşam kalitesi sağlamak alınabilecek önlemlerden bazılarıdır. Bu sayede ülkemizin bilim, teknoloji ve akademik alanda da diğer ülkelerle rekabet edebilir düzeye çıkması sağlanmalıdır.

5) Ticaret ve sanayi konusunda gerekli teşvikler verilmeli ve bu konuda yatırımlar yapılmalıdır. Uluslar arası politikalarda hem ikili anlaşmalar hem de çok taraflı anlaşmalar yapılarak ülkenin ticaret hacmi genişletilmeli bu alanlarda da markalaşma sağlanmalıdır. Her ülkenin olduğu gibi Türkiye'nin de sahip olduğu yerel markalar mevcuttur. Öncelikli olarak bu markaların uluslararası pazarda ticaret metası olmaktan çıkartılarak milli markaya döndürülmesi ve bu şekilde pazarlanmasıdır. Örneğin, son dönemdeki markalardan Mavi Jeans dünyanın çeşitli yerlerinde mağazalar açarak bunu bir adım ileriye taşımıştır. Artık sadece sınırlarımız dahilinde markalarımızın isimlerini duyurmasının yetmediği bir devirde yaşanmaktadır. Nasıl ki Nike, Levi's, Lacoste isimlerini duyduğumuzda aklımıza hemen bir ülke geliyorsa, sahip olduğumuz ve geliştirilebilecek markalarla bu noktaya bizim de erişmemiz gerekmektedir.

6) Yüzlerce yıllık sahip olduğumuz kültür birikimimiz ile oluşan milli değerlerimize sahip çıkmak ve bunu doğru anlatabilecek çalışmalar yapılmalıdır. Batı kültüründe yerleşmiş bulunan Türk imajının değiştirilerek yerine sahip olunan değerlerin anlatılmasına ilişkin bir yol izlenmelidir. Örneğin; mutfak kültürümüzde dahi asırlardır bize ait olan değerler sahip çıkmamız, devamını ve tanıtımını kendi öz kültürümüzle gerçekleştirmemiz gerekmektedir. Bugün dünyanın neresinde olursa olsun farklı ülkelerin mutfaklarının sunumlarının yapıldığı yerel mutfaklar mevcuttur. Yurtdışında sadece kebab ve döner denilince akıllara gelen Türk mutfağı yerine öz değerlerimize sahip çıkarak onu farklı ülkelerin kültürlerinin patentini altına kaptırmak yerine gastro-kültürel değerlerimizi de bu tanıtım sırasında doğru kullanmak gerekmektedir.

7) Üniter devlet bayrağı altında, ayrıştırıcı, bölücü , ötekileştirici ve yıkıcı faaliyetlerden ülke gündemi tamamen temizlenmeli ve bu doğrultuda içte ve dışta çalışmalar yapılmalıdır. İnsanlık tarihinin en eski medeniyetlerine ev sahipliği yapmış toprakların kavşak noktasında bulunması ve zengin yeraltı kaynakları ile hammaddelerin arterinde bulunması sebebiyle her zaman gözlerin üzerinde bulunduğu bir coğrafyada yer almıştır. Bu sebeptir ki her zaman dış etkiler sebebiyle kargaşa ortamı yaratılmak istenmiştir. Elbette ki, kendi iç istikrarını sağlayamamış bir ülkeyi dışarıdan kontrol altında tutmak çok daha kolaydır. Bundan dolayı, Türkiye'nin bütün bunların bilincinde olarak yürüteceği bir iç siyaset belirlemesi ve doğrultuda hareket etmesi ana gaye olmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan bütün vatandaşlar, bu istikrar ve barış ortamını sağlamak için teşvik edilmeli ve herhangi bir nedenden ötürü ayrıştırmalara sebebiyet verilmemelidir. Bu sayede ulusla kimlik ve ortak çatı altında birlik ve beraberlik sağlanarak, gereken demokratik ve özgürlükçü alan sağlanmış olur. Arzulanan bu hedef sayesinde ülkemiz bir çekim merkezi haline dönüşecektir.

8) Dış yatırımlar için Türkiye'nin önündeki en büyük engellerinden biri olan yolsuzluk ve rüşvet konularının önüne geçilmeli, bu yolla her gün milyonlarca dolar yatırımın ülkemiz topraklarından giremeyişinin önündeki engeller kaldırılmalıdır. Küreselleşen dünyada artık sermayenin akışkanlığı fazlasıyla artmış ve paranın bir yerden başka bir yere hareketi çok kolaylaşmıştır. Böylelikle, yabancı yatırımcılarda sınırlarımız içinde yatırım yapabilme imkanı elde edebilmekte ya da bu yatırımları yaşanan sıkıntılar neticesinde geri çekebilmektedirler. Sermaye ve insan gücünün bu denli akışkan olduğu günümüzde, ülkeler kendi ekonomileri için ivme sağlayabilmek adına yabancı yatırımcıların da ülkelerine yatırım yapmaları konusunda fazlasıyla heveslidirler. Ancak bunun da belirli bir bedeli mevcuttur. Bu anlamda da ülkenin yatırımcılar adına cennete dönüşebilmesi adına; rüşvet,yolsuzluk, suç ve çıkar örgütü gibi kavramlardan arındırılması gerekmektedir. Burada engelleyebilmek adına en önemli görev kolluk kuvvetlerine düşmekte, bunun yanında da halkın bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

9) Bilimsel ve akademik konular üzerine çalışmalar, buluşlar ve araştırmalar sadece belirli kurumların tekelinde seyir izlememeli, devletin bu işin teşviki için

bütçesinde ayırmış olduğu bir ödeneği üniversitelere bu çalışmaların teşviki amacıyla ayırması gerekmektedir. En somut örneği ile bu çalışmanın konusunu oluşturan kamu diplomasisi alanında yetişmiş çok fazla uzman bulunmamaktadır. Farklı farklı bölgeler konunun uzmanı kişilerce kültürel, tarihi, dini ve siyasi yönden incelenmeli bölge içi dinamikler ve değişimler gözlemlenerek söz konusu bu bölge için yapılabilecek çalışmalar gözden geçirilmelidir. Bu konu ile ilgili olarak sadece devletten çalışmalar yapılmasını beklemek yerine STK'lar, üniversiteler ile öğrenci ve öğretmenler, enstitüler, Think-tank kuruluşları teşvik edilmeli ve oyunun içine dahil edilmelidir.

10) Tüm kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlayan ve her tür irtibatı kolayca sağlayabilecek yetki ve sorumluluklarla donatılmış bir etkin bir birim oluşturulmalıdır. Her tür organizasyonun kurulacak olan bu birime karşı sorumluluğu olduğu konusu öncelikli olarak mevzuatında belirtilmeli ve yürütülecek dış politikada belirlenmiş hedefler doğrultusunda hareket etmesi sağlanmalıdır.

11) Türkiye'nin etkin ve doğru olarak hikayesinin ortaya koyulabilmesi için uluslararası film ve müzik ödül törenleri yaygınlaştırılmalı, sinema ve televizyon sektörü teşvik edilmeli ve yurtdışında hemen her merkezde Türk kültürünü en iyi şekilde anlatabilecek ve tanıtabilecek Türk günleri düzenlenmelidir.

12) Türkiye yumuşak gücünü ortaya koymak amacıyla, son dönemde ortaya koyduğu arabulucu rolünü devam ettirmeli ve uluslararası nitelikteki kriz ve çatışma dönemlerinde diyalog ve işbirliğini destekleyen politikalar izlemelidir.

13) Turizm sektörü geliştirilmeli ve ülkemizin tanıtımı için en etkili yollardan biri olan bu konuda yatırımcılar için teşvikler verilmelidir. Bunun yanı sıra hizmet kalitesinin maksimum düzeye çıkartılabilmesi adına turizm sektörü çalışanlarına eğitimler verilmelidir.

14) Yumuşak gücün bir unsuru olan sporun her dalında ülkemizin temsil edilmesine çalışılmalı, büyük kitleler tarafından izlenen popüler spor dallarındaki dünya ve olimpiyat müsabakalarında başarılı sonuçlar alınması için her türlü fedakârlık yapılmalıdır. Bu konuda, yakın tarihte A milli futbol takımımızın dünya

şampiyonasında üçüncü olmasının, 2004 yılında Atina'da yapılan olimpiyatta dereceye giren sporcularımızın ülkemizin tanıtımına buldukları katkılar göz önünde bulundurulmalıdır.

15) Lisans ve üzeri eğitim kalitemizin artırılarak dünyanın önde gelen üniversitelerinin eğitim ve öğretim seviyeleri düzeyine getirilmesi ülkemizin yürüteceği kamu diplomasisi adına hayati öneme haizdir. Bu sayede, Türkiye beyin göçü veren değil beyin göçü alan, yeni buluşlar, düşünceler ve alternatif tezler üretilen bir merkez üs konumuna dönüşebilir. Yurtdışından gelecek öğrencilere verilebilecek burs imkanları geliştirilmeli ve farklı programlar geliştirilmeli, aynen yurtdışında uygulanan ve yukarıda bahsedilen sistemlerde olduğu gibi bu öğrencilerin bir plan dahilinde gelecekte ülkemizin politikalarını destekleyecek şekilde eğitilmesine önem verilmelidir.

16) Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı sağlayabilecek Türk diasporası ile ilişkiler kuvvetlendirilmeli ve ortak faaliyetler düzenlenerek ülkemiz adına yurtdışında güçlü bir vitrin oluşturulmalıdır.

18) Tarihi, kültürel ve dinî yakınlığımız bulunan ülkelerle ortak değerlerimizin işbirliği ile pekiştirilmesi sağlanmalıdır. Bu amaçla, bir yandan Türkiye Cumhuriyetleri ile ilişkilerde; ortak dil, tarih ve kültürel birliktelik ile karşılıklı dayanışmanın güçlendirilmesi yönündeki çalışmalar artırılmalı, diğeryandan da dini birlikteliğimiz olan İslam ülkeleriyle Diyanet İşleri Başkanlığı kanalıyla ikili ve çok taraflı yapılacak çalışmalara önem verilmelidir. Osmanlı mirası Balkan ülkeleri ile birlikte yürütülebilecek ve ilişkileri en üst seviyeye taşımaya yardımcı olacak çok boyutlu çalışmalar konusunda istikrarlı politikalar izlenmelidir.

19) Uluslararası stratejiler üreterek, tarafsız çalışmalarla potansiyel fırsat ve riskleri değerlendirme konusunda yardımcı olacak ve sayıları ülkemizde de her geçen gün artan Think-tank kuruluşları desteklenmeli ve akademik çevrelerin daha aktif bir şekilde çalışmalara katılmaları teşvik edilmelidir.

20) Ülkelere politik, diplomatik, bilimsel, ekonomik ve teknolojik üstünlük sağlayan ana dilin dünya coğrafyasında yaygın olarak kullanımı konusuna gereken hassasiyet gösterilmeli; Türkçe'nin aktif bir dünya dili olması adına

yurtdışında bulunan üniversitelerde Türkoloji bölümlerinin artırılması sağlanmalıdır.

21) Soğuk Savaş döneminde, ABD ve SSCB'nin, ekonomik olarak zayıf olan ülkeleri, ideolojik açıdan kendi saflarına çekmek için kullanmış oldukları dış yardımların başarıları o dönem bu iki ülkenin dış politikalarında görülmüş ve kanıtlanmıştır. Yardım alan ülkeler, her zaman için yardım veren ülkelere minnet ve ikili ilişkilerde ayrıcalık sağlamak konusunda istekli olmaktadır. Bu nedenle, tarihe kültürel açıdan ülkemize yakın bulunan bölgelere ekonomik kalkınma ve insani yardımlarda bulunarak psikolojik yakınlaşma sağlanmalıdır.

3.3. 2002-2014 Yılları Arasında Türk Dış Politikası

3 Kasım 2002 tarihinde gerçekleştirilen genel seçim sonucunda; AK Parti'nin tek başına iktidara gelmesiyle birlikte Anavatan Partisinin yönetimde olduğu dönemde oluşan neo-Osmanlılık tartışmaları bir kez daha gündeme taşınmıştır. Günümüze değin Ak Parti tarafından kurulan hükümetlerin dış politika felsefesinin ana çatısını oluşturduğu değerlendirilen Ahmet Davutoğlu'nun en çok ses getiren ve Türk dış politikasının yol haritası olduğu kabul edilen "Stratejik Derinlik" adlı kitabında Türkiye'nin tarihi ve kültürel mirasını yok saymadan uluslararası pozisyonunu yeniden güçlendirecek bir kimlik ve medeniyet inşa etme gerekliliği olduğu düşünülmüştür. Bu sebepten dönemin hükümetleri tarafından Davutoğlu'nun kavramsallaştırdığı "komşularla sıfır sorun" retoriği üzerine Türk dış politikası oturtulmuştur. En az sorun en fazla çıkar ile formüle edilen bu yeni dış politika yumuşak güç unsurlarını ön plana çıkartırken, ekonomik olarak karşılıklı bağımlılık oluşturarak krizleri fırsata dönüştüren bir anlayış üzerine inşa edilmiştir. AK Parti döneminin (2002-2009) dış politika yapımında attığı en önemli adımlardan birisi ordunun dış politika belirleme konusundaki baskın rolünü sınırlandırmak olmuştur. Dönemin hükümetince dış politika yapımında Başbakanlık ve Dışişleri Bakanlığı aktif rol oynamaya başlamış ordu bu aşamada daha edilgen bir pozisyona çekilmiştir. 1

Mart 2003 tarihinde Irak'a gerçekleştirilecek olan harekate ilişkin olarak ABD ile yaşanan tezkere krizi ile hükümet ilk dış politika sorunuyla karşılaşmıştır. 2005 yılında AB ile ilk başvurunun gerçekleşmesinden bu yana geçen uzun süreç neticesinde fiili müzakerelerin başlamasıyla birlikte Türkiye NATO'dan sonra batılı bir kurumun içerisine girmiştir. Türkiye bu dönemde komşu ülkelerle yakın işbirliği geliştirirken, dünya genelinde de pek çok ülke ile TİKA, Yurtdışı Türkler Akraba Topluluklar Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü vb. kuruluşlar aracılığıyla ilişkiler geliştirerek dış politikada yumuşak güç unsurlarını kullanmaya başlamıştır. Türkiye bir yandan da jeoekonomik avantajından faydalanmak istemiş ve coğrafyasının sağlamış olduğu avantaj sayesinde doğu-batı enerji koridoru boru hattı projelerinde yer almaya çalışmıştır. Türkiye bir yandan iktisadi ilişkilerini geliştirmeye çalışırken bir yandan da yanında demokrasi ve insan haklarını gibi bir ülkenin insani değerlerini ön plana çıkartarak cazibe merkezi olması konusunda etkin rol oynayan konularda ivme kazanmıştır. İsrail tarafından Filistin'e yardım götürmek amaçlı yola çıkan feribota gerçekleştirilen Mavi Marmara saldırısının ardından ilişkilerin askıya alınmış, İran ve Gürcistan meselelerinde arabulucu bir rol oynamış, Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyleri ve vize muafiyeti anlaşmaları ile siyasi ve ekonomik açıdan dış politika alanını rahatlatmıştır. Ayrıca, dış politikadaki en önemli gelişmelerin başında Tunus'ta yaşanan gelişmelerle başlayan Arap Baharı gelmektedir. Ortadoğu'da yaşanan halk hareketleri ile birlikte Türkiye'nin Suriye, Irak ve İran gibi ülkelerle sorunlu bir döneme girmesi Mısır'da yaşanan askeri darbe sonrasında ilişkilerin kesilmesi neticesinde "komşularla sıfır sorun" politikasının başarılı olamadığı ve Türkiye'nin izlediği politikalar sonucunda uluslararası arenada yalnız kaldığı eleştirilerinin yapılmasına neden olmuştur.

2002 yılından itibaren Türk Dış Politikasında en etkin isimler Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan, Ahmet Davutoğlu, Ali Babacan ve Taner Yıldız gibi isimler olmuştur. Ancak, elbette ki dış politikamızda esas olarak akademisyenlik kökenli Ahmet Davutoğlu en etkin isim olmuştur. AK Parti'nin 2002 senesinde gerçekleştirilen seçimlerden sonra hükümeti kurmakla görevlendirilmesi üzerine Başbakan olarak göreve başlayan Abdullah Gül, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler profesörü Ahmet Davutoğlu'nu dış politikadan sorumlu Baş Danışmanı

olarak görevlendirmiştir. Davutoğlu Baş Danışmanlık görevini, Dışişleri Bakanı olarak görevlendirildiği 2009 yılının Mayıs ayına kadar yaklaşık olarak 7 sene boyunca sürdürmüştür. Gerek Baş Danışmanlık görevini sürdürdüğü 7 yıl gerekse de Dışişleri Bakanı olarak Türk Dış Politikasının hem pratikte hem de teorikteki en önemli mimarı ve en etkin ismi olduğu değerlendirilmektedir. Davutoğlu'nun Türk dış politikasına en büyük katkısının, Ortadoğu ile ilişkilerini korurken AB, ABD ve NATO ile geleneksel bağlarını koruması olmuştur.

Son dönemde Türk Dış politikası üzerine yapılan çalışmaların neredeyse tamamı Davutoğlu ve onun oluşturduğu kavramlar üzerine olmuştur. Zaten halihazırda Ak Parti'nin iktidarda olduğu dönemde, akademik olarak yazılan makale ve kitapların büyük bir çoğunluğu Türk Dış politikasına dair bugüne değin yapılan yerli ve yabancı akademik çalışma sayısına neredeyse ulaşmıştır. Dış politika literatürümüzde bu denli inceleme yapıldığı bir başka dönem olmamıştır. Kalıcı ve kapsamlı bir stratejik yaklaşımın geçmiş-konjonktür gelecek bağlantısını kurabilen bir tarihi derinlik ile iç-bölgesel-uluslararası parametreler arasında sağlıklı bir geçişkenlik kurabilen coğrafi derinlik analizlerine dayanması gerektiğini vurgulamaktadır. Akademisyen kökenli olan Ahmet Davutoğlu, 2009 yılında bakan olmadan öncede Türk dış politikasının teorik ve ideolojik çerçevesini çizmiş, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi ve coğrafi birikimine atıflar yapmış ve bu doğrultuda da dış politik uygulamalarda bulunmuştur. Davutoğlu, bir ülkenin stratejik derinliğinin jeopolitik, jeokültürel ve jeoekonomik unsurların kesişim alanı içinde anlamlılık kazandığını söylemektedir. Türkiye'nin tarih, coğrafya, nüfus ve kültür gibi sabit veriler açısından total güç kapasitesini reel güce dönüştürebilecek köklü bir altyapıya sahip olduğunu, ancak stratejik anlamda büyük avantajlar sağlayan bu durumun aynı zamanda ciddi riskleri de bünyesinde barındırdığını belirtmektedir (Sandıklı, 2011: s.18). Davutoğlu, jeopolitik kuramlara dayalı açıklamalarında Türkiye'yi merkez-ülke olarak ele alır ve Türkiye'nin konumundaki bir devletin sadece reaktif politikalar sürdürmesi kabul edilemez. Kendi güvenliği, etrafındaki bölgelerdeki –havzalardaki- gelişmelerle birebir ilintili olduğu için, Türkiye'nin çıkarlarını ilerletmesi veya hayatta kalabilmesi proaktif politikalar takip ederek etrafındaki siyasi süreçleri şekillendirebilmesinden geçer.

Türkiye'nin merkez ülke söylemi sadece bir yönden çekim merkezi yaratmayı değil aynı zamanda pek çok alanda öne çıkarmayı hedeflemektedir. 2010 yılında Türkiye'nin öncülüğünde kurulan Uluslararası Üniversiteler Konseyi sayesinde eğitim alanında da merkez ülke olunmuş ve pek çok yabancı öğrenci gerçekleştirilen değişim programları neticesinde ülkemize gelmiştir. Yumuşak güç, işbirliğine dayalı güvenlik (cooperative security) ve ekonomik bağımlılık gibi kavramlar gittikçe temel enstrümanlar olarak Türk dış politikası jargonunda yerini edinmiştir.

Bunun yanı sıra dış politikada bölgesel güç olma iddiaları bulunmaktadır ki bu konuda pek çok yabancı kaynak tarafından desteklenmektedir. Bunun en güzel örneği eski CIA Türkiye masası şefi Graham Fuller tarafından öne sürülen Türkiye'nin bölgesel güç olduğu iddiasıdır. (Latham, 2008) Davutoğlu'nun bu jeopolitik görüşleri yanı sıra, uluslararası ilişkilere getirdiği ve bu çalışmada jeokültürel yaklaşım diye adlandırılan, kültürel -ya da medeniyet eksenli-okumadan da bahsetmek gerekir. Davutoğlu'nun temel hareket noktalarından birisi, dünya tarihinde medeniyetlerin oynadığı rolü, ve medeniyetlerin oluşum ve evrimlerini anlama kaygısıdır. Davutoğlu'nun Weltanschauungunda, İslam medeniyeti şu anki içinde bulunduğu konumdan çıkabilmek için kendisini ekonomi, siyaset, kültür ve eğitim alanlarında radikal bir dönüşüme tabi tutmalı ve bu sayede de çağdaş meydan okumalara karşı çözümler üretmelidir. Bu noktada, Türk iç ve dış siyasetinin gelişimi, İslam dünyasının bu dönüşüm sürecine ilintiler ve Türkiye'ye özel bir misyon biçer. Bu misyonun başarıya ulaşması ise Türk siyasi elitlerinin kendi tarihi ve kültürel miraslarıyla barışmaları ve Türkiye'yi, sadece coğrafyaca değil, aynı zamanda kültür, medeniyet ve tarihçe de belirlenen, doğal jeokültürel hinterlandıyla yeniden buluşturmalarıyla mümkün olacaktır. Bu bağlamda, Türkiye jeopolitik anlamda merkez-ülke olarak hareket etmesinin yanı sıra, İslam medeniyetinin yeniden inşası sürecinde de öncü bir rol üstlenecektir. Türk dış politikasının son on iki yılına yön veren siyasi liderlerin yapmış olduğu beyanatlar ve vermiş oldukları demeçlerde Türk dış politikasının coğrafi, tarihi, kültürel unsurlara dayandığını ve Türkiye'nin de hem sert hem de yumuşak gücünü kullanarak belirlediği hedeflere ulaşabileceğini vurgulamıştır.

2002 yılında göreve başlayan ve günümüze değin devam eden süreçte, gerek bölgesel gerekse de global boyutta yaşanan gelişmelere bağlı olarak Türk Dış Politikası boyut değiştirmiştir. Uzun süren koalisyon hükümetlerinden ve bunların neticesinde de bir türlü stabil götürülemeyen dış politika serüvenin, 2002 yılında dönemin hükümetinin iktidara tek parti olarak gelmesinden sonra daha istikrarlı sürdürüldüğü düşünülmektedir. 2015 yılına kadar tek parti hükümetinin sağlamış olduğu yönetimdeki tek güç ve uygulanan farklı stratejiler sayesinde Türkiye bölgesinde etkin dış politik uygulamalara sahip olmuştur. Bunlar arasındaki en önemli uygulamalardan bir tanesinin “Komşularla sıfır sorun” politikası olduğu düşünülmektedir. Sovyetler Birliği’nin çökmesinden sonra Türkiye’nin Kafkasya ve Orta Asya’daki Türkî Cumhuriyetlere karşı başlatmış olduğu açılım politikası ve kendisine yakıştırmış olduğu “büyük ağabey” imajı gerek kendilerinde tepki görmüş gerekse de Rusya’nın ABD’nin taşeronluğu sıfatını yüklemesine sebebiyet vermiştir. Pek çok kez farklı söylemlerde kullanılan “21. Yüzyıl Türk Yüzyılı”, “Adriyatik’ten Çin Seddi’ne Türk Dünyası” gibi açıklamaların bu olumsuz imajın pekiştirilmesinde etkili olduğu söylenebilir. Ortadoğu ve Müslüman dünyasına bakıldığında ise, demokratik, laik ve batı medeniyetine dönük yüzü ile Türkiye’nin hem ABD’nin hem de İsrail’in taşeronluğunu üstlendiği gibi önyargılar mevcuttu. Ancak 2002 yılında iktidara gelen hükümetin izlemiş olduğu bir dizi politikalarla birlikte, yaşanan bazı gelişmelere neticesinde Ortadoğu ve Arap dünyasında olumlu bir imaj yaratılmıştır. Dünya siyasetinin yön değiştirmesine sebebiyet veren 11 Eylül Saldırılarından sonra ABD’nin Irak lideri Saddam Hüseyin’in elinde kitlesel imha silahlarının bulunduğunu iddia ederek Irak topraklarına yönelik olarak gerçekleştirdiği askeri müdahaleye 1 Mart tezkeresiyle TBMM’nin Türk topraklarından geçiş izni vermemesi ve Davos’ta gerçekleştirilen dünya liderleri zirvesinde İsrail Başbakanı Simon Peres’e ve uygulanan politikalarına, dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından sert tepki verilmesi Ortadoğu bölgesinin diğer halkları, Müslüman dünyası ve aynı zamanda Rusya tarafından da olumlu karşılanmasına neden olmuştur. İktidardaki hükümet döneminde yaşanan bu olaylar Türk Dış politikasında dönüm noktası olarak sayılacağı düşünülmektedir.

Türkiye'nin 2002-2014 yılları arasında iktidarda bulunan hükümet tarafından ortaya koyulan çok yönlülük arayışları geçirilen süreç boyunca devam etmiştir. NATO ile devam eden üyelik sürecine paralel olarak, AB'ye üye olma konusunda devam eden çalışmalara hız verilmiş, bir yandan da Şangay İşbirliği Teşkilatı ile ilişkilerin geliştirilmesi ve Orta Asya Ülkeleriyle serbest ticaret anlaşmaları imzalanması ihtimalleri üzerinde durulmuştur. Soğuk Savaş yılları boyunca olası Rus tehdidine karşı güvenlik kalkanı oluşturabilmek adına üye olunan NATO ve tamamen batıya endekli savunma sanayisinin yerine, uzun menzilli savunma sistemi ihalesinin iptal edilmesine rağmen Çin'e verilmesi güvenlik politikalarında da gerçekleştirilmeye çalışılan çok yönlülüğün bir sonucudur. Bunun yanında, Türkiye sadece çevre ülkelerle değil aynı zamanda dünya genelinde pek çok ülke ile doğrudan temasa geçerek diplomatik süreç içerisindeki oyun kurucu ülkelerden bir tanesi olmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, birçok Afrika ülkesi ile diplomatik ve ticari ilişkiler geliştirilmiş, insani ve kalkınma yardımlarında bulunularak uluslararası arenada saygın, aktif ve fark edilir bir imaj oluşturmuştur. Çok yönlülüğünün yanı sıra bir yandan da dünya barışı için arabuluculuk faaliyetlerine devam edilmiştir. Bu amaçla, 2013 yılının Mayıs ayı içerisinde gerçekleştirilen üçlü zirveye ev sahipliği yapan Türkiye, Bosna-Hersek Cumhurbaşkanlığı Konseyi Başkanı Nebojsa Radmanoviç, Konsey üyeleri Zeljko Komşiç ve Bakir İzetbegoviç ile Sırbistan Cumhurbaşkanı Tomislav Nikoliç'i konuk etmiş ve ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BOSNA HERSEK , TÜRKİYE VE TÜRKİYE'DE KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETİ YÜRÜTEN KURUM VE KURULUŞLAR

4.1. Ortak Tarih: Osmanlı Hâkimiyeti Ve Süregelen Türk İzleri

Osmanlı Devleti Balkanları fethederken, istisna oluşturacak olaylar dışında, fethettikleri yerlerin halklarına sistematik baskılar uygulamamış, yönetim ve toplum yapısına müdahil olmamıştır. Ayrıca gayrimüslimlere de din değiştirmeleri konusunda baskı yapılmamıştır. Padişahlar, yetkilerini kullanırken yönetim altında tuttıkları toplumların örf ve adetlerine saygılı davranmışlardır. Osmanlılar yerel halkların dinî inanışlarına müdahale etmediği gibi birçok yeni ibadethanenin de açılmasına fırsat vermiştir.

Boşnaklar, etnik köken olarak Slav olsalar da, Osmanlı Devleti'nin etkisi ile kabul ettikleri İslamiyet sebebiyle diğerlerinden ayrılmış ve bunu günümüze değin korumuşlardır. Bosna- Hersek'te Osmanlı izleri ve Türk kültürü devam etmektedir. Sahip oldukları bu ayırt edici özellik nedeniyle diğer Slav devletleri tarafından dışlanmış ve hatta son 350 yıl boyunca insanlık tarihinin gördüğü en acımasız katliamlara maruz kalmışlardır. Dayton Anlaşmasının imzalanması ile sona eren, ancak 1992-1995 yılları arasında en kanlı katliamların Avrupa'nın orta yerinde gerçekleştiği Bosna-Hersek Savaşı bunun en son örneğidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'a getirdiği barış ve huzur tekrar bölgede yakalanamamış ve olumlu şartlar devam etmemiştir. Tamamen baskıcı bir sistem kurarak farklı etnisite ve dinleri bir arada tutan Tito'nun ölümünün ardından bölgede dengeler iyice altüst olmuş ve büyük kıyımların yaşanmasına neden olmuştur. Osmanlı'nın hoşgörü politikası altında yaşamaya alışan toplumlar için böylesi trajediler ağır travmalara sebebiyet vermiştir. Osmanlı İmparatorluğu yadigarı Bosna-Hersek kültürümüzün Avrupa kıtasındaki temsilci ve uygulayıcısıdır. Bosna-Hersek, Türkiye'nin yalnızca coğrafi olarak değil, tarihsel ve kültürel anlamda da tamamlayıcı parçasıdır. Hatta öylesine tanıdık ve yakın ki Maris Todorova'nın hoş bir sözü ile "Balkanlar'da bir Osmanlı mirası

aramak boşuna, zira Balkanlar Osmanlı'nın ta kendisi." Tıpkı bizim gibi ne Batılı ne de Doğulu kabul ediliyorlar. Avrupa'nın tam içinde ama hep dışındalar. Doğu'dan farklı bir tanımlamaları var ama Batı'nın kendi içindeki öteki'yi temsil ediyorlar. Kısaca, bize fazlasıyla benziyorlar. (Arıboğan, 2013: s.149)

Bosna-Hersek, bugün Avrupa coğrafyasında müslümanlığın en ileri kalesidir. Tarih boyunca sistematik bir şekilde devam eden, özellikle de 1990'lı yıllarda büyük kıyımlara neden olan olaylar, bu bölgedeki tarihî mirasın farkına varılmasına sebep olmuştur. Cumhuriyetimizin ilk kurulduğu dönemlerden 2000'li yıllara kadar sürdürülen dış politika, maalesef misak-ı millî sınırları dışındaki Müslüman ve Türklerle ilişkilerimizde uçurum oluşmasına sebebiyet vermiştir. İçeride ve dışarıda yaşadığımız türlü siyasî, sosyal ve ekonomik meseleler bunu daha da ağırlaştırmıştır. Ancak yaşanan olaylar, zamana rağmen insanların ve coğrafyanın tarihle bağlantısının koparılmasının mümkün olmadığını kanıtlamıştır.

Bosna-Hersek'in çok karışık siyasi ev etnik yapısının dışında demografik olarak da karışık unsurlar tarafından meydana getirilmektedir: Boşnaklar, Sırlar ve Hırvatlar. Her üçü de etnik olarak Slav kökenli olmasına rağmen, din ve mezheplerinin farklı olması, bu toplumların sahip oldukları kimliklerini de farklı kılmaktadır. Boşnaklar Müslümanken, Sırlar Hristiyanlığın Ortodoks, Hırvatlar da Katolik mezhebine dâhildirler. Bu farklılık, tarih boyunca bu coğrafyada yaşanan bütün çatışmaların temel sebebi olmuştur. Boşnaklar İslâmiyet'i tercih etmeden evvel Hristiyanlığın Bogomil mezhebini diler. Bogomil mezhebi, Allah'ın varlığını, Hz. İsa'nın O'nun kulu ve resulü olduğunu kabul ederken, teslisi reddeder. Bu yönüyle diğer Hristiyan mezheplerine nazaran İslâmiyet dinine daha yakındır. Bu husus, Osmanlı fetihleri döneminde Boşnakların kitleler hâlinde İslâmiyet'i seçmelerine temel olmuştur. Hırvatlar ve Boşnaklar bölgenin yerli kavimleridir. Ancak, Sırlar ise bu topraklara Osmanlı hâkimiyetinden sonra Sırbistan'dan getirilmiş ve ilk Ortodoks kilisesi de 1547 tarihinden sonra kurulmuştur.

Osmanlı 1414 Temmuz'unda Doboj Meydan Muharebesi'nin neticesinde Saraybosna merkezli bir sancak meydana getirmiş ve bu dönemde hoşgörü

ikliminin tesiriyle kısa zamanda halkın gönlü de fethetmiştir. Böylece 400 yıldan fazla bir zaman boyunca, bölgede camiler başta olmak üzere, İslâmiyet kültürü bütün unsurları ile boy göstermiştir. 2. Viyana Kuşatması'nın başarısızlıkla neticelenmesi, bu coğrafyada tesis edilen huzuru sarsmaya ve barış içerisinde toplulukları huzursuz etmeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak, Osmanlı Devleti'nin sürekli güç kaybederek Balkanlar ve Avrupa'daki hâkimiyetinin zayıflaması bölgedeki Müslümanların kötü süreçler yaşamasına neden olmuştur.

1699 Karlofça ve 1718 Pasarofça anlaşmalarıyla, Osmanlı hakimiyetindeki bazı Sırbistan toprakları Avusturya'ya bırakılmıştır. Bosna'nın Avusturya-Macaristan tarafından işgâlinde sonra meydana gelen göçlerden Bosna'da üç büyük etnik grup arasında en çok etkilenen grup Boşnaklar olmuştur. Avusturya-Macaristan'ın işgâlini kabullenemeyen Boşnaklar, Osmanlı topraklarına; Sancak, Kosova, Makedonya ve Anadolu'ya doğru göç etmeye başlamışlardır. 1739 Belgrad Anlaşması'yla bu telâfi edilmeye çalışılmış; ancak, 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması'yla Ruslara Ortodoks ve Slavların koruyuculuğu rolünün kabulü, bölgede Rus nüfuzunun sürekli artmasıyla sonuçlanmıştır. Fransız İhtilâlinin sonucu olarak ortaya çıkan milliyetçilik akımından ilk ve en fazla etkilenen Sırp halkı olmuştur. Varlıklı ailelerin, çocuklarını Avrupa'nın belli başlı şehirlerinde okutarak sonrasında ise bu çocukların Avusturya ve Rus ordularında görev almaları ve en nihayetinde Sırbistan'a dönerek ideolojilerini buralarda yaymaları yangının ateşi körüklemiştir. 1804–1812 yılları arasında süreçte yaşanan isyanlar, Sırpların bağımsızlıklarını kazanmaları ile neticelenmiştir. Dostane münasebetler takip edilerek hedeflediği imtiyazlara 1829 Edirne Anlaşması'yla kavuştu. 1877–78 Osmanlı-Rus Harbi'nin neticesinde alınan ağır mağlubiyet, bölgedeki Rus hâkimiyetini pekiştirmiştir. Yeni kurulan Sırp Devleti gözünü Bosna-Hersek topraklarına dikmiştir. Bu tarihten itibaren Bosna-Hersek toprakları üzerinde, Avusturya-Macaristan ve Sırbistan'ın güç mücadelesi yaşanmıştır. 1878 Ayestefanos Anlaşması sonucunda ise Bosna-Hersek Osmanlı hâkimiyetinde kalmakla birlikte Avusturya-Macaristan'ın yönetimine bırakılmıştır. Berlin Kongresi'nde bu durum teyit edildiği gibi bölgede Müslümanların çoğunlukta

olduğu Sancak bölgesi de şekli olarak Osmanlı'da kalmıştı. Daha sonra Avusturyalılar Berlin Anlaşması'nı dayanak olarak göstererek 25. maddesine bölgeyi işgal etmişlerdir. Berlin Antlaşması sonucunda Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'da ki ileri karakolu olan Bosna-Hersek, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun işgaline bırakılmak zorunda kalmıştır. Bosna-Hersek'in, Avusturya-Macaristan hâkimiyeti altına girmesi, gerek Osmanlı gerekse de Bosna-Hersek için dönüm noktası niteliğindedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyeti altında buldukları 1500'lerden 1878'e kadar, Boşnak halkı kendilerini güvende hissetmiş ve devlete sadık kalmışlardır. Bu sebepten, Boşnak halkı üstün millet olarak siyasî bir düzen kurmuşlar ve Avusturya-Macaristan'a karşı yürütülen savaşlarda en önde yer almışlardır. Osmanlıların Bosna'ya gelmesinden önce de Boşnaklardaki bireycilik kültürü çok güçlü idi. Osmanlı döneminde de bu kültür devam etmiştir. Bir fikri gönüllü olarak benimseme, bu fikri gururla taşıma ve bu fikir uğruna her türlü sıkıntıya katlanabilme özelliği Boşnaklar arasında çok belirgindir. Bu kişilik yapısı sayesinde ki, Avusturya'nın büyük gayretlerine rağmen Boşnaklar eritememiştir. Boşnaklar, ancak vatan bildikleri Türkiye'de yerli halk ile iç içe geçmiş kendilerini evlerinde hissetmişlerdir. Zaten 1878'den önce bunlar kendilerini devletin ve bütün ülkenin sahibi olan milletin bir parçası olarak kabul etmişlerdir.

5 Ekim 1908 günü Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna-Hersek'i topraklarına kattığını ilân etmiştir. Buna İttihatçıların tepkisi çok sert olmuştur. Politik görüşmeler neticesinde devlet, ilhaki resmen tanımıştır. İşgal edilen Yenipazar sancağı geri verilmiş ve Bosna-Hersek'te kalan mîrî mallar karşılığında Avusturya iki buçuk milyon Osmanlı altını ödemiştir. O günden sonra da bölgede ve bütün Balkanlarda huzur ve Osmanlı'nın sağlamış olduğu barış ortamı yok olmuştur. Bölgedeki Müslüman nüfus göçlerle ve katliamlarla sürekli azaltılarak bugünkü duruma gelinmiştir.

4.2. Türkiye'nin Bosna Hersek'teki Kamu Diplomasisi: Türk Kültürü

Osmanlı Devleti'nin "Hasta adam" olarak nitelendirildiği yıkılış döneminde ki savaşlarda yaşadığı yenilgileri, meydan savaşında galip gelip masa başında kaybetmeleri, kurşun atmadan teslim olmaları, toprak kayıpları kader haline gelmiştir. Anadolu topraklarından başka gidecek yeri olmadığını düşünenlerin vatan toprağı diye Kurtuluş Savaşı'na dört elle sarılması bu yüzdendir. Bunun en güzel örneklerinden bir tanesi; Sakarya Savaşı'ndaki subay kadrosunun neredeyse yüzde 60'ının Balkanlardan dayak yiyerek, yüzyıllardır yaşadığı yerleri, evleri barklarını terk ederek gelenler olmasıdır. Özellikle Balkanlardan kovulanlar, o dönemi hafıza ve kişiliklerinden asla silememiştir. Diğer yandan peşli peşine yapılan savaşlar, tehcirler, mübadele süreçleri derken yaşanan acıların kaydı ve yası tutulamamıştır. Ancak; son yıllarda yaşanan toplumsal travmanın yası kuşaklar sonra tutulmaya; verilen can, akıtılan kan ve gözyaşının sebebi adeta sorgulanmaya başlanılmıştır. Bunun sebepleri; özellikle son on yılda o dönemi anlatan tarih kitaplarının sayısında artış olması ve kitapların ana fikrinin yön değiştirmesidir. Milletimizin savaşlardaki kahramanlık ve fedakarlıklarından ziyade insan ve toprak kayıplarımızın ne kadar olduğu sorgulanmaya başlanılmıştır. Çanakkale Şehitliği ve Sarıkamış'ı ziyaret edenlerin her geçen yıllara göre gittikçe artış göstermektedir. Senaryo olarak Balkanlardan geri çekilişimizin hikayesini anlatan televizyon dizileri geniş halk kitlelerince takip edilmiştir. Bir yandan, Evlad-ı Fatihan topraklarına kültür turları düzenlenerek ecdadın yaşadığı yerleri yerinde görmeye gidenlerin sayısı artmakta, diğer yandan da akademisyenlerin de Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan ayağını konu alan araştırmalarını yaygınlaştırmaya başlamıştır.

Osmanlı hakimiyeti altında 415 yıl bulunan Bosna'da Türk kültürünün izlerinin bütün nefrete rağmen silinemediğini, Türklerden dolayı Müslüman olan Boşnaklara olan düşmanlığın yüzlerce yıl sürdüğünü ve en son olarak da 90'lı yıllarında medeniyetin beşiği olduğu iddia edilen Avrupa'da soykırıma uğratıldıkları düşünülmektedir. Türk devletinin sınırının ve Türkçenin çekilmeye başlamasıyla birlikte Boşnakların kendilerine yönelik düşmanlığın artmaya

başladığını her geçen gün de katmerleşerek artmıştır. Bosna'daki yerleşim yerlerinden bazılarının ülkemizdeki Fethiye, Kilis, Foça, Ilica, Tuzla, Çardak, Bostan vs. gibi yerlerin aynısıdır. Ayrıca, Türk Kültürünün İzleri'ni yansıtan görsel malzemeler oldukça fazladır.

Bunun dışında, Bosna ve Türkiye arasında çok önemli bir diplomasi trafiği mevcuttur. Son üç senede en üst düzeyde 25 toplantı gerçekleştirilmiştir. Sadece diplomasi düzeyinde değil, iki ülke arasındaki turist trafiği de sürekli bir artış içindedir. 2009 yılında Türkiye'den Bosna'ya giden turist sayısı 13 binken, 2013 yılında bu rakam 55 bine çıkmıştır. Bosna'dan Türkiye'ye giden turist sayısı aynı senelerde 56 binden 72 bine çıkmıştır. Kültürel bağlamda ise son senelerde Türk dizilerinin etkisi tartışılmaz ve Türk dizi yıldızları Bosna'ya geldiklerinde İstanbul'u aratmayacak bir ilgiyle karşılanmaktadır.

Bosna ve Türkiye arasındaki kültürel ve tarihî bağlar inkar edilemez. Bosna'nın en parlak, en ihtişamlı döneminin Osmanlı Dönemi olduğunu söylenilmektedir. Bosnalı Müslümanların %60,2'si için Bosna'ya en yakın ülke Türkiye'dir.

Türkiye de bu ilginin hakkını vermeye çalışmaktadır. Dünya'daki en büyük Anadolu Ajansı ofislerinden birisi Saraybosna'dadır. Her ne kadar geçtiğimiz Şubat ayında birkaç hafta boyunca Bosna'yı sarsan Şubat İsyanı'nın ilk üç gününü ıskalamış olsalar da, AA Bosna'ya özel önem atfetmektedir. Benzer bir şekilde Dünya'daki üçüncü büyük TİKA ofisi Bosna'da kurulmuştur. "İşbirliği ve kalkınma" ajansının bütçesinin yaklaşık %50'sinden fazlası kültürel ve tarihî eserlerin, Osmanlı Dönemi'nden kalma cami, köprü, medrese gibi yapıların restorasyonu için kullanılmaktadır. Bosna'da üç tane de Yunus Emre Kültür Merkezi ve 25 de Ziraat Bankası ofisi mevcuttur. Bosna ve Türkiye'nin nüfuslarını karşılaştırıldığında, Bosna'daki Ziraat Bankası şube yoğunluğu Türkiye'dekiyle aşağı yukarı aynıdır. Ayrıca, iki tane Türk üniversitesi ve ülkenin birçok yerinde Türk liseleri bulunmaktadır.

Türkler ile Boşnaklar arasındaki sevgi ve tarihi kardeşlik bağı tanımların ötesindedir. Fakat karşılıklı bu dostluk iktisadî ilişkilere yeterince yansımamıştır. İşsizliğin %45 olduğu Bosna'nın yatırıma muhtaç olduğu düşünülmektedir. Fakat

istihdam yaratan yatırımlarda kardeş ülke Türkiye herhangi bir aktif rol almamakla birlikte, Bosna'nın dış ticaretinde dokuzuncu sırada yer almaktadır. Kardeş ülke Bosna ile ticari ilişki yürüten iş adamlarımızın ise istihdam yaratıcı yatırım yapmaktan ziyade, perakende sektörünün yüksek kâr oranından faydalanmaya çalışmakta olduğu ve Türkiye'den gelen hızlı tüketim ürünlerinin marketlerin raflarında yer alarak tek taraflı bir kazanç elde edilmeye çalışıldığı iddia edilmektedir. Sadece Türk ürünlerinin burada pazarlanarak değil, bir yandan da Bosna ürünlerinin ithal edilmesi ve bu sayede Bosna ekonomisine katkı yapılması gerektiği değerlendirilmektedir. Nitekim, Bosna'nın Türkiye'den yaptığı ithalat geçtiğimiz yıl 218 milyon Avro değerinde (tüm ithalatın %3'ü), Bosna'nın Türkiye'ye ihracatı ise sadece 88 milyon Avro (tüm ihracatın %2'si)

4.3. "Bilge Kral" Alija İzzetbegoviç'in Mirası: İki Kardeş Ülkenin Dayanışması

Bosna'nın özgürlük mücadelesiyle özdeşleşen Alija İzzetbegoviç, siyasi bir figür oluşunun yanı sıra çok önemli bir düşünürdür. Bosna'nın özgürlük mücadelesinin karakterini, Alija'nın sahip olduğu bilge kişiliği belirlemiştir.

Onun yaşamı, Bosna'nın değerlerine sahip çıkan, bu değerlerin entelektüel ve siyasi olarak yeniden hayat bulmasına adanmış bir ömürden ibarettir. Bosnalı Müslümanların, asimile edilerek kimliklerinin yok edilmesine yönelik sistematik uygulamalara karşı bir aydın olarak direnmiş, hatta yıllarca hapis cezası çekmiştir. Bir özgürlük savaşçısı ve devlet adamı olarak bağımsızlık mücadelesine öncülük etmiş, bağımsız Bosna'nın inşasında lider olmuştur.

Alija, sadece siyasi bir lider değil, Bosna halkının sembolü karizmatik bir lider ve Bosna Davası'nın en önde gelen savunucusudur. Aynı şekilde, Bosna Buhranı da Aliya'nın zaman değirmeninin içinde ufalanıp giden düşünce ve eylem adamlarından birisi olarak kaybolup gitmesini engellemiştir. Yugoslavya dağıldıktan sonra ortaya çıkan kargaşa ve kaos ortamı içinde; Bosna, Aliya

sâyesinde kendi kimliğine uygun bir çizgi izlemek şansını elde etmiştir. Aliya ise, inanç, fikir ve eylemlerinin uygulama alanı olarak bulduğu, hür olmak için savaş veren bir Müslüman halk ve bir Müslüman vatanına. Osmanlı'nın Balkanlar'dan çekilmesiyle Sırp ve Hırvatlar tarafından toprakları işgal edilmek istenen Boşnak halkı tarihinde ilk defa bağımsız bir ülke kurmaya muvaffak olmuşsa, bunda hiç kuşkusuz Alija ve arkadaşlarının çok büyük rolü olmuştur.

Aliya'nın köklerine uzandığımızda, kendisi ve ailesinin de diğer Boşnaklar gibi göç acısını yaşadığını söyleyebiliriz. Büyük dedesi bir Osmanlı subayı olan Alija İzetbegoviç'in ailesi, 1868'e kadar Belgrad'da yaşamıştı. O yıllarda Sırp'ların taşkınlıkları ve gelişen bazı üzücü olaylardan sonra Müslüman aileler yavaş yavaş Belgrad'ı terketmeye başlamış ve büyük dedesinin tayini üzerine, Belgrad'dan Bosna-Hersek'in Şamas kentine taşınmışlardır. Ailesi Şamas'da toprak satın alarak yerleşmiş ve Şamas'ın adı da değişerek Aziziye olmuştu. Çünkü, Sultan Abdulaziz Belgrad'da Sırp'ların taşkınlıklarından rahatsız olan Müslüman ailelerin Şamas (Aziziye) bölgesine yerleşerek yeni bir yerleşim alanı oluşturmalarını buyurmuştu. Böylece Müslümanlardan oluşan yeni bir kasaba kurulmuş ve Müslümanlar da korunmuştur.

Alija, Sırp'ların ve Hırvatların zulmü altındaki Aziziye'de 1925'te doğmuştur. Osmanlı'nın ardından tanınmış herhangi bir statüsü olmayan topraklarda; Boşnakların çeşitli nedenlerle her baskıya uğradıkları, göçe zorlandıkları ve katliama uğradıkları bir dönemde dünyaya gelmiştir.

O henüz iki yaşındayken ailesi Müslümanların daha yoğun olduğu Saraybosna'ya göç etmişlerdir. 2.dünya savaşı sırasında 150 bine yakın Boşnak'ın katledilmesinin şahidi olmuştur. İlki gençlik döneminde ikincisi olgunluk döneminde olmak üzere iki defa hapsedilerek toplam dokuz sene cezalandırılmıştır.

Soğuk savaş döneminin son bulmasıyla bu kez milletin yaşadığı en büyük imtihanın ve yine büyük acıların şahidi olmuştur. Ancak özgürlük savaşında mücadeleyi asla bırakmamıştır. Alija kaybedilen hiçbir bağımsızlık savaşı olmadığını belirterek halkına zafer vaat etmiş ve bunu da başarmıştır.

Savaş boyunca 660'e yakın cami olmak üzere 1000 civarı Osmanlı eseri Çentik ve Ustaşalarca yok edilirken Ortodoks ya da Katolik kiliselerine ya da tarihi eserlerine Müslümanlar el sürmemişlerdir. Halkına reva görülen onlarca toplama kampı, işkence tezgâhı ve soykırıma rağmen üstün olduğu durumlarda bile katliam yapmaya kalkmamıştır. Ancak, geçmişin de silinip atılmasını, unutulmasını istemez ve Bosna'nın vermiş olduğu mücadelenin daima hatırlanmasını ister. Son Yüzyılda Osmanlı Topraklarında Yetişmiş Önemli Sımalardan Biri Aliya İzzetbegoviç.

Tarih boyunca onlarca kez soykırıma uğramış ve her defasında da yeniden ayağa kalkmış olan Bosnalıların hayat mücadelesi hala devam etmektedir. Osmanlı Bosna'dan çekildikten sonra Müslümanlar 10 büyük katliama maruz kalmışlardır. Bunu öncelikle Sırlar, ikinci derecede de Hırvatlar gerçekleştirmişlerdir. 92-96 yılları arasında yaşanan savaş, bu katliamların en son örneğidir. Tarih boyunca hep arada kalan Boşnaklar yine bir yol ayrımındaydılar ve Aliya önderliğinde Sırlara karşı savaşarak yok olmak yerine hürriyetlerin kazanmışlardır.

Bosna Hersek ve Boşnaklar, bize Osmanlı'nın ve merhum Aliya'nın emanetidir. Bosna Hersek bizim için herhangi bir ülke değildir. Bizim savaşla birlikte hatırladığımız Bosna Hersek'te asıl savaş aslında bize karşı verildi. Sırlar, Boşnaklar'a silahları doğrulturken onları "Boşnak" olarak gördükleri için değil, "İslam'ı kabul ederek Türkleştikleri" için katlettiler. Boşnak halkına göre; savaş sırasında Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Ahmet Davutoğlu bugünkü pozisyonlarında olsaydı Sırlar soykırım yapamazdı. Merhum Aliya İzzetbegoviç bunu bildiği için vefatından 1 gün önce kendisini ziyarete gelen Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a "Bosnam sana emanet. Bosnama sahip çıkın" demiştir.

Bosna, Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a ve onun şahsında Türkiye'ye emanettir. Bu nedenle Boşnaklar şimdi her zamankinden daha çok kendilerini güvende hissetmektedirler. O umutları boşa çıkarmamak için, Cumhurbaşkanımız ve Başbakanımız gibi özel müteşebbislerimiz, iş adamlarımız da Bosna'ya samimi şekilde sahip çıkmalıdır. Çünkü Bosna sadece

haritadaki bir ülke ismi değil, bugün Avrupa'da bizim medeniyet sınırlarımızın başladığı yerdir.

Ancak, bugüne değin gerek tarihi kardeşlik bağları gerekse de bugün içerisinde bulunduğu şartlara bakınca Bosna-Hersek'in Türkiye'den hak ettiği ilgi, yardım ve desteği yeterince görmediği söylenebilir.

4.4. Dışişleri Bakanlığı

Dönemin hükümeti, Dışişleri Bakanlığı yeniden yapılandırılmış ve değişen küresel sisteme ve bizzat iktidar partisi tarafından belirlenen yeni dış politika anlayışına uygun hale getirilmiştir. 1994 senesinde değişiklik yapılan Teşkilat kanunuyla görev yapan Dışişleri Bakanlığı'nın mevzuatında 2010 senesinde yapılan bir revizyonla iyileştirme ve yenileştirme yapılmaya çalışılmıştır. Gerçekleştirilen bu değişikliğe bağlı olarak, Bakanlık bünyesinde 10 adet Genel Müdürlük ve Başkanlık açılmıştır. Buna göre; Küresel ve İnsani Konular Genel Müdürlüğü, Çatışmayı Önleme ve Kriz Yönetim Genel Müdürlüğü, Komşu Ülkelerle İlgili Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü, Uluslararası Hukuk Genel Müdürlüğü, Anlaşmalar Genel Müdürlüğü, Enformasyon Genel Müdürlüğü, Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü, Bilişim Teknolojileri Dairesi Başkanlığı, Tercüme Dairesi Başkanlığı, Diplomasi Akademisi Başkanlığı. Yukarıda belirtilen yeni yapılanma içerisinde doğrudan kamu diplomasisi faaliyetlerine yönelik Dışişleri bakanlığı birimleri arasında Enformasyon Genel Müdürlüğü sayılabilir. Bakanlığın, enformasyon temelli kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüten bu birim sadece iletişim boyutuna odaklanmıştır. Basını bilgilendirme, kamuoyunun aydınlatılması, ulusal ve uluslararası basın organlarıyla irtibata geçilmesi çerçevesinde yürütülen dış politikanın tanıtımının yapılması görevleri arasında sayılabilir. Bakanlık sözcüsünün basın açıklamaları ve kamuoyunun ilgisini çekebilecek konuların elektronik posta ortamında basına duyurulması faaliyetleri yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri arasında görülmektedir. Bunun yanı sıra başka dillerde

Facebook, Twitter ve Youtube hesapları açarak sosyal medya yer almak ile birlikte Bakanlığın halklara ulaşmak konusunda bir hamle yaptığı söylenebilir. Ancak, Bu sosyal medya hesapları sadece bilgilendirme amaçlı kullanılmaktadır. Kamu diplomasisinde esas hedef ise, birey ve toplumlarla iletişim ve etkileşim içindedir. yani, gerçekleştirilen bu faaliyetlerle de Bakanlık sosyal medyada iletişime geçmiş ancak etkileşime geçememiştir.

Bakanlığın kamu diplomasisi alanında yaptığı bir başka yenilikte "Hariciye Şehrimizde" programıdır. Buna göre, diplomatların Anadolu'nun farklı şehirlerinde düzenlenen ziyaretlerle halktan kopuk monşer sıfatından kurtularak, halkıyla kaynaşmış ve kendi halkından yönelik diplomasi faaliyetleri yürütmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Gerçekleştirilen bu ziyaretler kapsamında büyükelçilerin üniversite öğrencileri, sanayi odaları ve valilik, belediye başkanları ile görüşmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca, bakanlığın dışarıya açılan yüzü olan Web sayfasının İngilizce, Fransızca, Arapça dillerine de çevrilerek daha kullanışlı hale getirilmeye çalışılmış ve farklı ülke halklarına da ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bakanlık bünyesinde yeni kurulan bir diğer birim olan Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Kültürel Diplomasi Genel Müdürlüğü kamu diplomasi faaliyetleri yürütmektedir. Bu çerçevede, Türkiye'nin yurtdışındaki tanıtımına yönelik kültürel faaliyetler esas almakta ve ikili kültür anlaşmaları, kültürel değişim programlarının yapılması ve bunların yenilenmesi faaliyetlerini yürütmektedir. Dönemin hükümeti tarafından sadece siyasi ilişkiler değil kültürel ilişkilerde canlandırılmaya çalışılmış ve 29 ülkeyle yeni kültürel işbirliği ve değişim anlaşmaları imzalanmıştır. Kültür anlaşmaları dışında müdürlük, diğer ülkelerle karşılıklı "Türk Kültür Günleri", "Türk Kültür Haftaları", "Kültür Yılları" gibi faaliyetler düzenlenmektedir. Buna verilebilecek örnek, 2012 yılında Çin'de "Türk Kültür Yılı" ilan edilmesi gösterilebilir. Ayrıca, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde icra edilen TEDA (Türk kültür, Sanat ve Edebiyatının Dışa Açılması) projesi kapsamında Türk kültür ve sanatını dünyaya tanıtmaya misyonunu üstlenmiştir. Bu sebeple, projenin ortaya çıktığı 2005 yılından bu yana 800'e yakın klasik ve modern Türk eserinin diğer dillere tercümesi yapılmış ve Türk edebiyatının dünyaya tanıtılması amaçlanmıştır.

Bunların dışında müdürlük; Yunus Emre, Enstitüsü, Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri, TİKA, UNESCO ve TÜRKSÖY gibi kültür kurumlarıyla yakın işbirliği içerisinde çalışmakta ve Dışişleri Bakanlığı'nın altında dış kültür faaliyetlerini yürütmektedir.

Bunların yanı sıra, Dışişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Diplomasi Akademisi Başkanlığı'nın kendi içinde verdiği hizmet içi eğitim haricinde yabancı diplomatlara yönelik faaliyetleri cazibe ve çekicilik yaratması bakımından kamu diplomasisi faaliyetleri arasında değerlendirilebilir. Bugüne kadar 38 ülkenin Diplomasi Akademileriyle işbirliği anlaşmaları imzalanmış ve yalnızca 2012 senesinde 17 adet Akademiler arası işbirliği anlaşması imzalanmıştır.

4.5. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü

Dünya genelinde Kamu Diplomasisi kurumlarının kurulması 1965 senesine kadar uzanmaktadır. Ancak, bununla birlikte kültürel diplomasi açısından değerlendirildiği takdirde Alliance Française 1883, British Council 1934, Goethe Institut 1951, Cervantes Institute 1991, Rosstrudni Chestvo/Russkiy Mir 2008, Konfüçyüs Enstitüsü ise 2004 senesinde kurulmuştur. Türkiye ise 2010 senesinde dönemin hükümetinin bu alanda ki çalışmaların öneminin farkına vararak 2010 senesinde Kamu Diplomasisi Kurumunu kurması ile çok geç de olsa bu konu üzerine eğilmiştir. Resmi Gazete' de yayınlanan 27478 sayılı Başbakanlık genelgesiyle 30 Ocak 2010 tarihinde Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak kurulmuştur. Kurumun en temel görevi, kamu diplomasisi faaliyetleri çerçevesinde hem devlet kurumları hem de sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonu sağlamaktır. Kamu Diplomasisi kavramının özü gereği koordinasyon işlevi öne plana çıkmaktadır. Ancak Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün (KDK) diğer kamu diplomasisi ve kültür diplomasisi faaliyetleri yürüten kurumlar ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile koordineli olarak çalıştığını iddia etmek pek mümkün değildir. Çünkü,

koordinatörlüğün Dışişleri Bakanlığı, TİKA, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü ve STK'larla koordinasyon dahilinde çalıştığını gösteren herhangi bir delil olmadığı gibi, icra edilen faaliyetleri de incelendiği takdirde kurumlar arasında koordinasyon eksikliğinin fazlasıyla mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Koordinatörlüğün sekretarya hizmetlerini Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM) yerine getirmektedir. Kendisine ait bir bütçesi olmaması sebebiyle BYEGM'nin bütçesini kullanmakta ve bu sayede gerçekleştirdiği uluslararası faaliyetleri diğer devlet kurumları gibi bürokratik engele takılmadan daha kolayca halledebilmektedir. Ancak, sunulan bütün bu kolaylığa rağmen Türkiye adına Kamu Diplomasisi faaliyetlerini yeterince doğru ve eksiksiz yerine getirdiği söylenememektedir. Zira; KDK, kamu diplomasisini "Türkiye'nin yeni hikayesinin etkin ve kapsamlı bir şekilde dünyaya tanıtılması olarak sadece dar bir pencereden bakarak tanımlamış ve faaliyetlerini bu doğrultuda devam ettirmiştir. Ancak, Kamu diplomasisinin kültürel, dış yardım ve lobi boyutlarını göz ardı ederek Yunus Emre Enstitüsü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı ve TİKA ile koordineli çalışmayarak bütün bunlara gereken önemi vermediği iddia edilmektedir. Elbette ki, bunun yegane sebebi olarak ülkemizde "Kamu Diplomasisi" alanında yetişmiş beyinlerin az olması ve bunlarında doğru alanlarda istihdam edilmemesi gösterilmektedir.

Bütün bunlara ilave olarak KDK hakkındaki başka bir sıkıntı da ortaya çıkarılan proje sayısı ve uygulamaları yeterli sayıda ve etkide değildir. Bunun en temel sebebi, koordinatörlüğün yapısı ve faaliyet alanlarından kaynaklanmaktadır. KDK' nın faaliyet alanlarından bir tanesi olan üniversite programlarını dahilinde icra edilen kamu diplomasisi panelleri ağırlıklı olarak üniversite öğrencileri ve akademisyenlere yönelik Türk Dış Politikası hakkında üst düzey bürokratların katılımıyla gerçekleştirilen bilgilendirme ve bir anlamda lanse edilmesi faaliyeti olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, başka bir faaliyet alanı olan dış politika tanıtım programları da panellerde olduğu gibi Türkiye'de bulunan lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileriyle birlikte akademisyen, düşünce kuruluşlarında görev yapan uzmanlar ve dış politikamıza yön veren kanaat önderlerini bir araya getirmektedir. Bunun sayesinde diyalog zemini

kurmak hedeflenmektedir. Üniversite Programları bünyesinde değerlendirilebilecek bir başka faaliyette dış politika çalıştaylarıdır. Gerçekleştirilen bu çalıştaylarda Türkiye’de doktora düzeyindeki öğrencileri ve akademisyenleri bir araya getirmeyi amaçlayan ve sadece yurt genelinde icra edilen bir faaliyettir. 23-25 Aralık 2011 tarihinde Konya’da; Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) ve Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü’nün inisiyatiflerinde ilki gerçekleştirilmiş ve büyük bir ilgi görmüştür. İkincisi ise Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı ve Mardin Artuklu Üniversitesi’nin işbirliğiyle 07-10 Haziran 2012 tarihlerinde 47 üniversiteden 90 öğrenci, akademisyen ve düşünce kuruluşlarından uzmanlar ile bürokratların katılımıyla gerçekleştirilmiş ve ulusal basında yer almıştır. Ancak, daha sonrasında kamuoyunu bilgilendirmek amaçlı herhangi bir rapor veya bildiri hazırlanmamış olması bir zafiyet olarak değerlendirilmektedir. Üniversite programlarından en sonuncusu ise, yabancı öğrencilere yönelik olarak gerçekleştirilen gençlik programlarıdır. Farklı ülkelerden davet edilen 35 kişilik heyetler İstanbul ve Ankara’da misafir edilerek, Türkiye’deki kurumlara ziyaret gerçekleştirmekte ve düzenlenen çeşitli etkinliklere dahil edilmektedir. Gençlik programları dahilinde gerçekleştiren faaliyetler incelendiğinde esas amacın, ülke hakkında yerinde ve doğru bilgilendirmenin sağlanması ve gençlerin olumlu yönde etkilenmesi ve dost nesiller kazanılması olduğu söylenebilir. Gerçekleştirilen faaliyetler teker teker incelendiğinde, programın temel hedef noktası yabancı kitlelere ulaşmak olmalı iken çalışmaların ulusal düzeyde kalmış olması en başlıca sorundur. Zira kamu diplomasisinin temel hedefi yabancı toplum ve bireylere ulaşmak olmalıyken, içe dönük politikalar üretilmesi üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Çünkü gerçekleştirilen faaliyetler göz önüne alındığında içe yönelik olmaları kamu diplomasisinden ziyade propagandayı çağrıştırmaktadır.

KDK’nın iletişim faaliyetleri ise ülke toplantıları, Akil insanlar konferansları, Avrupa toplantıları, paneller ve İstanbul Küresel Forumu şeklinde gerçekleşmiştir. Bu sebepten dolayı, koordinatörlüğün gerçekleştirdiği iletişim faaliyetlerini öncelikli olarak siyasal iletişim faaliyeti olarak gerçekleştirdiği ve sadece akademik boyutla sınırlandırdığı söylenebilir. Ülke toplantıları ile yerli ve

yabancı araştırmacılar, düşünce kuruluşu uzmanları bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Bu sayede, bu hedef kitleler arasında düzenli iletişim ve bağlantı kurulmasının zemini tesis edilmek istenmiştir. Akil insanlar konferansları ile üst düzey bilim adamları ve akademisyenler bir araya getirilerek, toplumun üst katmanları etki altına alınmak istenmiştir. Avrupa toplantıları ise, Türkiye'nin AB üyeliğini sağlamaya yönelik Avrupa fikri konsepti üzerinden Avrupalı kimliği, Avrupa'nın 21. Yüzyıl vizyonu nedir? gibi temalarla gerçekleştirilmiş tamamen akademik zemine dayanan faaliyetlerdir.

Koordinatörlüğün üçüncü faaliyet alanı ise, gazeteci heyetleri programı, uluslararası basını bilgilendirme, kültür ve tanıtım faaliyetlerinden oluşan medya-tanıtım çalışmalarıdır. Gazeteci heyetleri programı uluslararası basını bilgilendirme faaliyeti kapsamında yabancı basının Türkiye'ye ilgi göstermesi ve bu sayede kendi yeni hikayesinin dünyaya doğru ve eksiksiz anlatılması hedeflenmektedir. Başka bir boyuttan incelendiğinde, kültür ve tanıtım faaliyetleri yürütmeyi medya-tanıtım alanı olarak değerlendiren koordinatörlük, bu çerçevede I-List Turkey programı, Kardeş Eli Belgeseli, Türkiye'nin Dostları Belgeseli, Suriye Halkına Destek konseri, Somali Belgeseli, ve Nizam Camii Belgeseli gibi kültür- sanat faaliyetleri düzenlemiştir. Ancak, koordinatörlüğün Türkiye'nin en güçlü olabileceği konu olan kültür diplomasisi konusunda yetersiz kaldığı değerlendirilmektedir. Bu alanda da Türkiye'nin kültür diplomasisinden sorumlu olan kurumu Yunus Emre Enstitüsü ile ortak projeler gerçekleştirilmesinin gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Fakat, KDK'nın kuruluş genelgesinde de yer alan koordinasyonu sağlayan bir koordinatörlük olma konusunda yetersiz kaldığı söylenebilir. TİKA, Yunus Emre Enstitüsü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, Dışışleri Bakanlığı arasında hedeflenen ve ihtiyaç duyulan ortak proje ve faaliyet planlama konusunda sağlam bir temel oluşturulamamıştır. Faaliyet konuları ve projeler incelendiğinde, dünya siyasetine yön veren ülkelerde uygulanan tarzda kamu diplomasisi planlanarak uygulanamadığı söylenebilir. KDK daha ziyade ülkenin dış politika faaliyetlerini tanıtan ve halka arzını gerçekleştiren bir kurum niteliğindedir. Elbette ki bunda en temel sebep, Türkiye'de kamu diplomasisi, yumuşak güç ve kültür diplomasisi kavramlarının çok yeni olması, bu konuda

yetişmiş insan kaynakları eksikliği ve kamu diplomasisi kavramına yabancı olunmasıdır.

4.6. T.C. Başbakanlık Yurtdişi Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Dönemin hükümetinin 24 Mart 20140 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 5978 sayılı “Yurtdişi Türkler ve Toplulukları Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri hakkında Kanun’la ” kuruluşunu gerçekleştirdiği Başbakanlığa bağlı bir kurumdur. Başkanlığın hedef kitlesi, yurtdişinde yaşayan Türk vatandaşları ve soydaş akraba topluluklarıdır. Kurum, yurtdişinde yaşayan Türk, soydaş ve akraba topluluklarının sorunlarına are bulmak ülkemiz ile bağlarını gclendirerek kültürel değerleri korumayı amaç edinmiştir. Kurumsal yapılanması; Yurtdişi vatandaşlar, Soydaş ve Akraba Toplulukları, STK’lar, Hukuk ve Uluslararası ğrenciler şeklindeyir.

Yurtdişi vatandaşlar biriminin öncelikli amacı dünya genelinde yaşayan 6 milyon Türk vatandaşına ulaşarak potansiyel Türk diasporasını oluşturmaktır. Bu vatandaşlarımızın buldukları ülkelerde varlıklarını güvence altına alarak asimile edilmelerinin önüne geçilmesi ile Türkiye ile toplumsal ve kültürel bağlarının korunması öncelikli faaliyet alanlarıdır.

Soydaş ve Akraba Toplulukları birimi; Türkiye ile bu toplumların tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik bağlarını tesis ederek gclendirmeyi hedeflemektedir. Bu amaçla birim, 12 Balkan lkesinden (Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Makedonya, Arnavutluk, Bosna Hersek, Sırbistan, Karadağ, Kosova, Slovenya, Moldova, Hırvatistan) STK’lardan yetkililer ile niversite ğrencilerinin katılımıyla Balkan Gençlik Forumunu düzenlemiştir. Bu forumdaki amaç; kısa vadede iletişim imkanı kazanmak uzun vadede ise sosyo-kültürel bağları gclendirmektir.

STK’lar birimi, yurtdişinde ki vatandaşlarımızın buldukları ülkelerde STK çatısı altında örgütlenmelerini sağlayarak bu kuruluşların etkinliğinin

artırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda vatandaşlarımızın kendilerini kamuoyunda ve buldukları ülkenin siyasetinde temsil edebilmelerinin önü açılmaya çalışılmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren ülkelerin siyasetini belirlemede STK'lar etkili olmaya ve küresel sistemi etkilemeye başlamışlardır. Bu sebepten dolayı da, Türkiye bunun bilinci ile kurumun bünyesinde bulunan söz konusu birim aracılığıyla, STK'lar şeklinde örgütlenerek Türk diasporasını oluşturmayı amaçlamaktadır.

Hukuk birimi ise; yurtdışındaki Türk vatandaşların hukuki sorunlarına çözüm üreterek, onların yasal hakları konusunda farkındalıklarını artırmayı amaçlayan uluslararası hukuk eğitim programları düzenlemektedir.

Yukarıda belirtilen faaliyetler dışında, kurumun yurtdışı genç liderler programı, liderlik eğitim programları, kültür gezi kampı, kültürel değişim ve eğitim programları gibi projeleri de yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri arasında sayılabilir. İlk uygulaması 2012 senesinde yapılan "Türkiye Bursları" ABD'nin senelerden beri uyguladığı Fulbright Bursları gibi önemli bir kamu diplomasisi faaliyetidir. Kurumun kurulmasından itibaren Türkiye adına dünya genelinde ki öğrencilere verilen burslar "Türkiye Bursları" adı altında tek bir çatı altında toplanmıştır. Türkiye'yi eğitim üssü yaparak, beyin göçü sonucu kaybeden ülke statüsünden çıkararak; nitelikli ve yetişmiş bireyler için cazibe merkezi yaratmak öncelikli hedefidir.

4.7. TRT

Kamu diplomasisi temel olarak iletişim araçlarının doğru bir şekilde kullanılarak hedef ülke halklarının kalp ve beyinlerinde yer edinmek üzerine kurulmuştur. Basılı ve görsel iletişim araçları, kamuoyu oluşturmak, uluslararası toplumun desteğini sağlamak ve ülkelerin tanıtımının yapılması gibi amaçlarla dünya siyasetinde fazlaca kullanılmaktadır. Bu amaçla, ABD-CNN, İngiltere-BBC, Rusya-RT, Çin-CCTV, Almanya-DW, Arap dünyası ise El-Cezire gibi televizyon kanallarıyla dünya üzerindeki ülkelerin halklarına mesaj iletme ve

kendilerini anlatma konularında çalışmaktadırlar. Kamu diplomasisi alanında küresel siyasete yön vermek konusunda gelişen teknoloji ile birlikte TV kanallarının önemi 21. Yüzyılda önemi daha da artmıştır.

Türkiye’de ise, 2000’li yıllar itibariyle devlet kanalımız olan TRT yeniden yapılandırılma süreci içerisinde sokularak farklı dillerde yayın yapabilen ve yabancı kamuoylarına ulaşabilen bir kimliğe büründürülmüştür. Bu amaç doğrultusunda, ilk kez 2006 yılı itibariyle 32 dilde yayın yapan Türkiye’nin Sesi Radyosu ve TRT Avrupa FM yayına geçirilmiştir. Bunu, 2008 senesinde 35 dilde haber yayını yapan www.trt-world.com.tr/nin hayata geçirilmesi süreci takip etmiştir. Bu çevrimiçi site, Almanca, Arapça, Arnavutça, Azerice, Boşnakça, Bulgarca, Çince, Darice, Farsça, Fransızca, Gürcüce, Hırvatça, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Kazakça, Kırgızca, Macarca, Makedonca, Özbekçe, Peştuca, Romence, Rusça, Sırpça, Tatarca, Türkmençe, Urduca, Uygurca, Yunanca, Kürtçe ve Ermenice dillerinde gündemi dünyaya aktarmaktadır. Başka bir yandan ise dönemin hükümetinin izlemiş olduğu demokratik açılım sebebiyle 2009 senesi itibariyle Kürtçe yayın yapan TRT Şeş/ TRT 6 yayın hayatına başlamıştır. Aynı yıl TRT Avaz kanalı yeniden yapılandırılarak Balkanlar’dan Kafkaslara, Orta Asya’dan Ortadoğu’ya kadar 27 ülkeden 250 milyon bireye hitap eden bir kimliğe büründürülmüştür. Bu kanal sayesinde, TRT; Türkiye ile özellikle Türk dünyası arasında karşılıklı etkileşimi sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, ortak dil ve düşünce temeline dayalı programlar yapılarak Türkçenin yaygınlaştırılması ve özellikle belli coğrafyalarda yok edilen Türk kimliği ve Dünyası algısının yeniden tesisi amaçlanmaktadır. Bu sebeple, ortak tarih, kültür, dil, din ve soy birliği konularına vurgu yapılmaktadır. Yine 2009 senesinde TRT Türk ya da TRT Avrasya kanalı TRT-Int olarak yeniden yapılandırılmıştır. Bu kanalda, Arapça ve Farsça gibi Ortadoğu’ya hakim olan dillerin yanı sıra İngilizce, Fransızca, Almanca gibi batı dilleriyle Rusça ve Çince Asya dillerinde yayınlar yapılmaktadır. Türkiye’nin bir yandan da bölge halklarına hitap etme konusunda atmış olduğu bir diğer adımda, Ortadoğu’da egemen dil olan Arapça yayınlar yapan TRT et Türkiye kanalını yayın hayatına sokması olmuştur. Bu sayede, 22 Arap ülkesinde ki 350 milyon Arap vatandaşına ulaşabilmektedir. Bu kanal sıradan bir haber kanalının ötesinde Türkiye ile Arap dünyası arasında

geçmişten gelen ortak tarihi ve kültürel bağları yeniden tesis etme konusunda özel yayınlar yaparak bu alandaki kamu diplomasisi faaliyetlerini yerine getirmektedir.

Yukarıda açıklanmaya çalışılan yeniden yapılandırılması süreci TRT ile Türkiye'nin siyasal iletişim kanalı olmak konusunda yepyeni bir kimliğe kavuşturulmuştur. Türkiye'yi ve kültürünü tanıtmayı hedefleyen TRT, milli hikayesinin farklı toplumlara tanıtılması konusunda iletişim köprüsü olmuştur. Dünya genelinde olumlu Türk imajı yaratılması konusunda kritik bir göreve sahiptir. Ancak kamu diplomasisinin böylesi önemli bir ayağını oluşturan TRT'nin bu alanda güçlendirilmesi, etkin kullanılması ve küresel medya ağlarında da güçlü bir konuma taşınması gerekmektedir.

4.8. Yunus Emre Enstitüsü

Yunus Emre Enstitüsü dünya genelinde faaliyet gösteren pek çok muadiline göre geç kurulmuş bir kurumdur. Türkiye'nin ilk kültür diplomasisi faaliyetlerini uygulayan kurum olan Enstitü'nün kuruluşu 5 Mayıs 2007 tarihli 5653 sayılı kanuna dayanmaktadır. Enstitü'nün fikir sahibi dönemin cumhurbaşkanı Abdullah Gül'dür. Türkiye'nin sahip olduğu kültürü, dili, sanatı, tanıtmak ve diğer ülkelerle dostluğunu geliştirmek amacını taşıyan enstitü vakıf kanunun çerçevesinde geliştirilen organlar tarafından yönetilmektedir. Vakfın mütevellî heyetinin onursal başkanlığını görevini bizzat cumhurbaşkanı yürütmekte bu da kuruma siyaset üstü bir kimlik kazandırmaktadır.

Kamu vakfı olarak 2007 tarihli kanunla kurulan enstitü, faaliyetlerine 2009 yılında Ankara'da merkezin açılmasıyla başlamıştır. Enstitü'nün ilk hedefi Balkanlarda yayılmak olmuş ve ilk merkezini 2009 yılında Saraybosna'da, Saraybosna Yunus Emre Kültür Merkezi adı ile açmıştır. Daha sonra enstitü hızla merkez açmaya devam ederek, 2009 yılından 2013 yılına kadar beş yılda 2014 başı itibariyle 28 ülke ve 32 şehirde 37 merkez açmıştır.

Yunus Emre Enstitüsü ve Kültür Merkezlerinin faaliyetlerini Türkçe öğretimi temelinde eğitim faaliyetleri ve kültür sanat faaliyetleri olarak iki ana grup altında toplamak mümkündür. Bu kapsamda değerlendirildiğinde, eğitim faaliyetlerinin amacı Türkçeyi dünya dili haline getirerek Türkçeyi dünya halklarına öğretmektir. İlk olarak 2009 yılında 45 öğrenci ve 3 okutmanla Saraybosna'da başlayan yabancı dil olarak Türkçe öğretimi faaliyetleri, halen 28 ülkede 99 okutmanla devam etmekte olup bugüne kadar toplam 15 bin öğrenciye Türkçe eğitimi verilmiştir. 2013 başı itibariyle Yunus Emre Kültür Merkezlerindeki öğrenci sayısı toplam 3459 civarındadır. (Yunus Emre Enstitüsü faaliyet raporu, 2012: s.77) Ülke sınırlarımız dahilinde yabancılara Türkçe öğretiminden sorumlu olan ve çeşitli illerde şubeleri bulunan TÖMER'den sonra Yunus Emre Enstitüsü 'de yurtdışında yabancılara Türkçe öğretimi misyonunu taşımaktadır.

Enstitünün bir başka önemli faaliyet alanını oluşturan Kültür-Sanat faaliyetleri ise, festivalleri (film, yemek geleneksel sanat vb.), yarışmaları (şiir, okuma, resim, kompozisyon, şarkı, drama vb.), kulüpleri (sohbet, sinema ve çocuk kulübü), bilimsel toplantıları (konferans, sempozyum, panel, söyleşi), fuarları (dil, kitap, eğitim, tanıtım, turizm), kursları (geleneksel Türk el sanatları, müzik, yemek, fotoğrafçılık, resim, halk oyunları kursları), konserleri, sergileri, atölye çalışmalarını kapsamaktadır.

Enstitü, Türkoloji, Türkçe Seçmeli Yabancı Dil, Balkanlarda Kültürel Mirası Yeniden İnşası Projesi, Balkanlarda Geleneksel Türk El Sanatlarının İhyası, 100 Türkiye Kütüphanesi Projesi, 100 Türkiye Kitabı Çeviri Projesi, Ortak Resim Sergileri Projeleri gibi sekiz büyük proje yürütmektedir. Bununla birlikte enstitü, 2014-2015 yıllarında uygulamaya koyduğu Türkçe Köyü, Türkiye Kitapçısı, Yerinde Tarih Projesi, Türk Kafe'si Projesi, Avrupa'daki Türk Çocuklarına Türkçe Eğitimi, Uzaktan Türkçe Öğretimi gibi çeşitli projelerde yürütmeye başlamıştır.

4.9. T.C.Başbakanlık Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (Tika)

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Kafkasya ve Orta Asya Cumhuriyetlerine teknik yardım kuruluşu olarak 1992 yılında Dışişleri Bakanlığı'na kurulan TİKA, 2001 yılında tekrar yapılandırılarak Başbakanlığa bağlanmış ve kuruma Türk dilinin konuşulduğu cumhuriyetler ve akraba toplulukları ile Türkiye ile komşu ülkelerle ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki işbirliği projelerini ve programlarını icra etme görevi verilmiştir. Başlangıçta Sovyetler Birliği'nden ayrılarak Kafkaslar, Orta Asya ve Balkanlar'da bağımsızlıklarını ilan eden cumhuriyetlere teknik yardım öncelikli amaç olsa da, 2002 yılında iktidara gelen dönemin hükümeti ile beraber kurum 2011 yılında tekrardan yapılandırılmıştır. Gerçekleştirilen bu yeniden yapılandırılma ile birlikte Türkiye'nin yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetleri ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır. Yunus Emre Enstitüsü, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'nın kurulması ile birlikte kamu diplomasisi ve yumuşak güç kavramları iyice ön plana çıkararak TİKA'nın bu kurumlarla koordineli çalışmasına ve kurumlar arası koordinasyon sürecinin artırılmasına yönelik mevzuat düzenlemesi yapılmıştır.

TİKA'nın yeniden yapılandırılması süreci ile birlikte sadece teknik yardım faaliyetleri yapan bir kurum olmanın ötesinde diğer kurumlarla koordinasyon halinde eğitim ve sosyo-kültürel faaliyetler uygulayarak Türkiye'nin yumuşak gücünü ortaya çıkaran kamu diplomasisi kurumu kimliğine büründürüldüğü söylenebilir. TİKA'nın faaliyet alanları; sosyal altyapı hizmetleri, eğitim, sağlık, tarım, nüfus, su, idari ve sivil altyapı hizmetleri, ekonomik altyapı hizmetleri vb. çeşitli sektörleri içermektedir. Yeniden yapılandırma çerçevesinde teşekkül ettirilen ana çalışma alanları ise Sosyal Altyapılar ve Hizmetler, Ekonomik Altyapılar ve Hizmetler, Üretim Sektörleri, Çoklu/ Çakışan Sektörler şeklinde ayrılmıştır. Bu ana ayırım neticesinde özellikle kamu diplomasisi alanında proje ve program yardımları, eğitim ve kültürel işbirlikleri fazlaca ön plana çıkmaktadır.

Türkiye'nin dış yardımlara önem vermesinin arkasında dış politikada yürütülen donör ülke politikası ve küresel güç olma iddiası yatmaktadır. Ülkelerin dış politikalarına görünmez el olarak dahil olan ve yumuşak güç boyutu olarak dönemin hükümeti tarafından da fazlaca uygulanan dış yardımlar sayesinde yaratılmaya çalışılan güçlü Türkiye imajıyla, olumlu Türkiye algısı olmuştur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, TİKA'nın faaliyetleri de bu iddianın destekleyicisi olarak kabul edilebilir. Tarihi ve kültürel bağlar kurarak, ülkelerle Türkiye arasında yardım köprüsü sayesinde yıkılmaz köprüler inşa eden TİKA, ortaya çıkan bu yönüyle dönemin hükümetinin dış politika uygulamalarının vazgeçilmez bir unsuru olmuştur.

SONUÇ

Yanlış ve eksik uygulamalar neticesinde; Türkiye ve Türk Milleti dünya kamuoyu tarafından yanlış tanınmaktadır. Bugüne kadar kamu diplomasisine yeteri kadar önem verilmemiş ve konu yeteri kadar araştırılarak, dış politik uygulamalara aktarılmamıştır. Sahip olunan cari ve potansiyel güç kaynaklarının farkında olmadan izlenen uluslararası politikalar, hedeflenen başarıya ulaşmak konusunda ülkemizin önünde önemli bir engel yaratmaktadır. Bu amaçla, Türkiye'nin değişen dış politik duruşuna uygun olarak konunun uzmanlarca incelenmesi ve belirlenecek ülke imajına paralel bir yol haritası çizilmesi gerekmektedir. Ancak, bunun için öncelikli hedef Türkiye'nin Doğu ile Batı arasında tercih yapması değil, söz konusu her iki medeniyetin dokularının sentezi sayesinde; elinde bulundurduğu kaynakları sonuna kadar değerlendirmesidir.

Bölgesel bir güç olmaktan çıkarak, dünya siyasetinde söz sahibi bir ülke konumuna geçebilmemiz adına sadece geleneksel diplomasiden değil, önemi giderek artan "kamu diplomasisi" faaliyetlerinden de faydalanmamız gerektiği değerlendirilmektedir. Özellikle; bu çalışmanın da konusu olan tarihi ve kültürel bağlarımızın kuvvetli olduğu Bosna- Hersek için resmi kurum ve kuruluşlarla sivil toplum önderleri bir araya gelip, ortak payda da buluşarak konuya gereken hassasiyeti göstermelidirler. Ancak; bu çalışmaların, devletin resmi çatısı altında görevlendirilen ve yetkilendirilen tarafsız bir kurul kanalıyla yönlendirilmesinin doğru bir strateji olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- 1) ALPAY, Şahin, "Huntington ile Gerçekleştirilen Röportaj"1996
- 2) ARIBOĞAN, Deniz Ülke, "Büyük Resmi Görmek", İstanbul, Haziran 2013
- 3) AYDOĞAN Bekir, AYDIN Hakan, Ekopolitik 3
- 4) AYDOĞAN, Bekir, Ekopolitik Uluslararası İlişkiler Masası- Rapor No:11-02, Haziran 2011
- 5) BAHAR, İlhan, "Teşkilât-ı Mahsusa Mit ve İstihbarat Örgütleri", Kamer Yayınları, İstanbul, 2013
- 6) BALCI, Ali, "Türkiye Dış Politikası, İlkeler, Aktörler, Uygulamalar" , İstanbul, Eylül 2013
- 7) ÇAKMAK, Haydar, "Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler" İstanbul, 2014
- 8) ÇAVUŞ, Tuba, "Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı",
http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/Images/images/files/2012-2-3_0.pdf
(Erişim Tarihi: 21.11.2014)
- 9) DAVUTOĞLU, Ahmet, "Stratejik Derinlik", Küre Yayınları, İstanbul, 2014
- 10) DAVUTOĞLU, Ahmet, "Mardin Artuklu Üniversitesi'nde yaptığı konuşma"
9 Ocak 2010
- 11) DEMİR, Vedat, "Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Komşu Ülkelerle İlişkilerine Katkısı"
<http://www.siyasaliletisim.org/pdf/kamudiplomasisiveturkiyeninkomsulari.pdf>
(Erişim Tarihi: 13.12.2014)
- 12) EFEGİL, Ertan, "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi",

www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/94-tuerk-di-poltkasi-ve-kamu-dplomass

(Erişim Tarihi: 25.11.2014)

13) ERHAN, Çağrı, “Türk Dış Politikası’nın Güncel Sorunları”, İmaj Kitabevi, Ankara, 2010

14) FULBRIGHT, <http://www.fulbright.org.tr/PageDetail.aspx?id=2>

(Erişim Tarihi: 15.11.2014)

15) İPEK, Enes, “Diplomasinin Tarihsel Gelişimi III”, 2013, http://www.dho.edu.tr/sayfalar/00_Anasayfa/11_Pusula/75/diplomasi.html

(Erişim Tarihi: 30.11.2014)

16) KALIN, İbrahim, “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”,

<http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/100-tuerk-d-politikas-ve-kamu-diplomasisi> (Erişim Tarihi: 22.10.2014)

17) KALIN, İbrahim, “Türkiye’nin İnce Gücü”, www.

Sabah.com.tr/yazarlar/İbrahim_kalin/2010/01 (Erişim Tarihi: 23.10.2014)

18) KAPADAN, Gonca, “Bosnalı Sırlara Göre Bosna-Hersek Sorunu”, Kocaeli, 2009

19) KARAKAYA, Murat, “Bir Bakışta Türk Medyası”,

www.byegm.gov.tr/uploads/docs/Bir_Bakista_Turk_Medyası_TR.pdf

20) KAVOĞLU, Samet, “Yapılandırmacı Perspektiften Kamu Diplomasisi ve Türkiye: ABD Yazılı Basınından Yansımalar”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2013/II, Sayı 45

21) KAYNAK, Mahir, GÜRSES, Emin, “Geleceğin Türkiye’si- Yeni Osmanlılar”, Profil Yayıncılık, İstanbul, 2013

22) KISSENGER, Henry, “Diplomasi”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, .2014

- 23) KODAMAN, Timuçin, AKÇAY, Ekrem Yaşar, “Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasisi Tarihi ve Türkiye’ye Bıraktığı Miras”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,2010
- 24) KURT, Gözde, “ Modernlik ve Gelenekçilik İkileminde Türkiye’de Kam Diplomasisi ve Ülke Kimliği- TheTurkish Online Journal of Design, Art and Communication”, TOJDAC April 2013 Volume 3 Issue 2
- 25) LATHAM, Judith, “CIA Agent Graham Fuller: Turkey is Becoming a Major Player” 13,02,2008, Washington, (Erişim tarihi: 20.10.2014),
<http://militaryphotos.net/forums/showthread-.php?145306-CIA-Agent-Graham-Fuller-Turkey-is-becoming-a-major-player>
- 26) MORGENTHAU, Hans, “PoliticsAmong Nations”,McGraw-Hill,1985
- 27) NYE, Joseph S., “Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu” Elips Yayınları, 2005
- 28) NYE, Joseph S., “Gücün Geleceği (The Future Of The Power)”,
www.ozetkitap.com (Erişim Tarihi: 18.10.2014)
- 29) OĞUZLU,Tarık, “Türk Dış Politikasında Davudoğlu Dönemi”, Ortadoğu Analiz, 2009
- 30) OKTAY,Emel, “NATO’nun Dönüşümü ve Kamu Diplomasisi’nin Artan Rolü”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 9, Sayı 34 (Yaz 2012)
- 31) ÖZCAN, Akif Behiç, “Ortadoğu Analiz 21.Yüzyıl Türk Diplomasisi Üzerine Bir Değerlendirme”, 2012-Cilt:4 Sayı:38
- 32) ÖZDEMİR, Haluk, “- Uluslararası ilişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”
<http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/63/3/7-Ozdemir-Haluk.pdf>
(Erişim Tarihi: 06.12.2014)
- 33) SANCAR, Gaye Aslı, “ Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler”, Beta Yayınları, İstanbul, 2012

- 34) SANDIKLI, ATILLA, “Jeopolitik ve Türkiye, Riskler ve Fırsatlar”, Bilgesam Yayınları, 2011- Rapor No:27
- 35) ŞAHİN, Levent, ÖZTÜRK, Mustafa, “Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye’deki Durumu”
<http://journals.istanbul.edu.tr/iusskd/article/viewFile/1023001730/1023001561>
 (Erişim Tarihi: 09.11.2014)
- 36) TEZKAN, Yılmaz, “Jeopolitikten Milli Güvenliğe”, Ülke Kitapları, İstanbul, 2005
- 37) TUNCER, Hüner “Eski ve Yeni Diplomasi”,
<http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/37/1/hunertuncer.pdf>
 (Erişim Tarihi: 08.12.2014)
- 38) TZU, Sun, “Savaş Sanatı”, Kastaş Yayınevi, İstanbul, Mart 2008
- 39) TÜRKİYE GAZETESİ, 8 Kasım 2008
- 40) YILMAZ, Sait, “Kamu Diplomasisi: Başka Halklara Angaje Olmak, Ayaklandırmak”, 21. Yüzyılda Sosyal Bilimler, 2012
- 41) YILMAZ, Sait, “Yumuşak Güç ve Evrimi”,
[http://usam.aydin.edu.tr/YUMUSAKGUCVEEVIRIMI\(4a4j\).pdf](http://usam.aydin.edu.tr/YUMUSAKGUCVEEVIRIMI(4a4j).pdf)
 (Erişim Tarihi: 21.11.2014)
- 42) YILMAZ, Sait, “Yumuşak Güç Nedir, Nasıl Uygulanır?”, 2007
<http://www.beykent.edu.tr/WebProjects/Web/egitim.php?CategoryId=897&ContentId=591&phpMyAdmin=26b1ab37aa748d52c4747d623bec741b>
 (Erişim Tarihi: 13.12.2014)
- 43) Yunus Emre Enstitüsü faaliyet raporu, 2012
- 44) ZENGİN, Gürkan, “Hoca”, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2014